

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2012

ZPRÁVA O STAVU INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR 2012

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

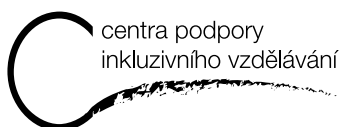

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

ZPRÁVA O STAVU INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR 2012

Název projektu: Centra podpory inkluzivního vzdělávání Registrační číslo projektu: CZ 1.07/4.1.00/06.0020

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM FONDEM A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

Autorský tým

Mgr. et Mgr. Matěj Bulant, Ph.D. (ed.)

PhDr. Viola Horská

Mgr. Lenka Marethová

RNDr. Jiřina Oulovská

PhDr. Hana Palatová

Mgr. František Tomášek

Mgr. Helena Vlčková

členové jednotlivých pracovišť CPIV

© Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení

a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012

ISBN 978-80-87652-73-2

Obsah

Editorial	4
1. Školy zapojené do projektu CPIV shrnutí zkušeností	5
1.1 Zapojené školy – základní informace	7
1.2 Zapojené školy – velikost obce	9
1.3 Zapojené školy – velikost a naplněnost kapacity školy	11
1.4 Žáci s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření	13
1.5 Pedagogičtí pracovníci – kvalifikovanost, další vzdělávání pedagogických pracovníků ve školách	15
1.6 Asistent pedagoga	17
1.7 Školní speciální pedagogové a psychologové ve školách	20
2. Návrhy řešení zjištěných překážek a problémů při zavádění inkluzivních principů do vzdělávání.	22
2.1 Škola	23
2.2 Žáci	30
2.3 Rodina	34
2.4 Vnější vlivy	36
2.5 Vybrané příklady intervencí CPIV	41
3. Činnost projektu CPIV	50
3.1 Metodická podpora ze strany center CPIV	50
3.2 Další vzdělávání pedagogických pracovníků	52
3.3 Tvorba školních podpůrných programů	55
3.4 Síťování NNO a dalších subjektů se školami	56
3.5 Projektové poradenství zapojeným školám	58
3.6 Vyhodnocení působení CPIV ve školním roce 2011/12	60
Závěry	63
Přílohy	66

Editorial

Dovolujeme si vám předložit v pořadí již třetí Zprávu o stavu inkluzivního vzdělávání v České republice (dále Zpráva). Zveřejnění této Zprávy časově koresponduje s posledním rokem činnosti individuálního projektu národního Centra podpory inkluzivního vzdělávání (CPIV), jehož realizátorem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a v roli partnera vystupuje Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků. Z tohoto důvodu Zpráva především vyhodnocuje zjištění a zkušenosti, které byly získány v průběhu tří let činnosti projektu, do kterého bylo ve výsledku zapojeno 342 mateřských, základních a středních škol v rámci celé České republiky.

Během tří let působení projektu se ukázalo, že v České republice je řada škol, které se rozhodly přijmout inkluzi jako základ své dlouhodobé vize. Pracovníci CPIV v řadě těchto škol napomáhali tento záměr uskutečnit. Díky jedinečné koncepci projektu CPIV mohlo více než šest desítek odborníků (psychologů, speciálních pedagogů, pedagogů-didaktiků, sociálních pracovníků, kulturních antropologů a projektových manažerů) každodenně působit přímo v zapojených školách a poskytovat pedagogům nejen metodickou, ale i lidskou podporu. Pedagogové velmi pozitivně hodnotili právě tuto bezprostřední přítomnost odborníků CPIV ve svých školách.

Zhodnocení získaných zkušeností je tématem prvních dvou kapitol Zprávy. Zatímco v první kapitole jsou vyhodnoceny vybrané faktory, které v různé míře ovlivňovaly inkluzivní rozvoj škol a často i činnost pracovníků CPIV během jejich působení v zapojených školách, ve druhé kapitole jsou popsány hlavní problémy a překážky, s nimiž se potýkaly multioborové týmy při práci v zapojených školách, včetně možných řešení těchto problémů. Závěrečná kapitola vyhodnocuje výsledky projektu CPIV v rámci vybraných aktivit.

Závěrem si lze jen přát, aby Zpráva o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR 2012 napomohla propagaci myšlenky inkluzivního vzdělávání jak v odborné veřejnosti, tak ve společnosti obecně.

Realizační tým Zprávy o stavu inkluzivního vzdělání v ČR 2012

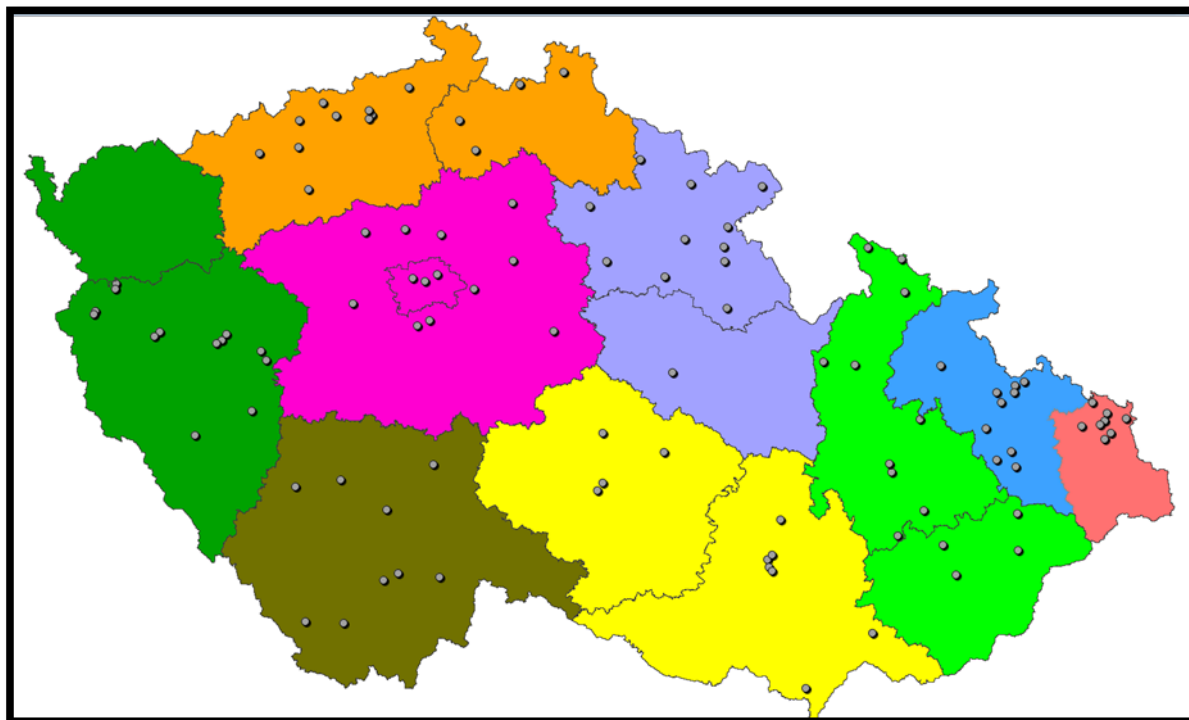
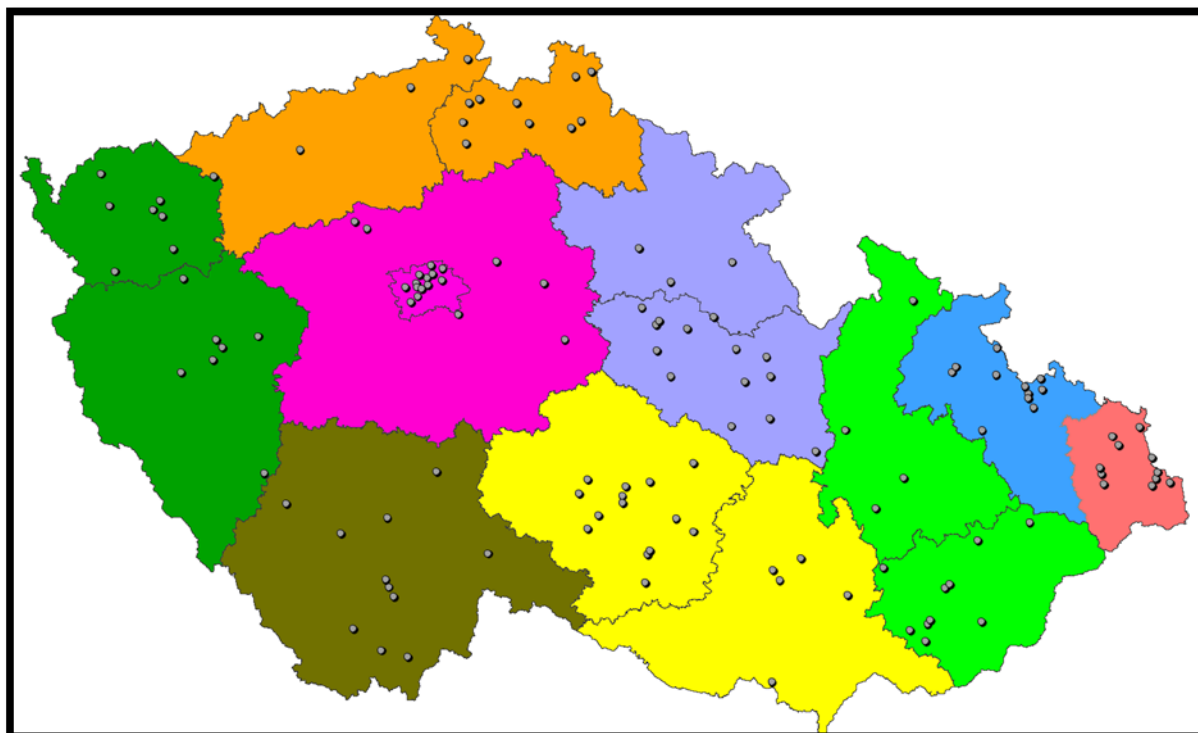
1. ŠKOLY ZAPOJENÉ DO PROJEKTU CPIV – SHRNUÍ ZKUŠENOSTÍ

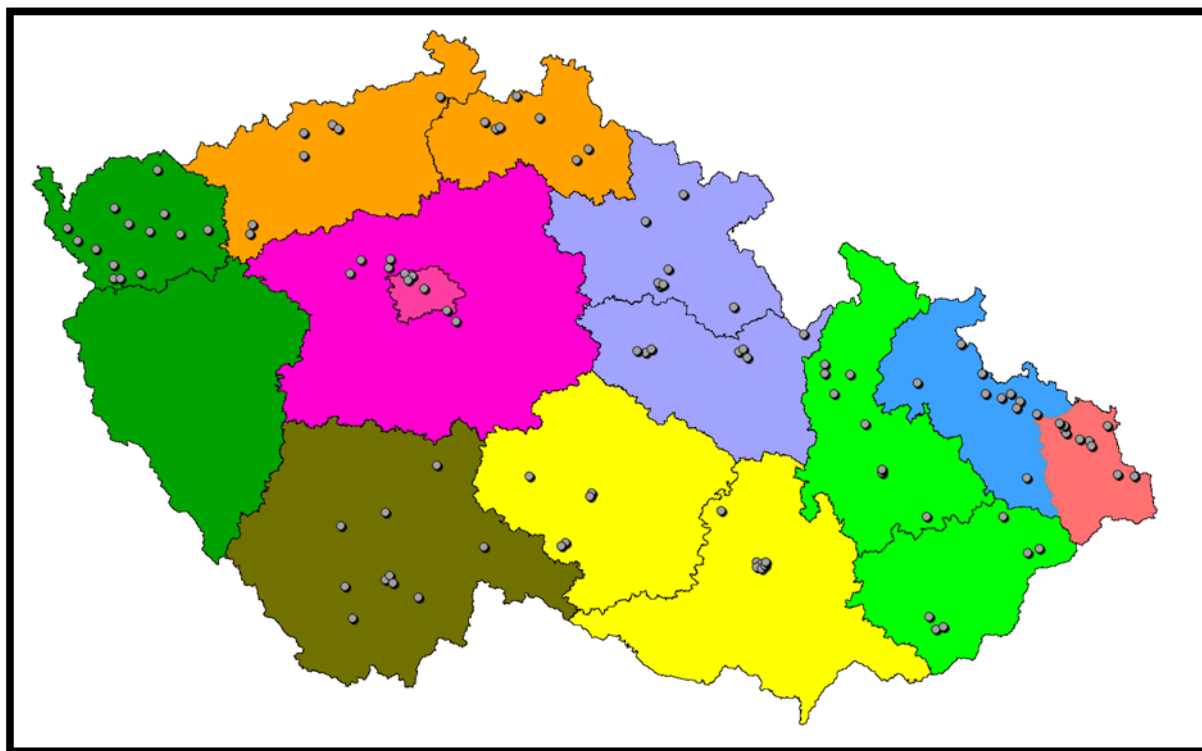
V rámci projektu CPIV vznikla jedinečná celorepubliková síť regionálních pracovišť, která od školního roku 2009/10 postupně navázala spolupráci s více jak třemi sty mateřskými, základními a středními školami. Podařilo se shromáždit řadu poznatků a dat, které mohou přispět k lepšímu pochopení ojedinělého procesu, kterým zavádění inkluze, nebo přesněji řečeno zavádění inkluzivních principů a prvků do života českých škol, bezesporu je. Tato kapitola vyhodnocuje vybrané faktory, které různými způsoby ovlivňovaly inkluzivní rozvoj škol a často též činnost pracovníků CPIV během jejich působení v zapojených školách. Jsme si vědomi toho, že proces zavádění inkluzivních principů do života škol je vysoce komplexní problematika, která zahrnuje celou řadu navzájem propojených faktorů.¹⁾ S vědomím určitého zjednodušení jsme se zaměřili na některé z nich a na základě našich zkušeností jsme identifikovali pozitiva a negativa, která zapojené školy vnímají a která mohou s vybranými faktory souviset.

Mapa 1: Rozložení pracovišť CPIV

1) Mezi faktory, které byly sledovány v rámci tohoto textu, patří například velikost školy, naplněnost školy, kvalifikovanost pedagogických pracovníků apod. (viz jednotlivé podkapitoly kapitoly 1).

Mapa 2: Rozložení škol zapojených ve školním roce 2009/2010**Mapa 3: Rozložení škol zapojených ve školním roce 2010/2011**

Mapa 4: Rozložení škol zapojených ve školním roce 2011/2012

1.1 Zapojené školy – základní informace

Celkový počet škol zapojených do projektu CPIV je 342. Z toho je 320 škol základních (94 %) ²⁾, 11 mateřských škol a 11 středních škol. Počty zapojených škol v krajích ovlivnilo rozložení jednotlivých regionálních pracovišť CPIV (viz tab. 1).³⁾ Šest center (CPIV Plzeň, CPIV Praha, CPIV Most, CPIV Hradec Králové, CPIV Olomouc a CPIV Brno) působí ve dvou krajích⁴⁾. CPIV České Budějovice spolupracuje se školami v Jihočeském kraji a CPIV Opava a CPIV Karviná se školami v Moravskoslezském kraji.

Jak již bylo zmíněno, tvořily dominantní skupinu zapojených škol základní školy. V rámci zapojených základních škol jednoznačně převažovaly základní školy hlavního vzdělávacího proudu (296 škol), v řadě případů byla součástí těchto zařízení i mateřská škola (103 škol). Mezi zapojenými základními školami byly i základní školy vzdělávající dle RVP s přílohou pro LMP a základní školy speciální (případně v kombinaci se školou vzdělávající dle RVP pro ZV). Celkem se jednalo o 20 zapojených škol. Projektu se účastnily také čtyři školy při zdravotnických zařízeních (lázeňských léčebnách). Zřizovateli škol byly v 89 % obce, v 6 % kraje, ve 2 % církev a ve 2 % se jednalo o soukromé zřizovatele a občanská sdružení.

2) Dominantní počet základních škol vyplýval ze zaměření projektu CPIV na podporu inkluzivního vzdělávání především základních školách hlavního vzdělávacího proudu.

3) Některá ze současných pracovišť CPIV (CPIV Most, CPIV Praha, CPIV Brno, CPIV Olomouc, CPIV Opava a CPIV Karviná) vznikla transformací pracovišť projektu Středisek integrace menšin (SIM), jejichž hlavním cílem bylo vytvoření systému péče žákům ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí. Jednotlivá střediska byla umísťována do regionů s největší koncentrací tzv. sociálně vyloučených lokalit.

4) Kraje jsou rozděleny dle následujícího klíče: pod CPIV Plzeň spadá kraj Plzeňský a Karlovarský, pod CPIV Most kraj Ústecký a Liberecký, pod CPIV Praha Středočeský kraj a Praha, pod CPIV Hradec Králové kraj Královéhradecký a Pardubický, pod CPIV Olomouc kraj Olomoucký a Zlínský a pod CPIV Brno Kraj Vysočina a Jihomoravský kraj. Výjimkou byla jedna škola ze Zlínského kraje, se kterou spolupracovalo CPIV Brno.

Tabulka 5: Školy zapojené do projektu CPIV dle krajů (2009–2012)

<i>kraj</i>	<i>Počty zapojených škol</i>	<i>(%)</i>
<i>Praha</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Plzeňský</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Karlovarský</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Ústecký</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Jihočeský</i>	<i>30</i>	<i>8,8</i>
<i>Středočeský</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Liberecký</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Královéhradecký</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Pardubický</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Vysočina</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Olomoucký</i>	<i>21</i>	<i>6,1</i>
<i>Jihomoravský</i>	<i>20</i>	<i>5,8</i>
<i>Zlínský</i>	<i>22</i>	<i>6,4</i>
<i>Moravskoslezský</i>	<i>60</i>	<i>17,5</i>
<i>Celkem</i>	<i>342</i>	<i>100,0</i>

1.2 Zapojené školy – velikost obce

Velikost obce byla sledována v rámci pěti intervalů a v průběhu projektu lze identifikovat tři zajímavé trendy⁵⁾:

1) s každým novým školním rokem rostlo zastoupení škol nacházejících se v obcích do 2500 obyvatel. Ve školním roce 2009/10 tvořily školy v obcích s méně než 2500 obyvatel 16 % zapojených škol, v následujícím školním roce tvořily již 33 % a ve školním roce 2011/12 dokonce 39 % zapojených škol,

2) zastoupení škol ze skupiny velikosti obcí od 2500 do 5000 obyvatel a z obcí nad 100 tis. obyvatel se zásadním způsobem neměnilo,⁶⁾

3) klesalo zastoupení škol z obcí od 5000 do 25 000 a od 25 000 do 100 tis. obyvatel.

Školy v malých obcích, které se zapojovaly do projektu CPIV, často uváděly jako důvod svého vstupu do projektu menší nabídku služeb pro školy v dané lokalitě. Naopak školy oslovené ve větších městech v některých případech vstup do projektu odmítaly s tím, že jsou nabízenými projekty zahlceny. Tato okolnost mohla být jedním z důvodů postupného růstu zastoupení škol v obcích do 2500 obyvatel.

Velikost obce lze považovat za faktor ovlivňující proces zavádění inkluzivních principů do vzdělání ve dvou specifických oblastech. Jedná se o počet žáků, kteří školu navštěvují a každoročně se hlásí k zápisu, a v druhém případě pak o míru známosti a důvěry mezi všemi subjekty, které jsou do procesu vzdělávání zapojeny (škola, žáci, rodiče, obec). Fenomén úbytku žáků je celorepublikový a potýkají se s ním školy ve všech typech sídel (malé obce i statutární města). V prostředí malých obcí jsou však jeho důsledky spojeny s hrozbou možného zániku celé vzdělávací instituce. Školy v malých obcích jsou tak nuceny

5) Intervaly byly ustaveny jako ideální typy, tak aby zohledňovaly podmínky důležité pro školy.

V intervalu do 2500 obyvatel: Jedná se o obec s jednou základní školou, často málotřídní. Podpůrný poradenský systém není k dispozici přímo v obci. Velmi omezená je možnost využití služeb nestátních neziskových organizací. Školy se často potýkají s úbytkem žáků. Škola působí jako nezastupitelné kulturní centrum obce.

Interval 2501–5000 obyvatel: V obci se nacházejí dvě úplné základní školy. Podpůrný poradenský systém není k dispozici přímo v obci a omezená je i možnost využití služeb nestátních neziskových organizací. Školy si často navzájem konkurují. Mnohdy je jedna ze škol považována za tzv. výběrovou a druhá za školu tzv. sběrnou, kterou navštěvuje zvýšený počet žáků se SVP.

Interval 5001–25 000 obyvatel: V obci působí více základních škol a několik škol středních. Podpůrný poradenský systém je často k dispozici přímo v obci. Možnost využití služeb nestátních neziskových organizací je větší. Žáci se SVP se objevují ve větším množství ve školách v blízkosti lokalit obývaných sociálně slabšími obyvateli.

Interval 25 001–100 000 obyvatel: V obci působí celá řada základních škol a středních škol. Podpůrný poradenský systém je ve většině případů k dispozici přímo v obci. Možnost využití služeb nestátních neziskových organizací je vysoká. Žáci se SVP se objevují ve větším množství ve školách v blízkosti lokalit obývaných sociálně slabšími obyvateli nebo sociálně vyloučených lokalit.

Interval více než 100 000 obyvatel: V obci působí celá řada základních škol, středních škol a je zde většinou přítomna i škola vysoká. Podpůrný poradenský systém je vždy k dispozici přímo v obci. Možnost využití služeb nestátních neziskových organizací je vysoká. Žáci se SVP se objevují ve větším množství ve školách v blízkosti lokalit obývaných sociálně slabšími obyvateli nebo sociálně vyloučených lokalit.

6) Zastoupení škol z obcí s více než 100 tis. obyvatel bylo v průběhu tří školních let v průměru kolem 14 %. Školy sídlící v obcích od 2500 do 5000 obyvatel tvořily v průměru 11 % škol.

na tento stav určitým způsobem reagovat – na jedné straně jsou vstřícnější k přijímání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, na straně druhé se snaží vyvrátit celospolečensky zakořeněnou představu o tom, že městské školy jsou kvalitnější. Školy v prostředí malých obcí jsou často ty, kterým se nedostává tolik podpory ze strany dalších subjektů vzdělávací sítě (ŠPZ, NNO), z řady důvodů (např. dojezdnost, zastupitelnost pedagogů) mají náročnější přístup k DVPP a financím. Paradoxně se tyto nesnáze mohou přetvářet ve výhodu pro jejich žáky, jelikož mohou být „jakýmsi hnacím motorem“ přispívajícím k větší aktivitě ředitelů i pedagogů. V „boji o žáky“ s okolními městy se snaží o vytvoření takového prostředí, ve kterém se budou moci vzdělávat žáci s různými vzdělávacími potřebami. Současně s tím se snaží přesvědčit rodiče, že ani nadanější žáci nebudou ztrácet, ale spíše získávat z individuálního přístupu učitelů a rozmanitého a podnětného prostředí heterogenní třídy. Podpora, které se školám často nedostává od vzdálených institucí, bývá mnohdy kompenzována vyšší mírou spolupráce se zřizovatelem školy (obcí). Ten se spolu se školou podílí na pořádání množství společných akcí. Škola se tak stává důležitým aktérem kulturního života obce a zřizovatel má zájem o její zviditelnění. Obce jsou si vědomy důležitosti, kterou pro ni škola jako instituce představuje, a pozorně tak aktuální dění ve škole sledují a snaží se jejím potřebám vycházet v rámci možností vstříc. Nicméně je potřeba říci, že tyto obce nedisponují velkým rozpočtem, a tudíž nemohou škole často pomoci po finanční stránce a i investiční akce týkající se školy bývají často odkládány právě pro nedostatek financí (nevyhovující sociální zařízení na škole, potřeba oprav v tělocvičnách či školních kuchyních a jídelnách, opravy budovy školy atp.).

Jak již bylo zmíněno výše, školy v malých obcích mají menší možnost dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, a tudíž i do určité míry omezený přístup k odborným informacím týkajících se inkluzivního rozvoje školy. Příčinou jsou finanční možnosti škol odvíjející se od počtu žáků a suplování, které se v menších školách hůře realizuje. Metodická podpora přímo ve škole, nulové finanční náklady a možnost vzdělávání celých pedagogických sborů bylo označováno za hlavní benefity projektu CPIV právě se školami v menších obcích.

Ani školy ve větších obcích (nad 5000 obyvatel) nejsou ušetřeny „problémů s nedostatkem“ žáků. Mnohdy se je však snaží řešit úzkou profilací a zatraktivněním výuky pro specifickou skupinu nadaných žáků. Vůči některým sociálním skupinám dětí se tak uzavírají a přispívají k reprodukci odděleného systému vzdělávání. Spolupráce se školami ve velkých městech je mnohdy navíc ovlivněna výskytem vyššího počtu sociálně znevýhodněných žáků, často pocházejících ze sociálně vyloučených lokalit. Školy ve větších sídlech navazují snáze kontakt s poradenskými pracovišti, případně neziskovými organizacemi.

Převažující zkušenosti ze škol z malých obcí zapojených do projektu (do 5000 obyvatel):

- + větší ochota a vstřícnost v rámci spolupráce
- + větší motivace začleňovat žáky se SVP
- + častější komunikace mezi pedagogy a rodiči
- + užší kontakt s obecním úřadem (zřizovatelem školy)

- potenciálně horší dostupnost a dopravní obslužnost
- nutnost větší míry podílu financování zřizovatelem

Převažující zkušenosti ze škol z velkých obcí zapojených do projektu

(více než 5000 obyvatel):

- + široká nabídka možností DVPP
- + dostupnost služeb odborných poradenských institucí a NNO
- + menší hrozba možného zániku školy z důvodu kritického úbytku žáků
- + velký počet možností zapojení do projektů
- potenciálně nižší ochota přijímat žáky se SVP – vzájemná konkurence škol, výběrovost škol
- potenciální nebezpečí segregace některých škol (častý výskyt sociálně vyloučených lokalit ve velkých městech)
- potenciálně vyšší anonymita prostředí – omezenost kontaktů mezi pedagogy a rodiči žáků

1.3 Zapojené školy – velikost a naplněnost kapacity školy

Velikost školy je možné posuzovat buď vzhledem k celkové kapacitě školy, nebo vzhledem k aktuálnímu počtu žáků. Dlouhodobý demografický trend, v jehož důsledku klesá celkový počet žáků navštěvujících školy v ČR, vede k tomu, že řada škol nedosahuje plné naplněnosti své kapacity.⁷⁾ Velikostí školy budeme proto dále chápat aktuální počet žáků.⁸⁾ Největší skupinu tvořily školy s více než 100 a méně než 300 žáky (36 %). Počet škol zastoupených v krajních intervalech, tedy malé školy do 100 žáků a velké školy nad 500 žáků, nepřekročil ani v jednom případě 25 % počtu zapojených škol. Průměrný počet žáků v zapojených základních školách byl 289 žáků. Naplněnost kapacity škol se téměř v polovině případů pohybovala v intervalu 50 až 75 %. Jedna třetina škol vykazovala téměř úplnou naplněnost své kapacity (interval více než 75 %). Pouze v 1 % případů byla naplněnost školy pod 25 %. Průměrné naplnění kapacity základních škol bylo 65 %.

Velikost školy často úzce souvisí s velikostí obce. Obecně lze konstatovat, že v menších obcích se obvykle nacházejí i menší školy ať už z hlediska celkového počtu žáků ve škole, průměrného počtu žáků připadajících na jednoho učitele či z hlediska velikosti pedagogického sboru. V tomto ohledu je specifická práce se školami malotřídními. Častým rysem malotřídních škol a škol v malých obcích je jejich komunitní povaha projevující se v relativně intenzivní komunikaci členů pedagogického sboru, provázaností mezi mateřskou a základní školou, stejně jako provázaností mezi prvním a druhým stupněm ZŠ (za předpokladu, že škola má

7) V souvislosti s kapacitou je třeba upozornit na možnost disproporce mezi reálnou naplněností kapacity školy a stavebně technickou kapacitou. Příčinou této disproporce je množství odborných učeben, které nejsou využívány jako kmenové třídy, ale žáci do nich docházejí pouze na vybrané hodiny, nicméně tyto učebny se do kapacity školy rovněž započítávají.

8) Ve smyslu stavu počtu žáků v okamžiku zapojení školy do projektu.

oba dva stupně). Zároveň platí, že malé školy mají zpravidla menší průměrný počet žáků ve třídě, což je faktor jednoznačně příznivý pro rozvíjení inkluzivních podmínek ve škole.⁹⁾ Velkou devizou těchto škol je jejich častá provázanost se školami mateřskými (pokud je zřízena). Propojenost obou institucí se může pozitivně projevovat v zavedení systému rané péče; v pořádání společných programů pro děti nižších ročníků a předškoláky; v efektivním předávání informací mezi MŠ a ZŠ; v návaznosti na přístupy, které v MŠ fungovaly u žáků se SVP; ve snadnější adaptaci žáků v „novém“ prostředí školy.¹⁰⁾

Zajímavý je též trend, kdy se malé školy, často i ve velkých městech, prezentují jako tzv. „školy rodinného typu“. Tyto školy stavějí na užší vazbě mezi pedagogy a žáky. Ve škole vládne otevřená a uvolněná atmosféra. Pedagogové většinou znají téměř všechny děti, často i jejich rodiče a celkové rodinné zázemí, a dokážou přirozeně reagovat na změny probíhající v atmosféře třídy i školy. Kvalita výchovně-vzdělávacího procesu je také v pozitivním smyslu podpořena mnohem přehlednější komunikací mezi samotnými pedagogy (kterých bývá méně). Nedochozí „ke ztrátě informací“, pedagogové si dávají vzájemně zpětnou vazbu, při které daleko častěji zaujímají přijímající postoj (na úkor obranného).

Ve velkých školách je v důsledku určité přetíženosti¹¹⁾ a pocitu nedostatku času zřetelná únava pedagogů i vedení. Školy uvádějí organizační problémy, které se odrážejí také na spolupráci se CPIV. Ta závisí především na ochotě jednotlivců a je komplikována často neefektivní až nefungující komunikací (s vedením i v rámci pedagogického sboru). Proinkluzivně motivované vedení školy tak může narážet na nezáměr částí pedagogického sboru. Velikost školy je také faktorem intervenujícím v oblasti komunikace a práce s rodiči. Malé školy mají v tomto ohledu lepší pozici pro vytvoření dlouhodobých a důvěrných vztahů s rodiči svých žáků. Velké školy jsou často charakteristické také vyšším počtem žáků ve třídě.¹²⁾ Nedochozí zde k efektu přímo úměrného snižování počtu žáků ve třídě v závislosti na jejich naplněnosti, jako je tomu v menších školách pouze s jednou třídou v rámci ročníku. Ve velkých školách dochází v rámci optimalizace ke slučování méně naplněných tříd, čímž se dosahuje až hranice k 30 žákům na třídu. Ve větším kolektivu se snadno „ztrácí“ jakkoliv oslabený žák. Má-li být škola schopna adekvátně pomoci těm, kteří to nejvíce potřebují, vyžaduje to specifický přístup se zaměřením na konkrétní případ.

Ve velkých školách se často daří zřizovat školní poradenská pracoviště se školním psychologem,

9) V rozporu s tímto faktem se zdá být současná reforma financování základního školství, která přisun optimálních finančních prostředků pro fungování školy podmiňuje tzv. optimální naplněností třídy (24 žáků, přičemž konkrétní počet je teprve v jednání). Malým školám, které mají lepší podmínky pro zavádění inkluzivních principů mimo jiné i proto, že mají menší počet žáků ve třídě, tak hrozí zrušení, pokud nedojde k dofinancování chodu školy z rozpočtu obce.

10) Jako velmi dobrá možnost propojení spolupráce MŠ, ZŠ a rodiny se osvědčují tzv. „přípravné kurzy pro budoucí žáky prvních tříd“, které dávají možnost seznámit se s budoucími žáky i rodiči v méně formálním prostředí a následně rovněž umožňují rychlejší a snadnější adaptaci dětí v první třídě. Cílem těchto kurzů je příprava budoucích prvňáčků na požadavky školy. Mimoto jsou významným zdrojem informací pro pedagogy i další odborníky spolupracující se školou. Umožňují také pedagogům včas intervenovat – hledat způsoby pomoci dítěti ještě před nástupem do ZŠ a rovněž poskytují možnosti včasné intervence pedagogům mateřské školy.

11) Například z důvodu složitosti vnitřního systému komunikace a sítě vztahů

12) Vyšším počtem žáků je míněn počet nad 20 až 22 dětí ve třídě.

školním speciálním pedagogem nebo oběma odborníky¹³⁾, kteří významně pomáhají připravovat podmínky a rozšiřovat možnosti inkluze. Efektivita jejich práce je ale závislá na schopnosti a úrovni komunikace a vzájemné důvěry, která se ve velkých centralizovaných organizačních celcích vytváří velmi těžce.

Naplnění kapacity školy nijak zásadně neovlivňovalo situaci ve školách s ohledem k zavádění inkluzivních principů ani s ohledem ke spolupráci CPIV s těmito školami. Pokud se škola blíží hranici kapacity, lze po praktické stránce očekávat – a to zejména u velkých městských škol – že terén pro odborné intervence CPIV bude poměrně bohatý, nicméně pokud zde není systematická spolupráce se školskými poradenskými zařízeními, také poměrně nepřehledný. Setkali jsme se s tím, že u škol, které potýkají se s opačným problémem – blíží se dolní přípustné hranici kapacity a škole reálně hrozí zrušení či sloučení s jinou školou – je ochota ke spolupráci s CPIV vyšší, zejména proto, že je CPIV vnímáno jako platforma zajišťující podporu pro cílenější práci s určitou skupinou žáků.

Školy zapojené do projektu s menším počtem žáků a školy malotřídní:

- + komunitní povaha školy
- + intenzivní komunikace mezi členy pedagogického sboru
- + provázanost mezi mateřskou a základní školou v dané obci
- + provázanost mezi prvním a druhým stupněm ZŠ
- + nižší počet žáků ve třídě – možnost individuálnějšího přístupu k žákům a kvalitnější práce s třídním kolektivem
- nezastupitelnost pedagogů – suplování za každého chybějícího pracovníka se stává problémem
- potencionálně horší technická vybavenost a zázemí školy
- nejsou obvykle zřizována školní poradenská pracoviště v rozšířené variantě

Školy zapojené do projektu s větším počtem žáků

- + častější výskyt rozšířených školních poradenských pracovišť – možnost využívat služeb školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga
- častěji se objevuje vyšší míra anonymity ve vztahu k rodičům žáků
- častěji dochází k neefektivitě přenosu informací v rámci pedagogického sboru
- častěji se vyskytuje nejednotný postoj různých skupin pedagogů k inkluzi
- větší počet žáků připadajících na jednu třídu, individualizace vzdělávání tak klade na pedagoga významně vyšší nároky

13) Zkušenosti zapojených škol s rolí těchto odborníků v rozvoji inkluze jsou popsány v kapitole 1.7.

1.4 Žáci s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření

Zpráce ve školách vyplývá, že v řadě škol není zaveden systém průběžného a plošného monitorování vzdělávacích problémů žáků. Učitelé proto, zejména na 2. stupni, žáky se SVP obvykle neregistrují a nepracují s nimi v dostatečné míře (např. z důvodu absence adekvátní pedagogické diagnostiky, nedostatku času vzhledem k objemu učiva nebo z důvodu přenesení zodpovědnosti za výsledky vzdělávání jen na žáka a rodiče), pokud nenarušují jejich pedagogickou práci. To nastává zejména ve třech případech: žák svým chováním narušuje průběh vyučování, SVP jsou natolik závažné, že žák není schopen zvládat nároky učiva ročníku nebo dojde k výraznému výkyvu prospěchu. Zvyšující se počet žáků se SVP je školami reflektován, nicméně zkušenosti se vzděláváním různých skupin žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou odlišné. Nejčastěji pedagogové zapojených škol upozorňovali na problematiku vzdělávání následujících skupin žáků:

✓ **Zkušenosti se vzděláváním žáků se zdravotním postižením**

Integrace žáků se zdravotním postižením zvládaly zapojené školy ve většině případů bez větších obtíží.¹⁴⁾ Pedagogové sdělovali potřebu komunikovat více o vzdělávání žáků se zdravotním postižením s odborníky na danou oblast a vítali možnost intenzivnější spolupráce např. s pracovníky CPIV. Oceňovali také možnost náslechu v hodinách, konzultací doporučení a možnost diskutovat o metodách a postupech při práci s těmito žáky. Pedagogové byli většinou schopni adekvátně modifikovat vzdělávací plán žáků, využívat pomůcky a v omezené míře přizpůsobovat standardní výukové postupy potřebám žáků. Všeobecně vyžaduje integrace žáků se zdravotním postižením vynaložení zvýšeného úsilí všech zúčastněných při jejich vzdělávání. Jako vhodná a osvědčená podpora se zde jeví možnost spolupráce se školním nebo externím speciálním pedagogem i psychologem. Pedagogové většinou vítají možnost pomoci při zpracování IVP pro tyto žáky a průběžných konzultací o průběhu vzdělávání žáků se zdravotním postižením v podmínkách dané konkrétní školy.

Specifické problémy se objevily při vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (LMP) a to především v případě pedagogů 2. stupně. Systém vzdělávání na 2. stupni je odlišný od předchozích ročníků, dochází ke střídání pedagogů, je ztížená komunikace mezi pedagogy a stanovení jednotných postupů při práci s žákem s LMP. Nároky kladené na žáka 2. stupně jsou větší nejen v akademických, ale také sociálních dovednostech. Hodinová dotace jednotlivých předmětů na 2. stupni je u žáků s LMP (vzdělávajících se dle přílohy RVP ZV) poměrně odlišná, což klade větší nároky na sestavení rozvrhu.

✓ **Zkušenosti se vzděláváním žáků se sociálním znevýhodněním**

Největší problémy při vzdělávání těchto žáků spatřují školy ve složité komunikaci s rodiči, v nepodnětném rodinném prostředí, v omezených možnostech rodičů pomáhat dětem s přípravou na vyučování, v nedostatečné nebo v žádné kontrole domácích úloh a náplně volného času. Žáci jsou často handicapováni ve vztazích – stává se, že jsou terčem posměchu ostatních dětí, někdy hůře navazují sociální kontakty. V některých případech mají tito žáci

14) Za předpokladu kvalitní výchozí diagnostiky PPP a SPC a dodržení podmínek poskytování jejich následných služeb.

sníženou sebedůvěru a výrazněji se neprosazují. I nadané děti potom mohou dosahovat slabších výsledků. Z výše uvedeného vyplývá potřeba individuální práce s žáky, potřeba vhodné motivace.

Zajímavé jsou též zkušenosti pracovníků CPIV, které souvisely se snahou zmapovat počet žáků se sociálním znevýhodněním. Řada škol uváděla nulový počet těchto žáků a to i v situaci, kdy se jednalo o školu základní a praktickou, která vzdělává vysoké procento romských dětí, či o školy v blízkosti sociálně vyloučených lokalit. Použití instituce tzv. kvalifikovaného odhadu se řada výchovných poradců a jiných pedagogů vyhýbá především z důvodu neznalosti adekvátních znaků aplikovatelných při identifikování sociálního znevýhodnění a také z obavy z označení školy za školu „romskou“. Někteří výchovní poradci tak například uváděli, že pokud žáci nemají sociální znevýhodnění diagnostikované pedagogicko-psychologickou poradnou, tak jej odmítají určovat. Současná praxe poraden při identifikování sociálního znevýhodnění je nicméně také poměrně nejednotná. Neochota pedagogických pracovníků rozpoznat sociální znevýhodnění a zvolit patřičné vyrovnávací prostředky při vzdělávání takových žáků souvisí s nulovým navyšováním finančních prostředků¹⁵⁾ určených na vzdělávání této skupiny žáků se SVP.

Všeobecně lze říci, že školy jsou při zajištění vhodných podmínek vstřícné ke vzdělávání žáků se SVP, ale nezbytným předpokladem je průběžná odborná i ekonomická podpora, včetně možnosti zapojení asistentů pedagoga. V tomto ohledu je důležitá kvalitní spolupráce asistenta pedagoga s ostatními pedagogy a vedením školy včetně podpory jejich vzdělávání. Pedagogové též potřebují a oceňují zpětnou vazbu ke své práci a při vzdělávání žáků se SVP to platí dvojnásob. Pokud existuje kvalitní zpětná vazba, přistupují v mnohem větší míře pozitivněji k navrhovaným změnám a uplatňování efektivních výukových a výchovných postupů.

1.5 Pedagogičtí pracovníci – kvalifikovanost, další vzdělávání pedagogických pracovníků ve školách

Ve všech zapojených školách převažovali kvalifikovaní pedagogové, případně si chybějící vzdělání doplňovali při zaměstnání. Jako významnější faktor než kvalifikovanost pedagogů se ukázaly motivace, přístup (k práci, k žákům), ochota dále se vzdělávat, zkušenosti, osobní nasazení, flexibilita atd. Během práce ve školách jsme se setkali se zajímavým fenoménem doplňování vzdělání v oboru speciální pedagogika u učitelů v malotřídních školách. Případná nekvalifikovanost byla zaznamenána především u pedagogů v malých školách a v případě výchov (hudební, výtvarná). Problémy se objevovaly také na 2. stupni při výuce všeobecně vzdělávacích předmětů, kdy z důvodu malého počtu žáků je velmi obtížné naplnit úvazek pedagoga vyučujícího předměty, např. fyzika, chemie.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků je klíčovou podmínkou inkluzivního rozvoje škol.

15) Zatímco pro žáky zdravotně postižené je možné žádat o tzv. navýšení normativu na každého jednotlivého žáka (na příklad v situaci, kdy potřebují asistenta pedagoga), u žáků sociálně znevýhodněných je takový postup podmíněn počtem těchto žáků na škole.

Pedagogové nejsou vždy vybaveni kompetencemi nezbytnými pro úspěšnou edukaci žáků se specifickými výchovnými a vzdělávacími potřebami, ani pro komunikaci s rodiči, s dalšími odborníky, pro tvorbu a realizaci IVP, řešení problémových výchovných situací atd. a nutně potřebují systematické další vzdělávání. S nedostatkem vzdělání a informací souvisí postoj pedagogů, které mohou ve svých důsledcích vést až k segregaci žáků se SVP. Vzdělávání pedagogů je proto základním prostředkem a předpokladem pomoci škole ze strany CPIV.

Školy často uváděly, že omezujícím prvkem jsou finanční zdroje. Nedostatek financí se projevuje zejména na menších školách. Školy s menším počtem žáků mají obvykle jen velmi málo prostředků, které mohou na DVPP vyhradit. V případě malotřídních škol si učitelé nemohou dovolit odjet v průběhu výuky mimo školu, protože není kapacita na jejich zastoupení. Dojíždění na vzdělávací semináře do vzdálenějších měst brání také špatná dopravní obslužnost menších obcí. Přitom právě vyučující z menších škol by uvítali další vzdělávání v problematice inkluze vzhledem k jejich vysoké motivaci k integraci žáků se SVP. I mezi těmito školami se ovšem najdou takové, které si zajistily zdroje na DVPP prostřednictvím různých projektů. Příležitostí pro školy jsou například nabídky vzdělávání v rámci projektů financovaných z OP VK, které jsou poskytovány zdarma. Klíčovým předpokladem je motivované vedení školy a motivovaní pedagogičtí pracovníci. Podpora ze strany vedení školy někdy spočívá také v uspořádání rozvrhu, kdy jeden den v týdnu není plánováno odpolední vyučování. Ve větších školách jsme se setkávali i s neochotou pedagogů věnovat svůj volný čas dalšímu vzdělávání, ačkoliv mají větší možnost výběru a zacílení na kvalitní kurzy a lektory.

Obecně lze dále konstatovat, že školy málo využívají prostředky k podpoře osobního a profesního rozvoje pedagogů, jako například osobní složky, profesní portfolia či plány rozvoje. Metody mentoringu či supervizí běžné či dokonce povinné např. v oblasti sociálních služeb jsou ve školství zatím jen velmi málo diskutovaným tématem. Plán DVPP je v některých školách zpracován formálně. Některé školy mají v rámci plánu DVPP stanoveny priority, kterými řídí výběr DVPP. Teprve po naplnění těchto priorit si mohou pedagogové vybírat školení podle svého zájmu a potřeb. Spíše výjimkou jsou školy, kde má každý pedagog vypracovaný svůj individuální plán vzdělávání, který konzultuje s vedením školy. Školy nevyužívají žádný nástroj, kterým by zjišťovaly reálnou připravenost pedagogů v oblasti inkluze, a který by pak mohly využít při sestavování plánu DVPP školy.

Ve většině spolupracujících škol zajišťuje vedení školy, kromě individuálního vzdělávání, také společné vzdělávání celého pedagogického sboru. Absolvovaná školení (individuální nebo společná) byla nejčastěji zaměřena na nové metody ve vyučování, prevenci rizikového chování, výchovné poradenství, metody práce se žáky s SPU a podle složení žáků i na další zdravotní postižení a znevýhodnění. Mezi témata, která by si pedagogové nejčastěji v oblasti inkluze chtěli doplnit, patří metody práce se žáky se specifickými poruchami učení, poruchami chování a práce s nadanými žáky. Pracovníci CPIV pedagogům doporučovali více DVPP zaměřeného na prevence syndromu vyhoření – ačkoliv někteří pedagogové deklarují zájem o tuto oblast, většina její přínos stále podceňuje. Ne velký počet pedagogů také absolvoval nebo má v plánu absolvovat DVPP týkající se komunikačních schopností.

Dle zkušenosti pracovníků CPIV by právě prohloubení sociálně psychologických včetně komunikačních dovedností mohlo pedagogům ulehčit začlenění prvků z nových forem výuky do jejich každodenní praxe.

Některé ze spolupracujících škol byly ochotné sdílet své zkušenosti a poskytovat metodickou podporu i ostatním školám zapojeným do projektu CPIV (např. v oblasti vzdělávání žáků-cizinců či v oblasti moderních vyučovacích metod).

Další vzdělávání pedagogických pracovníků v zapojených školách:

- + DVPP z projektů financovaných z OP VK (bezplatné)
- + možnosti vzdělávání celého pedagogického sboru
- + sdílení zkušeností mezi školami
- pedagogové nemají dostatečné kompetence ke vzdělávání žáků se SVP (např. v oblasti komunikace, IVP, řešení výchovných situací)
- školy mají omezené finanční prostředky na DVPP
- absence dlouhodobého plánu profesního a osobního růstu jednotlivých pedagogů
- školy nezjišťují připravenost pedagogů v oblasti inkluze
- zastupitelnost pedagogů při DVPP (převážně v malotřídních školách)
- nedostatek vzdělání a informací souvisí s postoji vedoucími k segregaci žáků se SVP

1.6 Asistent pedagoga

Při zvyšujícím se počtu žáků se SVP je velmi nápomocná přítomnost asistenta pedagoga, tím že se může věnovat jednomu či více žákům zajišťuje plynulejší výuku celé třídy s ohledem na schopnosti a potřeby všech dětí. Jak ukazuje tabulka četností Ústavu informací ve vzdělávání, která srovnává školní roky 2005/6, 2008/9 a 2010/11, celkový počet asistentů pedagoga se neustále zvyšoval. Ve školním roce 2010/11 bylo v českých školách umístěno téměř 3x více asistentů pedagoga pro děti/žáky se zdravotním znevýhodněním než o pět let předtím ve školním roce 2005/6. Počet asistentů pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním se za stejné období zdvojnásobil.

V základních školách hlavního vzdělávacího proudu zapojených v projektu CPIV bylo zaznamenáno 397 asistentů pedagoga. Nejčastěji měla škola k dispozici jednoho asistenta pedagoga (45 % případů). Dva asistenty pedagoga mělo 24 % základních škol hlavního vzdělávacího proudu, 3 asistenty pedagoga 16 % škol. Zbýlých 15 % škol mělo více než 3 asistenty pedagoga.

V první polovině roku 2010 uskutečnilo CPIV Praha setkání asistentů pedagoga působících v zapojených školách v Praze a Středočeském kraji. Ukázalo se, že v té době mnozí asistenti nebyli akceptováni pedagogickým sborem, neměli přidělené místo ve sborovně/kabinetu a třídní učitel s nimi nespolečně pracoval. Dalším úskalím byla nejasná pracovní náplň a práce s žáky se SVP mimo výuku ve třídě. Na konci druhého roku projektu a v průběhu roku

třetího pracovníci CPIV Praha zaznamenali změnu. Pedagogové již vnímali asistenta jako nezbytnou osobu při vzdělávání žáků se SVP, ačkoliv obě dvě zúčastněné strany reflektovaly počáteční nesoulad. Asistenti zůstávali se svým žákem ve třídě a pomáhali i žákům ostatním. V jednom případě asistentka pedagoga realizovala reedukace pro celou školu.

Zapojené školy nejčastěji disponovaly asistentem pedagoga k žákům se zdravotním postižením (zejm. žákům s mentálním a tělesným postižením, žákům s poruchami autistického spektra a v menší míře také žákům s poruchami chování). Specifickou oblastí je přidělování asistenta pedagoga pro žáky se sociálním znevýhodněním, kdy je jeho přidělení podmíněno celkovým počtem takových žáků ve škole. Ve školách zapojených do projektu CPIV mělo jen několik málo škol asistenta pro žáky se sociálním znevýhodněním, přičemž to bylo vždy v situaci, kdy školu navštěvovalo několik desítek těchto žáků. Školy často reagují tak, že pro dotyčné žáky ani asistenty nežadají. Důvody nezájmu o takovou pozici pramení jednak z obav managementu školy ze stigmatizace instituce coby „segregované“ školy, současně také z nedostatku informací a neúplné představy o pracovní náplni asistenta.

Jak již bylo konstatováno, počet asistentů pedagoga se mezi školním rokem 2005/6 a 2010/11 téměř ztrojnásobil. Některé školy nejsou nicméně stále dostatečně informovány o možnosti získat asistenta pedagoga a o harmonogramech podání žádostí na kraj. Problematický je také přístup některých pedagogů, kteří nechtějí mít ve své třídě asistenta pedagoga, protože nechápou správně jeho roli.

Přítomnost asistentů pedagoga v zapojených školách:

- + přítomnost dalšího odborného pracovníka ve vyučování umožňuje věnovat se žákům se SVP individuálním způsobem a všimnout si tak problémů, které běžně pedagog nepostřehne nebo jim nemůže věnovat takovou pozornost
- + odborný náhled dalšího pedagogického pracovníka, rozšíření možnosti konzultací problémů žáků a třídy
- + školy přítomnost asistenta pedagoga oceňují a zároveň dodávají, že pro další nastavení inkluze je potřeba více asistentů pedagoga
- systém financování a podfinancování tohoto systému, nízký počet podávaných žádostí školami, jako reakce na zavedenou praxi přidělování asistenta pedagoga jen dětem s určitými typy SVP
- možné riziko přiřazení nevhodného či nedostatečně kvalifikovaného AP
- práce AP využívána často spíše ve smyslu integračním než inkluzivním, tzn. AP pracuje pouze s žákem, kterému byl přidělen, pedagogové ho však mohou využívat i pro práci s celým třídním kolektivem

Tabulka 6: Asistenti pedagogů pro děti/žáky se zdravotním postižením a sociálním znevýhodněním (přepočtené počty na plně zaměstnané)

Území	Asistenti pedagogů pro děti/žáky se zdravotním postižením			Asistenti pedagogů pro děti/žáky se sociálním znevýhodněním		
	2005/06	2008/09	2010/11	2005/06	2008/09	2010/11
Hlavní město Praha	102,0	334,6	406,4	21,2	26,8	21,0
Středočeský kraj	108,9	172,1	250,8	16,7	33,9	41,1
Jihočeský kraj	99,3	155,0	197,8	5,6	14,5	22,4
Plzeňský kraj	69,1	102,8	180,3	1,9	9,8	12,0
Karlovarský kraj	11,5	57,1	93,3	9,9	16,1	23,9
Ústecký kraj	121,2	243,4	251,6	39,2	74,4	77,7
Liberecký kraj	29,5	45,7	62,3	12,5	20,6	21,9
Královéhradecký kraj	68,6	145,0	201,6	7,0	18,9	19,5
Pardubický kraj	69,3	101,6	130,2	7,9	23,3	19,8
Vysočina	66,8	159,9	209,9	7,4	10,6	13,4
Jihomoravský kraj	107,0	211,7	334,3	11,9	32,1	41,3
Olomoucký kraj	133,3	198,7	214,0	21,6	38,7	34,7
Zlínský kraj	56,4	151,7	195,0	2,6	12,8	15,6
Moravskoslezský kraj	113,5	336,1	431,6	49,6	89,8	95,6
Česká republika	1 156,4	2 415,4	3 159,1	215,0	422,3	459,9

zdroj: ÚIV

1.7 Školní speciální pedagogové a psychologové ve školách

V základních školách zapojených do projektu CPIV existovalo školní poradenské pracoviště v rozšířené verzi, tedy buď se školním speciálním pedagogem nebo školním psychologem a/nebo rozšířené o obě odborné pozice, v necelé jedné třetině základních škol (28 %).¹⁶⁾ Nejčastěji se jednalo o školního speciálního pedagoga (31 případů). Školní psycholog byl k dispozici ve 20 školách. Oba odborníci byli k dispozici v 16 školách. Ve čtrnácti případech se jednalo o školní speciální pedagogy a školní psychology, kteří byli financováni z projektu VIP II (8 případů a 6 případů).

Většina škol zapojených do projektu CPIV měla školní poradenská pracoviště (ŠPP) jen ve složení výchovný poradce a metodik prevence. Širší konzultační tým při ŠPP na většině škol fungoval pouze v případě řešení akutních problémů (např. výchovné komise), nikoli preventivně. Pomoc psychologů a speciálních pedagogů zajišťovaly pro školy zejména pedagogicko-psychologické poradny a speciálně pedagogická centra. Kapacita těchto zařízení je nicméně dlouhodobě výrazně poddimenzována vzhledem k reálné potřebě škol. I z tohoto důvodu představovala poměrně velkou část veškerých intervencí CPIV ve školách metodická podpora pedagogů ze strany speciálních pedagogů, psychologů a pedagogů didaktiků jednotlivých center. Aktivita CPIV ve školách byly i poradenskými zařízeními vnímány vesměs pozitivně.¹⁷⁾

Na základě našich zkušeností jsou školní speciální pedagogové a psychologové ve školách zapojených do projektu pedagogickým sborem přijímáni dobře. Učitelé se na ně obraceli s mnoha žádostmi o pomoc při práci s žáky a rodiči, se vztahovými problémy v pedagogickém sboru nebo s osobními obtížemi. Působení školních psychologů a speciálních pedagogů ve školách umožňuje rychlé řešení vzdělávacích nebo výchovných problémů žáků, především v oblasti intenzivní práce se žáky s potřebou podpůrných či vyrovnávacích opatření. Dále se zaměřuje na poskytování poradenství rodičům, metodické vedení pedagogů a podporu týmových řešení výchovných či vzdělávacích problémů žáků (např. ve vztahu učitel – rodič – žák). Rozšířené ŠPP nabízí více služeb a má na ně také dostatečnou časovou kapacitu. Rizikem působení odborných pracovníků ve školách bývá zpočátku rozpor mezi očekáváním pedagogů či rodičů a reálnou možností odborného působení pracovníka (hranice, kompetence, zodpovědnost, postupy práce) a příliš úzká nebo nedostatečná specializace odborného pracovníka.

Školní psychologové nebo školní speciální pedagogové byli financováni z různých zdrojů: z projektů (nejčastěji z projektu Rozvoj školních poradenských pracovišť – VIP II. a Rozvoj a metodická podpora poradenských služeb – VIP III.), z dalších oblastí podpory OP VK (1.2 a 1.4), z financí města nebo byli odměňováni v rámci navýšení úvazkových hodin učitele (v těchto případech však tito odborníci nejsou zaměstnáni jako poradenští pracovníci ŠPP,

16) Pro potřeby textu nebyla zohledňována výše úvazku daného odborníka.

17) Je si nicméně třeba uvědomit, že navázání důvěrného vztahu psychologa s dětmi, rodiči dětí a pedagogickým sborem vyžaduje dlouhodobou a kontinuální práci. Externí spolupráce s pracovníky CPIV měla tak zjevné limity: nejsou k dispozici tady a teď přímo v situacích vyžadujících intervenci, pro mnohé pedagogy zůstávají cizími osobami, které nechtějí pustit do třídy.

ale jako běžní učitelé). Problematická však bývá kumulace funkce učitele a poradenského pracovníka. Přítomnost speciálních pedagogů a psychologů ve školách měla většinou pozitivní vliv na spolupráci s CPIV vzhledem k možnosti rozšířit zakázky škol nad běžnou náplň těchto pracovníků. Psychologové a speciální pedagogové CPIV byli často vyhledáváni právě ve školách, kde nebyli přítomni psychologové a speciální pedagogové v rámci ŠPP. Ze zkušenosti pracovníků CPIV vyplynulo, že školy, které mají ŠPP v základní variantě (výchovný poradce a metodik prevence), nemají ani dostatečné časové kapacity pro činnost těchto pracovníků a někdy ani potřebné znalosti a dovednosti.

Většina škol požaduje v souvislosti se zřízením místa psychologa nebo speciálního pedagoga přímo ve škole ze strany MŠMT pouze systémové řešení. Odmítá dotování jejich úvazku z úvazků pedagogů nebo řešení formou projektů.

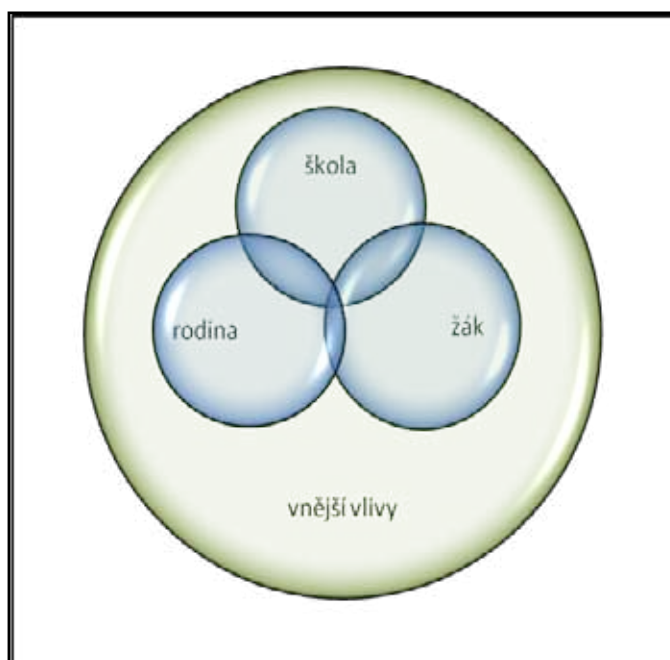
Přítomnost rozšířeného ŠPP ve škole:

- + možnost rychlého řešení vzdělávacích nebo výchovných problémů žáků, možnost podpory rodičů či pedagogů
- + možnost začlenění více inkluzivních prvků do rozvoje školy
- + rozšířená nabídka služeb ŠPP (především intenzivní práce se žáky s potřebou podpůrných či vyrovnávacích opatření)
- + možnost metodického vedení pedagogů
- pouze krátkodobé, nesystémové řešení financování pozic školního psychologa či speciálního pedagoga
- rozpor mezi očekáváním pedagogů či rodičů a reálnou možností odborného působení pracovníka (hranice, kompetence, zodpovědnost, postupy práce)
- příliš úzká nebo nedostatečná specializace odborného pracovníka

2. NÁVRHY ŘEŠENÍ ZJIŠTĚNÝCH PŘEKÁŽEK A PROBLÉMŮ PŘI ZAVADĚNÍ INKLUZIVNÍCH PRINCIPŮ DO VZDĚLÁVÁNÍ

Jakákoliv změna v rámci školy, a v případě zavádění inkluze to platí dvojnásob, není možná bez motivovaného a vstřícného přístupu vedení školy a pedagogického sboru. Tento nezbytný předpoklad byl poněkud problematický v případě některých škol zapojených v prvním roce projektu CPIV, kdy byly tyto oslovovány na základě doporučení příslušného krajského úřadu. To v některých případech negativně ovlivňovalo snahy týmů CPIV. V průběhu druhého roku byly školy zapojovány na základě zájmu, který projevíly. Do projektu se tak zapojovaly školy, které měly zájem a byly motivovány zavádět inkluzivní principy do průběhu výchovného a vzdělávacího procesu. Přesto i v případě těchto škol se objevily problémy a překážky, které bránily nastartování a rozvíjení inkluzivního procesu. V předchozích Zprávách o stavu inkluzivního vzdělávání za rok 2010 a 2011 byly některé problémy identifikovány, souvisely ale především se systémovou rovinou vzdělávání. Při přípravě podkladů pro Zprávu za rok 2012 jsme soustředili pozornost přímo na problémy a překážky, s nimiž se potýkaly multioborové týmy při práci v zapojených školách a při následném psaní školních podpůrných programů (Špp) pro tyto školy. Současně byl využit potenciál a zkušenosti multioborových týmů při formulaci možných řešení těchto problémů.

Kapitola vznikla, jak již bylo naznačeno, na základě podkladů, ve kterých jednotlivá pracoviště CPIV shrnovala dle jejich názoru významné problémy, které provázely tvorbu Špp pro školy z druhého roku projektu. Sebrané problémy byly následně seskupeny do širších tematických oblastí, v rámci kterých byla specifikována dílčí témata. Jako vodítko při strukturaci problémů byl využit model zachycující hlavní subjekty výchovně vzdělávacího procesu a vlivy, které do něj vstupují (viz obrázek). Text kapitoly je členěn do čtyř hlavních témat: škola, žáci, rodiče a vnější vlivy. Podkapitoly jsou dále rozděleny dle dílčích specifikací. Vznikl tak popis řady významných problémů, které posloužily jako východisko pro zobecněné návrhy řešení těchto problémů ze strany CPIV. Jsme si vědomi, že popisované případy nejsou úplným výčtem dané problematiky. Jedná se o reálně zaznamenané případy při tvorbě konkrétních Špp. Stěžejní jsou zejména návrhy možných řešení, které vznikly na základě téměř tří let práce v terénu ve více než třech stech školách zapojených do projektu CPIV. Závěr kapitoly tvoří popisy vybraných příkladů jednotlivých intervencí CPIV, které doplňují výčet možných návrhů.

Obrázek 1: Subjekty a vlivy vstupující do výchovně vzdělávacího procesu**2.1 Škola****A) Pedagogičtí pracovníci**

Jedním z významných okruhů problémů je nedostatečná **přípravenost pedagogů** na zavádění inkluzivních principů do vzdělávání a na práci s žáky s různou mírou podpůrných a vyrovnávacích opatření. Pedagogové ze škol v projektu jsou, až na malé výjimky, kvalifikovaní. Přesto ale nejsou dostatečně připraveni jednak na vytváření inkluzivních podmínek pro vzdělávání, jednak vzdělávat všechny žáky (bezproblémové, se SVP či nadané) v hlavním vzdělávacím proudu.

Jedním z problémů je také **nedostatečná metodická podpora učitelů**. V některých případech není ve škole zavedena žádná forma metodické podpory pedagogických pracovníků (např. intervize, supervize, vzájemná výměna zkušeností mezi učiteli školy nebo i s pedagogy jiných škol). Odborná metodická podpora je zčásti poskytována členům ŠPP ze strany školských poradenských zařízení (PPP a SPC) při práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, při přípravě individuálních vzdělávacích plánů nebo při volbě další vzdělávací cesty žáků, v dalších běžných výchovných a výukových činnostech však již ne. Běžní učitelé metodickou podporu často postrádají úplně.

Spolupracující školy nemají obvykle vypracovaný **plán DVPP**. DVPP je často nahodilé a nesystematické a je realizováno pouze podle individuálního zájmu a potřeb jednotlivých pracovníků. Důsledkem je nerovnoměrná účast pedagogů na dalším vzdělávání. Ve většině případů vedení školy podporuje další vzdělávání pedagogů dle svých finančních možností, avšak při plánování a výběru vzdělávání nebere vždy ohled na aktuální potřeby školy, zkušenost a odborné znalosti pedagogů. Vzdělávacích akcí se zúčastňují převážně pedagogové, kteří se chtějí vzdělávat a jsou motivováni ke zvyšování svých odborných kompetencí. Další překážkou je **dostupnost a úroveň vzdělávací nabídky a s tím spojená špatná dopravní obslužnost, časová a finanční náročnost**.

Problémy byly zaznamenány i v případě uplatňování **výukových strategií** (metody a formy výuky, kterých učitelé ve vzdělávacím procesu využívají). Konkrétně se jednalo např. o nedostatečnou znalost a orientaci pedagogů ve výukových strategiích, nízkou motivaci pedagogů k jejich využívání, nepřístupnost a neochotu pedagogů, rozdíly ve využívání strategií mezi 1. a 2. stupněm (kde převládá tradiční pojetí výuky) a pasivitu učitelů (často související s vyšším průměrným věkem pedagogického sboru – nemusí se týkat jednotlivců). Problém uplatňování výukových strategií může spočívat v jejich neznalosti (v celém spektru) nebo v chybějící dovednosti je aplikovat ve výuce, aby byla zajímavá i efektivní. Někteří pedagogové navíc postrádají kvalitní kurzy zaměřené na metody a **formy pedagogické práce s žáky se SVP** (zrakové postižení, žáci-cizinci aj.) a na **pedagogickou diagnostiku**.

Školy mají problém se **zajištěním zastupitelnosti pedagogů ve výuce** z důvodu omezené kapacity suplujících pedagogů i nedostatku finančních prostředků. Tato překážka se převážně vyskytuje v malých školách, kde je zastupitelnost pedagogů zvláště problematická. Takové školy mají nejen menší finanční prostředky na vzdělávání svých pracovníků, ale mnohdy mají potíže s plánováním i realizací vzdělávání.

Ve výčtu problémů se objevuje i otázka **přetíženosti učitelů**, a to zejména v menších školách. K přetěžování pedagogů dochází zejména v situacích, kdy jeden z učitelů onemocní nebo se účastní DVPP a druhý učitel ho musí zastupovat. Dále hrozí přetížení učitelům, kteří zajišťují vedle povinné výuky i četné mimoškolní aktivity, nebo u kterých dochází ke kumulaci funkcí (např. funkce výchovného poradce a školního metodika prevence). Přetíženost a psychické vyčerpání se stávají hlavní příčinou profesionálního vyhoření, jehož dopad na kvalitu vzdělávání je vždy negativní.

Značné množství problémů souvisí s **osobnostním nastavením pedagogů** a individuálními zvláštnostmi jejich **osobnosti**, které mají vliv na celkové klima školy, ovlivňují i motivační sílu, která je zdrojem psychických sil pedagogů pro zvládání obtíží ve vzdělávacím procesu.

Mezi vnitřní faktory působící na osobnost pedagoga lze uvést osobnostní vlastnosti, nedostatečnou motivovanost, neochotu ke změnám, ulpívání na zavedených stereotypech výuky a řešení vzdělávacích a výchovných obtíží žáků. Mezi vnější vlivy lze zařadit styl vedení školy, mužský a ženský přístup k řešení problémů v interpersonálních vztazích pedagogů i k řešení problémů žáků, složení pedagogického sboru, prestiž školy.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Rozšířit pregraduální vzdělávání pedagogů v oblastech speciální pedagogiky (zejména základy práce se žáky se SVP), psychologie, psychodidaktiky a sociální problematiky, včetně prožitkových výcviků s ohledem na inkluzivní a speciálně pedagogické přístupy. Přesunout důraz z oborové na profesní učitelskou přípravu vč. dostatečné přípravy praktické.

- ✓ Při výběru nových pedagogů mít na zřeteli i jejich osobnostní kvality, uplatňovat důslednost a náročnost při výběru nových pedagogů se zaměřením na osobnostní a profesionální předpoklady (např. předvést ukázkovou hodinu v reálné třídě).
- ✓ Vytvářet plány osobního a profesního růstu pedagogů v rámci DVPP a zohledňovat odměňování pedagogů, kteří se systematicky vzdělávají a získané poznatky efektivně využívají ve vzdělávacím procesu.
- ✓ V rámci dalšího vzdělávání se více zaměřit na speciálně pedagogické problémy žáků v jednotlivých předmětových aprobach tak, aby každý učitel uměl rozpoznat poruchy učení u žáků a dokázal s těmito dětmi pracovat podle jejich specifických potřeb. Využívat pro osobnostní rozvoj pedagogů sebe zkušenostních programů, různých forem metodické podpory a supervize.
- ✓ Plánovat a vybírat témata pro další vzdělávání s ohledem na aktuální potřeby školy, zkušenost a míru odborných znalostí pedagogů. V ideálním případě by vedoucí pracovníci školy měli vypracovávat krátkodobý a dlouhodobý plán DVPP pro celý pedagogický sbor i jednotlivé pedagogické pracovníky.
- ✓ Pořádat metodická setkání pro pedagogy pro vzájemnou výměnu zkušeností, řešení aktuálních problémových situací a předávání získaných poznatků z absolvovaných kurzů s využitím intervizních technik vzájemné podpory mezi pedagogy.
- ✓ Aktivně vyhledávat a využívat kurzy, které jsou poskytovány zdarma a bez dalšího finančního zatížení (cestovné, ubytování apod.) s lektorem přímo ve škole. Zaměřit se na získávání finančních prostředků na DVPP např. z grantů a dotací.
- ✓ Zlepšit manažerské dovednosti vedoucích pracovníků školy tak, aby byli schopni zvolit optimální organizaci vzdělávacího procesu, rovnoměrně rozložit povinnosti mezi členy pedagogického sboru a minimalizovat nadbytečné zátěže jednotlivých pedagogů. Vytvářet spolu s jednotlivými pedagogy plány osobního rozvoje a zaměřit se na sledování a periodické hodnocení postojů pedagogů k vlastnímu profesnímu a osobnostnímu rozvoji.
- ✓ Metodická podpora ze strany ostatních pedagogických pracovníků – zpětná vazba ze strany zkušených pedagogů (mohou nabídnout i vzorové hodiny), využití tutoringu a mentoringu i vnější podpory ostatních poradenských subjektů.
- ✓ Podporovat vytváření sítě spolupracujících subjektů, které nabízejí metodickou podporu a supervizi, jejich odbornost a kvalitu také ověřovat. Usilovat o to, aby se metodická podpora a supervize staly systematickou a dlouhodobou záležitostí. Pravidelnou supervizi využívat mimo jiné i k prevenci syndromu vyhoření u pedagogů.
- ✓ Sestavit pro pedagogy systematický cyklus vzdělávacích programů zaměřených na výrazné zlepšení kvality výuky tak, aby se naučili používat metody, které se budou orientovat více na proces než na výkon.
- ✓ Při vzdělávání žáků více uplatňovat principy efektivního učení (např. motivace žáků a jejich systematická podpora, hodnocení formativní včetně širšího slovního hodnocení, učení se v souvislostech aj.).

B) Komunikace, spolupráce a vztahy ve škole

V této oblasti jsou nejčastějšími problémy **nevhodné formy a způsoby komunikace vedení** (ředitele školy) s pedagogickým sborem a direktivní přístup ředitele školy. Významným faktorem je dále **nepředávání informací** ostatním pracovníkům školy, což může být způsobeno technickými překážkami (pouze jeden PC, tudíž jedna e-mailová adresa) a informace jsou pak buď redukovány, nebo nejsou předány vůbec. Jsou uváděny i důvody osobnostní – kdy ředitel školy odmítá vše, co neodpovídá jeho dosavadní zkušenosti, což často úzce souvisí s mírou a vahou jeho autority v pedagogickém sboru.

Další skupinu v rámci daného okruhu problémů tvořily **problémy na straně školy**, které se týkaly především úrovně a způsobu komunikace školy s rodinou, resp. otevřenosti školy pro rodiče. Tato otázka je podrobněji popsána v části C) Komunikace a spolupráce školy s vnějším prostředím, kde jsou uvedeny i návrhy na řešení.

Dobře fungující pedagogický sbor je jednou z podmínek kvality vzdělávacího procesu a má vliv i na celkové klima školy. **Negativní vztahy mezi jednotlivými pedagogy**, absence spolupráce mezi pedagogy a členy ŠPP, **rivalita mezi pedagogy**, **neochota pedagogů 1. a 2. stupně spolupracovat a komunikovat** působí zejména na žáky. Zhoršená komunikace může být ovlivněna i rozdělením školy na dvě budovy.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Aktivně zapojit všechny pedagogy i ostatní pracovníky školy do procesu postupné přeměny školy v oblasti inkluze v rámci dlouhodobé koncepce rozvoje školy s důrazem na systematické utváření školního klimatu (vzájemná úcta, respekt, bezpečí, důvěra a spolupráce).
- ✓ Podporovat komunikaci mezi pedagogy 1. a 2. stupně (zvláště pokud jsou třídy těchto stupňů umístěny v různých budovách) například společnými setkáními formálního i neformálního charakteru. Jednou z možných aktivit mimo budovu školy je realizace teambuildingu. K lepší komunikaci mezi pedagogy přispívají i společné aktivity pedagogů a žáků 1. a 2. stupně, například v rámci projektových dnů.
- ✓ Zajistit pro pedagogy pravidelné vzdělávání a výcvik v oblasti komunikace.
- ✓ Pravidelně vypracovávat autoevaluační studie školy.
- ✓ Vedení školy by mělo pedagogům:
 - a) umožnit pravidelnou supervizi a motivovat je k jejímu využívání (zajistit „bezpečnost“ supervize pro pedagogy),
 - b) poskytovat metodickou podporu pro jejich práci s jednotlivými žáky, třídními kolektivy i rodiči (nehodnotící hospitace, kolegiální návštěvy pedagogů v hodinách apod.).
- ✓ Vytvořit transparentní systém hodnocení pedagogických pracovníků (jasná a jednoznačná kritéria hodnocení).

C) Komunikace a spolupráce školy s vnějším prostředím

Další problémy vznikají v oblasti spolupráce školy s vnějšími subjekty nabízejícími škole podporu. **Neochota spolupracovat** a určitá uzavřenost škol vůči těmto nabídkám je možná důsledkem obezřetnosti a zodpovědnosti vedení školy, protože právě ředitel školy je zodpovědný za osoby a subjekty, které na žáky mohou ve škole působit. Se stejnou obezřetností školy přistupovaly zpočátku i k pracovníkům CPIV, to se však postupně upravilo. Problematickým faktorem také byla **odtažitost a uzavřenost** pedagogického sboru, **neochota spolupracovat s rodiči či externími subjekty**, a podílet se tak na spolupráci při vytváření výchovně-vzdělávacích podmínek každého jednotlivého žáka.

Jako častý problém škol, kde byly identifikovány problémy na straně školy, se ukázala **malá otevřenost školy** pro možnou spolupráci s rodiči. Školy, v nichž se vyskytly tyto problémy, nejsou příliš aktivní ve zpřístupnění svého prostředí rodičům, nevnímají jako potřebné pořádat akce pro společné trávení času rodičů, dětí a pedagogů (besídky, jarmarky, dny otevřených dveří, sportovní dny, výtvarné dílny apod.). Vedení některých škol uvádí, že překážkou možného rozvíjení spolupráce s rodiči je velikost a struktura školy (např. větší počet elokovaných pracovišť či přidružených škol).

V některých školách byla zjištěna **omezená míra spolupráce škol s rodiči žáků**. Zšetření vyplynulo, že některé školy se příliš nezaměřují na preventivní možnosti práce s rodinou a dítětem, kde se objevuje nebo se dá předpokládat zvýšené riziko oslabené adaptace na školní prostředí, případně rozvoj projevů rizikového chování.

Jako další problém se ukazuje, že i v případě, kdy se škola snaží potíže svých žáků řešit co nejdříve s rodiči, volí k tomu nepříliš vhodný přístup, který rodiny spíše odstrašuje a demotivuje je pro případnou další spolupráci se školou. Jde-li o rodiče „obtížného“ žáka, s nímž je potřeba řešit nějaký problém týkající se daného dítěte, jsou jednání s rodiči obvykle přítomni ředitel školy, výchovný poradce, školní metodik prevence, třídní učitel, případně další zainteresovaný pedagog. Tato „přesila“ odborníků mívá nezřídka za následek projevy odporu k jednání u rodičů, kteří účast velkého počtu odborníků na jednání vnímají (dle slov dotazovaných) jako určitou formu zastrašování. Škola tak může vzbuzovat dojem, jako by nebyla ochotna přistoupit na partnerský a rovnocenný vztah s rodiči žáků. V takovém případě je velmi nesnadné zahájit první krok k opravdové spolupráci.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Škola by měla vyvinout snahu otevřít se vůči svému okolí, měla by se snažit o vytváření přátelské komunity složené z pracovníků školy, rodičů dětí a dalších externích subjektů, zapojovat rodiče do procesu výchovy a vzdělávání ve škole, realizovat společné aktivity s žáky a jejich rodinami, podporovat využití prostorů školy nejenom pro vzdělávání žáků, ale i pro zájmové a volnočasové aktivity nebo pro setkávání přátel školy. Cílem těchto snah by mělo být vytvoření komunitní školy otevřené veřejnosti a přijímající impulzy z vnějšího prostředí.

- ✓ Rozvíjet partnerský vztah s rodiči a důsledně uplatňovat pravidla partnerské komunikace. Pravidelně je informovat a včas řešit vzniklé problémy, komunikovat s nimi v klidném a bezpečném prostředí, vytvářet podmínky pro nerušenou konverzaci, připravit prostory uzpůsobené pro schůzky pedagogů s rodiči (zajistit soukromí).
- ✓ Co nejvíce zapojovat rodiče do akcí pořádaných školou (pomoc při organizování školních výletů, školních plesů, sportovních odpolední, vernisáží, školních výletů apod.), organizovat společné akce pro pedagogy, žáky a jejich rodiče (odpoledne pro rodiče a děti, soutěže, zahradní slavnosti, jarmarky apod.). Pořádat pro ně i pravidelné aktivity v budově školy (vzdělávací – např. angličtina, počítače; sportovní a zájmové – např. keramika, výtvarné techniky apod.).
- ✓ Navazovat kontakty s jinými školami, vyměňovat si s nimi zkušenosti v oblasti spolupráce s rodiči, přenášet příklady dobré praxe ze škol, kde spolupráce s rodinami funguje, do každodenního života vlastní školy.

D) Pedagogická dokumentace

Problémem souvisejícím s touto oblastí jsou **pedagogické dokumenty**. Tento problém se dominantně vztahuje ke školním vzdělávacím programům (ŠVP) včetně Minimálních preventivních programů (MPP). **ŠVP** např. neodpovídají potřebám školy, nedostatečně rozpracovávají kapitoly pro práci se žáky se ŠVP či nadanými nebo spolupráci s rodiči, chybějí průřezová témata, nebo s těmito dokumenty pedagogové nepracují.

U **MPP** se jedná především o jejich nedostatečné rozpracování, a to např. zohlednění žáků ze sociálně znevýhodňujícího prostředí nebo zaměření na postupy při řešení rizikového chování ve škole, vztah k neziskovým organizacím, nebo s těmito dokumenty nepracují.

Obecným problémem je vyhodnocování ŠVP. Pedagogové často nevědí, kde hledat vhodné evaluační nástroje nebo s nimi neumí pracovat.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Umožnit učitelům odborné konzultace k tvorbě, obsahu i využívání strategických dokumentů (MPP, ŠVP); vzájemné návštěvy škol, sdílení příkladů dobré praxe.
- ✓ Průběžně vyhodnocovat a upravovat tyto dokumenty s ohledem na aktuální situaci školy a její další směřování, aby se dokumenty staly účinnými nástroji, které ve svých důsledcích pedagogům práci usnadní.
- ✓ Motivace a další vzdělávání koordinátora ŠVP.

E) Školní poradenské pracoviště a asistent pedagoga

Vzhledem k narůstajícímu počtu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami se stále více ukazuje nezbytnost obsazení školního poradenského pracoviště (ŠPP) nejen výchovným poradcem a školním metodikem prevence, ale také školním psychologem a školním speciálním pedagogem. Poslední dvě profese se ve školách již postupně prosazují a školy oceňují, že jim ve vzdělávacím procesu prospívají.

Některé školy uvádějí jako příčinu nedostatku těchto potřebných profesí malou, nebo zcela chybějící, nabídku na trhu práce, a to zejména v některých lokalitách, a chybějící finanční prostředky na úhradu jejich platů.

Jako další problém se ukázalo **kumulování funkcí** v rámci ŠPP, nejčastěji výchovný poradce se školním metodikem prevence. V malých školách je výkon funkce obou pracovních náplní jedním pedagogickým pracovníkem často jediným možným řešením, pokud to tak je ve velkých školách lze to považovat za bariéru v možnostech potřebnou a kvalitní podporu žákům poskytovat.

Školy rovněž zaznamenaly signály občasných problémů v oblasti **interpersonálních vztahů** vyplývající z nedostatečné nebo málo pružné **komunikace** mezi vedením školy a pracovníky ŠPP, např. vedení školy zdůrazňuje jen vzdělávací stránku a opomíjí stránku preventivně výchovnou. Ojedinělé obtíže jsou naznačeny i v komunikaci v rámci ŠPP a v dostupnosti komunikace mezi pedagogy 1. a 2. stupně školy, nebo tehdy, je-li škola umístěna ve více budovách.

Uváděné problémy mohou ve svých důsledcích znamenat celkovou nižší funkčnost ŠPP:

- ✓ ve všech podpůrných službách pro žáky i jejich rodiče,
- ✓ v odborné dopomoci pedagogům při řešení problémů jednotlivých žáků i skupin žáků,
- ✓ menší nebo nedostatečnou podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- ✓ problematickou (méně kvalitní, nesystematickou atd.) realizaci doporučení z odborného vyšetření školských poradenských zařízení, nejčastěji u žáků se SPU,
- ✓ nedostatečnou podporu žáků se SVP v kolektivu vrstevníků/ ve třídě, kde se žák se SVP pro svou odlišnost může stát objektem posměchu nebo šikany.

Pozice asistenta pedagoga (AP) je nejmladší mezi pedagogickými pracovníky a teprve si svou prestiž buduje. Školy, které již AP mají, dopomoc AP žákům se speciálními vzdělávacími potřebami oceňují. Nicméně zůstává vysoký počet škol, kde AP chybí zcela, nebo potřeba školy je vyšší. AP jednotlivým žákům doporučují PPP a SPC, ale samotné doporučení nestačí, rozhodující není jenom potřeba žáka, ale dostupnost finančních prostředků na platy AP.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Postupně zajišťovat plnou obsazenost ŠPP, tj. výchovný poradce, školní metodik prevence, školní psycholog a/nebo školní speciální pedagog zejména ve větších školách.
- ✓ Ve školách (zejména malých), kde není ŠPP plně obsazeno poskytovat větší podporu ze strany školských poradenských zařízení. Dalším možným řešením je zajistit jednoho odborníka (školního psychologa a/nebo školního speciálního pedagoga) pro více škol.
- ✓ Poskytovat metodickou podporu především členům ŠPP prostřednictvím supervize.

- ✓ Podporovat spolupráci členů ŠPP a ostatních pedagogů školy, např. v konzultacích k aplikaci zpráv z odborného vyšetření žáků ve školských poradenských zařízeních, v práci s třídními kolektivy aj.
- ✓ Využívat ŠPP pro posilování spolupráce školy s rodiči.
- ✓ Poskytovat metodické vedení a podporu pro AP ze strany odborných pracovníků ŠPP, případně školských poradenských zařízení. AP více začlenit do spolupráce s členy ŠPP. Podporovat kvalifikační studium a další vzdělávání asistentů pedagoga.
- ✓ Využívat v praxi metodiku „Spolupráce s asistentem pedagoga“ vzniklou v projektu CPIV. Podrobněji se zabývá zřizováním, vzděláváním a činností AP a obsahuje i návrhy standardů jejich činnosti.

2.2 Žáci

A) Skladba žáků ve školách

Skladbu žáků ve školách hlavního vzdělávacího proudu významně ovlivnilo několik souběžných trendů:

- a) dlouhodobý pokles celkového počtu žáků ve školách, který souvisí s dlouhodobými demografickými a socioekonomickými trendy,
- b) zvyšující se počet žáků, u kterých byly diagnostikovány speciální vzdělávací potřeby zejména díky včasné intervenci, budování školních poradenských pracovišť (zaváděním pozic školních speciálních pedagogů a školních psychologů), dalšímu vzdělávání pedagogických pracovníků a informovanosti rodičů, i v souvislosti se zkvalitňováním nástrojů psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky,
- c) odchod nejen nadaných, ale dokonce i „průměrných“ žáků na víceletá gymnázia,
- d) nárůst celkového zastoupení cizinců v české populaci, v jehož důsledku se zvyšuje i počet žáků-cizinců ve školách,
- e) koncentrace skupin s nízkým socioekonomickým statusem a vytváření tzv. vyloučených lokalit.

Spolupracující školy často upozorňovaly na problémy, které plynou právě z různorodé skladby žáků. Na jedné straně navštěvují třídy děti z rodin s **vysokým socioekonomickým statusem** a na straně druhé děti ze **sociálně znevýhodňujícího prostředí**. Problémy, které vznikají a se kterými se pak pedagogové musí potýkat, vycházejí z názorových střetů, odlišných postojů i sociálních možností těchto dvou skupin. Zvýšené procento žáků ze sociálně znevýhodňujícího prostředí přináší školám i další problémy. Jedním z nich je např. komplikovaná komunikace s rodiči ze sociálně vyloučeného prostředí.

Samostatný problém v oblasti skladby žáků se objevuje tam, kde jsou ve větším počtu ve třídách zařazeni žáci z odlišného kulturního prostředí, zejména **žáci-cizinci**. Obtíže pak způsobuje jednak jazyková bariéra, dále pak nepochopení a neznalost kulturních odlišností, což se v důsledku promítá do vztahových záležitostí nejen mezi žáky samotnými, ale i směrem k pedagogům.

Pracovníci CPIV také upozorňovali na problematiku „elitářství“. Zaznamenali případy, kdy ze strany školy dochází k **preferenci žáků nadaných**, popřípadě jinak úspěšných (výběrové třídy, třídy sportovní) a **žáků z bohatších rodin** před **ostatními žáky**. Problém spočívá zejména v nevyváženosti v přístupu k těmto dvěma skupinám žáků, nastavování podmínek, preferujících právě žáky nadané nebo děti z rodin s vysokým socioekonomickým statusem. Na rozdíl od první skupiny nejsou „běžní“ žáci s průměrnými a podprůměrnými výsledky zapojováni např. do organizace školních akcí a projektů, nejsou vybíráni k reprezentaci školy apod.

Spolupracující školy popsaly také specifický problém, kdy na odliv žáků ze spádové školy nejen na gymnázium, ale i na jinou školu, měla také vliv **dopravní nedostupnost**. Jednalo se zejména o žáky z okolních obcí, kteří v místě bydliště školu neměli a do spádové školy museli dojíždět. Pokud rodiče nemohli nebo nebyli ochotni své děti do školy dovážet, zcela logicky vybírali dopravně dostupnější lokality. Školy měly také obavy z umělého slučování tříd, navyšování počtu žáků ve třídě, což často vede k výchovným i vzdělávacím problémům.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Zaměřit se na zvyšování profesionality pedagogického sboru, zkvalitňování ŠVP, uplatňování individuálního přístupu k žákům, zlepšování vybavenosti školy, propagaci školy na veřejnosti (zlepšení celkového vnímání a obrazu školy veřejností – letáky, webové stránky, akce školy, den otevřených dveří, nabídka volitelných předmětů aj.), rozšiřování nabídky pro žáky (volnočasové aktivity, výuka cizích jazyků, družina, popř. klub pro žáky aj.).
- ✓ Postupně omezovat vnější diferenciaci škol, talenty podporovat prostřednictvím IVP. Současně akcentovat roli základní školy jakožto přípravy pro život, nikoliv pro přijímací zkoušky na SŠ. Klást důraz také na socializační funkci školy – komunikace, vztahy mezi žáky, schopnost řešit problémy, respekt k sobě i druhým.
- ✓ Podporovat a vytvářet podmínky pro spolupráci školy s rodiči žáků, otevřít školu veřejnosti (směřovat k tzv. komunitní škole).
- ✓ Vyvíjet tlak na zřizovatele ve věci spádovosti škol, tak aby nevznikaly segregované školy pro žáky ze sociálně vyloučených lokalit vedle škol pro ostatní žáky. Souběžně zavádět opatření, která povedou k rovnoměrnému umísťování těchto žáků do více škol v daných lokalitách.
- ✓ Vytvořit multidisciplinární tým na úrovni obce či kraje, který se bude zabývat řešením problémů spojených se vzděláváním žáků ze sociálně vyloučených lokalit nebo žáků pocházejících z rodin se sociálním znevýhodněním. Členy tohoto týmu by měli být zástupci základních a mateřských škol, orgánu sociálně-právní ochrany dětí, ŠPZ, neziskových organizací, města, případně dalších organizací.
- ✓ Zřizovat přípravné třídy i pro žáky se sociálním znevýhodněním a funkci asistenta pedagoga pro tyto žáky.

- ✓ Posílit oblast multikulturní výchovy (např. prevence rasismu a xenofobie).
- ✓ Zajistit zajímavou bezplatnou (nebo za symbolický poplatek) nabídku mimoškolních a volnočasových aktivit pro žáky se sociálním znevýhodněním jak v čase před vyučováním, tak odpoledne, které je možné personálně zabezpečit např. dobrovolníky nebo prostřednictvím společensky účelných pracovních míst.
- ✓ Jednat se zřizovatelem o zajištění dopravní obslužnosti pro žáky z větší vzdálenosti, popřípadě se domluvit na časové úpravě odjezdu prostředků hromadné dopravy s dopravcem. Iniciovat vyjednávání s dopravcem o přizpůsobení jízdních řádů potřebám školy.

B) Prevence výchovných problémů a včasná intervence

Většina spolupracujících škol řeší často výchovné problémy svých žáků. Jedná se zejména o **záškoláctví, vandalismus, šikanu, krádeže** a další rizikové chování. Realizací preventivní činnosti (programy aj. aktivity uskutečňované zejm. jako součást Minimálního preventivního programu) se školy snaží těmto problémům předcházet. Pokud se problém skutečně vyskytne, školy obvykle v rámci týmové spolupráce (výchovný poradce, školní metodik prevence, vedení školy popř. školní psycholog či školní speciální pedagog) uskuteční příslušná opatření (např. „dobrovolná“ dohoda s žákem a rodiči, výchovná komise, snižování známek z chování aj.). Někdy se však realizovaná opatření mívají účinkem a školy si mnohdy nevědí rady, jak situaci dlouhodobě řešit.

V souvislosti s **třídním kolektivem** se objevovala problematika výchovných obtíží. Jedná se o jev velmi často zastoupený a většina škol se snaží pracovat se třídním kolektivem buď preventivně – aby se problém nevyskytl, nebo již po objevení problému. V takovém případě však mnoho škol využívá své vlastní kapacity, kterými jsou školní psychologové a školní speciální pedagogové, výchovní poradci či školní metodici prevence, nebo si pozvou odborníky z PPP či SPC. Některé školy spolupracují rovněž s NNO, které nabízejí služby zaměřené přímo na práci s třídními kolektivy.

V některých školách se však také problém týkal školou nezpracovaného systémového řešení prevence rizikového chování a výchovných obtíží u třídních kolektivů, což se prolínalo do dalších situací: vztah učitel – žák, vztahové problémy mezi žáky, nepřijetí např. integrovaného žáka apod.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Věnovat větší pozornost prevenci rizikového chování a s tím souvisejícími problémy, tak aby nevznikaly a nerozvíjely se do podoby, ve které je již škola nedokáže účinně řešit.
- ✓ Posílit komunikaci mezi žáky a učiteli, ve výuce užívat různé komunikační techniky, zařazovat do preventivní práce programy zaměřené na systematický rozvoj sociálně psychologických kompetencí žáků. Podněcovat žáky k pravidelné sebereflexi a sebehodnocení.

- ✓ Vypracovat metodiku pro řešení závažných výchovných problémů s ohledem na platnou legislativu (kurátor, OSPOD). Zpracovat obecné procesní schéma pro řešení různých typů výchovných problémů ve škole a seznámit s nimi všechny pedagogické pracovníky.
- ✓ Zapojovat žáky do každodenního života školy, zapracovávat jejich návrhy do života školy.
- ✓ Nerozdělovat třídy podle školních výsledků. Průběžně monitorovat rizika vzniku problémového chování žáků ve všech třídách, plánovat a zajišťovat včasnou intervenci.

C) Péče o žáky se SVP a reedukace

Jedním z dalších frekventovaných problémů je **péče o žáky se SVP**, kde dominantní charakteristikou je nedostatečná kapacita školy pro intenzivnější a systematičtější práci se žáky s vyšší potřebou péče. Tento problém vyplývá především z personálních podmínek škol – některé školy mají nedostatečně odborně připravené nebo nedostatečně motivované pedagogické kapacity. Situaci rovněž komplikují dosud přetrvávající nevyhovující zákonné normy.

Pokud pomineme některé aspekty učitelské osobnosti a profese, musíme konstatovat, že existují nepříznivé vlivy, jako např.:

- ✓ vysoká naplněnost tříd (28 žáků až 30+) jako dopad zatím přetrvávajícího modelu financování regionálního školství a především základního;
- ✓ na jedné straně z rozhodnutí ředitele školy sice možnost snížit počet žáků ve třídách, kde je začleněno více žáků se SVP, což ale v důsledku ovlivní výši příspěvku na platy učitelů (přepočtený počet učitelů);
- ✓ omezená možnost získat finanční příspěvek nad rámec normativu na žáky se sociálním znevýhodněním a případně se zdravotním znevýhodněním začleněné do hlavního vzdělávacího proudu;
- ✓ nepostačující možnost získat asistenty pedagoga, což je opět důsledek nedostatku finančních prostředků;
- ✓ stále se snižující objem finančních prostředků na kvalitní DVPP pro tuto problematiku;
- ✓ v neposlední řadě i nedostatek finančních prostředků na edukační a reedukační pomůcky pro tyto žáky.

Dalším problémem je to, že na 2. stupni ZŠ většinou neprobíhají **reedukace**. Zde se jedná o to, že v některých školách probíhají reedukace jen ve třídách 1. stupně, v jiných neprobíhají vůbec, případně se jedná o nejednotný přístup k jednotlivým žákům či o nepřipravenost žáků 1. stupně při přechodu na stupeň druhý. Pedagogové mají různé odborné zaměření i osobnostní dispozice a ne vždy jsou schopni žákům se SVP zajistit rovné podmínky pro jejich učení.

Časté nedostatky se vyskytují i v případě **individuálních vzdělávacích plánů (IVP)**. Tyto dokumenty např. neobsahují všechny důležité údaje v souladu s platnou legislativou. V některých případech se ukázalo, že pedagogové možnosti vytvářet IVP dostatečně nevyužívají, případně s vytvořenými IVP nedokážou efektivně pracovat.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Zajistit pro pedagogy dostatek relevantních informací, aby měli lepší znalosti o svých žácích, a tak i lepší porozumění problematice žáků se SVP (domácí zázemí, doporučení vyplývající z lékařských zpráv a zpráv ze ŠPZ, současná úroveň znalostí a dovedností žáků v klíčových předmětech). Škola může získat zprávu z odborného vyšetření (PPP, SPC, zdravotnictví) pouze od rodičů nebo s jejich souhlasem od příslušného zařízení.
- ✓ Investovat do vytvoření dobře fungujícího ŠPP, uskutečňovat průběžné schůzky členů ŠPP s ostatními pedagogy, jichž se problematika týká.
- ✓ Vytvářet prostor pro rozvoj spolupráce s rodiči k vedení průběžného dialogu o žácích, otevřít třídy rodičům, aby se mohli zúčastnit výuky a činnosti třídy, popř. umožnit participaci na tvorbě a aktualizaci ŠVP.
- ✓ V zájmu včasného podchycení vzdělávacích obtíží u žáků provádět na 1. stupni screening. Na 2. stupni věnovat pozornost přípravě učitelů v problematice reedukace nebo rozšířit ŠPP o školního speciálního pedagoga, který může zajišťovat reedukační péči pro žáky na obou stupních základní školy.
- ✓ Průběžně vyhodnocovat a upravovat IVP podle reálně dosahovaných výsledků žáků.

2.3 Rodina

Spolupracující školy často upozorňovaly na problémy **v oblasti komunikace a spolupráce rodičů/zákonných zástupců se školou**. Z toho část problémů vyplývala ze **socioekonomické situace rodiny**.

Na vzniku problémů v komunikaci rodičů se školou se často podílí jejich aktuální ekonomická situace, především zvýšená nezaměstnanost v obci a jejím okolí, která se nepříznivě odráží na socioekonomické situaci rodičů některých žáků. V důsledku toho jsou tyto rodiny ohroženy sociálním propadem a nízkým socioekonomickým statusem.

Se sníženou úrovní a kvalitou komunikace a nezájmem ze strany rodičů se učitelé potýkají zejména na 2. stupni ZŠ. Na třídní schůzky přicházejí většinou pouze rodiče neproblémových žáků. Rodiče žáků s projevy rizikového chování docházejí do školy jen zřídka a s dítětem často žádným způsobem nepracují. Ne všichni rodiče dovedou se školou navzdory vstřícnosti pedagogů optimálně spolupracovat. Ve sledovaném vzorku šlo vesměs o rodiny, které dítěti neposkytují dostatečně podnětné prostředí.

Ukazuje se, že problémy v komunikaci rodičů se školou mohou vznikat nejen v souvislosti s nízkým socioekonomickým statusem rodin. Pedagog může čelit aroganci ze strany rodičů

socioekonomicky vysoce postavených, jejich komunikaci z pozice moci, nepřiměřeným očekáváním apod.

Samostatným problémem je komunikace a spolupráce s dětskými domovy a SOS dětskými vesničkami. V některých případech se projevuje nezájem vychovatelů či pěstounů o spolupráci se školou, což se odráží v jejich malé účasti na rodičovských schůzkách. Někteří vychovatelé či pěstouni projevují nedůvěru vůči pedagogům a nechtějí s nimi komunikovat. V mnohých případech se navíc nezúčastňují akcí pořádaných školou ani společenského života v obci. Tyto subjekty bývají vůči škole i dalším subjektům ostražité a nezřídka i uzavřené.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Změnit model třídních schůzek a formy komunikace s rodiči. Kontakt se školou musí být rodiči vnímán jako neutrální, případně pozitivní. Jednání se školou nesmí být výhradně nepříjemné, nudné nebo obtěžující.
- ✓ Změnit postoj k rodičům a jejich dětem, zaujímat k nim otevřený přístup, vnímat je jako klienty, kterým škola poskytuje službu.
- ✓ Umožnit rodičům žáků, aby se podíleli na evaluaci školy, které jejich děti navštěvují.
- ✓ Při komunikaci s rodiči tzv. problémových žáků využívat služeb terénních sociálních pracovníků z NNO dostupných v dané lokalitě. Sociální pracovník se může stát prostředníkem v komunikaci mezi rodinou a školou či nestranným mediátorem při řešení problémů.
- ✓ Při řešení výchovných problémů využívat individuální výchovný plán (tzv. smlouvy s rodiči). V případě vyhroceného konfliktu přizvat ke spolupráci např. OSPOD, Policii – nikoli jako hrozbu, ale jako nabídku pomoci. Stanovit společná pravidla komunikace.
- ✓ Proškolení pedagogy v komunikačních dovednostech (motivační rozhovory, komunikační techniky atd.), které usnadní komunikaci s tzv. problémovými rodiči. Tato školení pravidelně opakovat s cílem prohlubovat komunikační dovednosti pedagogů. Nabídku DVPP přizpůsobit konkrétní situaci (lze jej zaměřit např. na komunikaci s problémovými rodiči).
- ✓ Podporovat neformální setkávání pedagogů s rodiči a budovat tak jejich bližší vztah ke škole a pedagogům. Podněcovat rodiče k aktivní účasti na akcích pořádaných školou a více je zapojovat do organizace volnočasových a jiných aktivit školy.
- ✓ Zvláštní pozornost věnovat žákům přicházejícím z náhradní rodinné péče nebo ze zařízení náhradní rodinné výchovy (dětské domovy, SOS dětské vesničky aj.).

2.4 Vnější vlivy

A) Lokalita

Charakter lokality může v mnoha ohledech významně ovlivňovat situaci ve škole. V rámci vyhodnocení problémů, které provázely tvorbu Špp, se jako rizikové ukázaly především vlivy spojené **1) se socioekonomickou a demografickou situací v lokalitě, 2) s konkurenčním prostředím mezi školami a 3) s dopravní obslužností a dostupností služeb v lokalitě.**

V případě **socioekonomické a demografické situace v lokalitě** se jako riziková pro školu může stát a) blízkost lokality se zvýšenou koncentrací obyvatelstva s nižším socioekonomickým statusem nebo blízkost sociálně vyloučené lokality a b) zvýšená migrace obyvatel přirozené spádové oblasti školy. V obou případech jsou školy ohroženy odchodem žáků ze socioekonomicky lépe situovaných rodin, zvýšeným výskytem rizikového chování žáků, zhoršenou komunikací s rodinami těchto žáků a hrozbou „onálepkování“ jako ghetto škola. Školy reagují často tak, že se buď snaží žáky z těchto lokalit „přesměrovat“ na jiné školy, nebo naopak přijmou roli tzv. „spádové“ školy pro tyto žáky. Oba přístupy vedou k tomu, že dochází ke kumulaci těchto problémů v jedné nebo několika školách. Zvýšená migrace obyvatel přirozené spádové oblasti školy souvisí se zhoršenou ekonomickou situací v regionu a s ní spojenou dostupností pracovních příležitostí nebo proměnou sídelní struktury (rozvoj příměstské tzv. satelitní zástavby a naopak vyklidňování méně atraktivních oblastí). V případě zvýšené migrace obyvatel se školy kromě zmíněných negativních trendů potýkají navíc s častou obměnou žáků v průběhu školního roku.

Specifická pro školu je situace, kdy se v její blízkosti nachází **sociálně vyloučená lokalita**. Vysoké procento žáků se sociálním znevýhodněním většinou vede k odlivu žáků z většinového prostředí, což pedagogům snižuje možnost opírat se při výuce o rozličné typy žáků, pracovat s přirozenou diverzitou třídního kolektivu a využívat odlišných žakovských typologií k rozvíjení různých přístupů k učení. Pro žáky přicházející ze sociálně vyloučené lokality se výrazně omezují možnosti přirozeného sociálního kontaktu s majoritou, čímž dochází k zesílení a reprodukci sociálně rizikového chování ve škole.

Problémy mohou pro školu také vznikat z **konkurenčního prostředí mezi školami**. S celorepublikovým úbytkem žáků jsou školy často vystaveny konkurenci dalších škol a gymnázií v boji o žáka. Pokud se škola nedokáže prostředí přizpůsobit, může situace vést až k uzavření školy.

V některých lokalitách se jednalo též o **problémy spojené s dopravní obslužností a dostupností služeb v lokalitě**, které plynuly z nevyhovující dopravní infrastruktury. Důsledkem byla nižší dostupnost podpůrných služeb ŠPZ a NNO.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Aktivně se zapojit do komunitního plánování na úrovni obce či kraje.
- ✓ Zapojovat rodiče žáků do života školy např. pořádáním pravidelných akcí pro rodiny.

- ✓ Navázat spolupráci s NNO, které poskytují terénní sociální práci. Terénní pracovníci mohou pomoci zlepšit spolupráci s rodinami žáků.
- ✓ Pokud v lokalitě působí dvě školy, které si vzájemně „přebírají“ žáky, doporučujeme vzájemnou komunikaci mezi vedením škol. Ředitelé škol by se měli pokusit nastavit pravidla vzájemné spolupráce mezi školami a vymezit také pravidla při nástupu žáků do těchto škol.
- ✓ Vytvářet pozitivní obraz školy na veřejnosti, tj. zviditelnění školy v obci, participace školy na akcích pořádaných obcí (brigády, výstavy, společenské akce, významná výročí, vítání občánků, péče a pomoc starým lidem apod.).

B) Financování

Další problémy se vyskytly v oblasti financování škol. Školy se často potýkají s nedostatkem vlastních finančních prostředků na **další vzdělávání pedagogických pracovníků** (DVPP). Finanční prostředky na DVPP jsou systémově stále více snižované. Navíc školám chybí finance na proplácení suplování za pedagogy, kteří se vzdělávají.

Zřizovatelé často nemají finanční prostředky na optimální **vybavení školy**, nutnou údržbu a opravy budovy, ani na rekonstrukci či modernizaci budovy (např. bezbariérovost). Školy pak mají nedostatek financí na nákup vhodných učebních a kompenzačních pomůcek, podporu mimoškolních a volnočasových aktivit pro žáky, zlepšení technického vybavení.

Problém související s financováním **asistentů pedagoga** řeší mnoho škol. Často se stává, že škola obdržela mzdové prostředky na schváleného asistenta pedagoga v nižší než požadované částce a se zpožděním, takže musela plat asistenta pedagoga dofinancovat ze svých zdrojů. V důsledku této nepříznivé finanční situace škole nezůstávají prostředky na osobní ohodnocení pedagogů aj. Dalším častým jevem je, že školské poradenské zařízení doporučilo asistenta pedagoga, ale zřizovatel žádost školy finančně nepodpořil.

Problém s financováním i personálním obsazením pozice **školního psychologa či školního speciálního pedagoga** řeší některé školy se špatnou dopravní dostupností a nižší dostupností podpůrných služeb. Školy se také potýkají se zvýšeným procentem sociálně znevýhodněných žáků a nutně potřebují metodickou podporu při práci s dětmi se SVP.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Ustanovit ve škole garanta, který bude sledovat vhodné projektové výzvy a dotační programy k podávání projektů a bude schopen zpracovat projektové žádosti.
- ✓ Aktivně získávat finanční prostředky prostřednictvím rozvojových programů MŠMT či Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost – oblasti podpory 1.3 „Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení“ a 3.2 „Podpora nabídky dalšího vzdělávání“, který zprostředkovávají krajské úřady.
- ✓ Využívat finanční prostředky získané např. z doplňkové činnosti (např. stravování cizích strávníků), z pronájmů prostor školy nebo z rezervního fondu se souhlasem zřizovatele.

- ✓ Zvyšovat informovanost škol o aktuálních možnostech získávání finančních prostředků na materiální vybavení škol.
- ✓ Získávat finanční prostředky na školní vybavení např. z grantů a dotací, vyhlašovaných MŠMT, kraji, obcemi a dalšími institucemi.
- ✓ Získávat finanční podporu od soukromých či firemních dárců, nadací a nadačních fondů nebo pořádat benefiční akce a jiné formy veřejné sbírky.
- ✓ Podílet se na zpracování projektu k získání grantu na rekonstrukci budovy (např. ve spolupráci se zřizovatelem).
- ✓ Zpřehlednit a zjednodušit systém financování asistentů pedagoga. Pro přiznávání pozic a úvazků asistentů pedagoga by měla být vytvořena jednotná a jednoznačná kritéria a celý proces rozhodování by měl být transparentní.
- ✓ Zvyšovat informovat škol o současných možnostech financování asistentů pedagoga, školních psychologů a školních speciálních pedagogů. Doporučovat vhodné projektové výzvy a dotační programy k pokrytí nákladů na tyto pozice.

C) Kvalita podpory ze strany ŠPZ a SVP

Často uváděným problémem je nízká **dostupnost služeb** školských poradenských zařízení (PPP a SPC) i návazná dostupnost služeb středisek výchovné péče. I v situaci, kdy je dostupnost těchto služeb uspokojivá, školy vnímají jako problém dlouhé (i několikaměsíční) čekací doby na vyšetření, které je někdy nezbytné řešit akutně. Některá poradenská zařízení řeší obtížnou dostupnost výjezdy odborných pracovníků do škol a prováděním potřebných odborných vyšetření přímo ve škole, ale vzhledem k úsporným opatřením ve všech sférách školství jsou i tyto cesty do škol z finančních důvodů omezovány. V důsledku toho některé školy považují **míru poskytované podpory ze strany PPP** za nedostatečnou. Nízká míra podpory školy ze strany školských poradenských zařízení je především problémem poddimenzování činnosti těchto pracovišť lidskými zdroji.

Největší problémy školy spatřují v příliš **obecných zprávách z psychologického nebo speciálně pedagogického vyšetření**, které jsou často bez konkrétních doporučení pro další práci s dítětem. Obecnost zpráv může ve školách vzbuzovat dojem, že některé děti jsou diagnostikovány zbytečně a škola by problém zvládla sama bez pomoci poradenského zařízení.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Zajistit plnou obsazenost školních poradenských pracovišť, zejména zřízením pozice školního psychologa a školního speciálního pedagoga jako prevenci výše specifikovaných problémů.
- ✓ Ideálním stavem by bylo, kdyby každá škola (případně několik škol dohromady) měla k dispozici v rámci ŠPP školního psychologa, školního speciálního pedagoga, sociálního pracovníka/pedagoga, školního metodika prevence, výchovného poradce a asistenta

pedagoga, kteří by byli financováni systémově a ne nahodile (např. z projektů). Výše úvazků jednotlivých pozic v rámci ŠPP by byla stanovena počtem žáků školy. Služby by byly poskytovány přímo ve školách a odpadly by tak nemalé problémy s dostupností či kvalitou služeb ŠPZ a SVP, které by se věnovaly složitějším případům a těm odborným činnostem, které podle školských předpisů nemohou zajišťovat poradenští pracovníci školy.

D) Spolupráce školy s OSPOD, NNO a dalšími subjekty

Dále byly zaznamenány problémy v oblasti **spolupráce škol s odděleními sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD)** a v oblasti spolupráce škol se **subjekty neziskového sektoru**.

V případě spolupráce s OSPOD se jednalo např. o situace, kdy škola nedovedla dobře formulovat své požadavky vůči OSPOD a nebyla ochotná přijmout reálné možnosti, funkce a poslání OSPOD. Přisuzuje si právo hodnotit jeho činnost a celkově má tendenci vnímat OSPOD jako službu škole. Další problémy v komunikaci školy s OSPOD vyplývaly z toho, že škola vychází z naprosto rozdílného chápání péče o dítě a jeho rodinu, z nepochopení odlišných kompetencí školy a OSPOD a neochotou školy přistoupit na skutečnost, že pracovníci OSPOD nejsou zaměstnanci školy a jejich úkolem není naplnit přání školy, ale řešit problém dítěte.

Nízká úroveň spolupráce školy se subjekty neziskového sektoru, resp. navázání spolupráce školy s poskytovateli podpůrných služeb většinou vyplývá z toho, že nabídka těchto služeb je v dané obci či lokalitě omezena. Některé školy se potýkají s nedostatkem funkčních NNO v obci, případně s jejich úplnou absencí. V některých případech je nabídka těchto služeb pro školu omezená v důsledku špatné dopravní dostupnosti větší obce, v níž tyto subjekty fungují.

Problémy se nicméně vyskytují i v obcích, kde je relativně dobré zastoupení NNO. Vyskytly se případy nedostatečné spolupráce s existujícími NNO činnými v lokalitě. Některé školy využívají služeb dostupných NNO výhradně na bázi preventivních programů, případně pro práci s třídními kolektivy či za účelem individuální či skupinové intervence. Nevyužívají například možnost užší spolupráce se subjekty, které nabízejí volnočasové aktivity pro děti a mládež, přestože je v obci nabídka těchto služeb dostupná. Důvodem může být to, že školy často nemají povědomí o tom, čím se dané subjekty zabývají a co škole mohou nabídnout (např. subjekty nabízející sociální a preventivní služby nebo nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, která nabízejí volnočasové aktivity pro žáky nebo doučování). V některých případech je to ale způsobeno tím, že neziskový sektor v obci se orientuje na služby, které škola nemůže využít.

Často nastává situace, kdy spolupráce školy s NNO je nárazová, dle aktuální struktury žáků a jejich potřeb. Jakmile jsou potřeby žáků saturovány, spolupráce s NNO je utlumena.

Důsledky omezené spolupráce škol se subjekty neziskového sektoru nejsou nijak dramatické, školy se nicméně připravují o výhody, které by jim taková spolupráce mohla přinášet.

Návrhy možných řešení ze strany CPIV

- ✓ Přijmout aktivní postoj k řešení problémů ve škole a iniciativně vyhledávat kontakt s pracovníky OSPOD již při zachycení počátečních signálů rizikového chování žáka. Nastavit nebo prohloubit spolupráci s OSPOD na preventivní úrovni.
- ✓ Přizvat pracovníky OSPOD do školy s cílem vyjednat pravidla spolupráce. Pracovníkům OSPOD je vhodné nabídnout účast ve výchovných komisích a dalších relevantních aktivitách školy.
- ✓ Iniciovat pravidelná setkání s pracovníky OSPOD. V ideálním případě by měla probíhat přímá komunikace mezi těmito subjekty prostřednictvím osobních schůzek pověřeného pracovníka školy (např. výchovného poradce) a sociálního pracovníka působícího v obvodu dané školy. Osobní komunikace umožní nastavit jasná pravidla spolupráce a předcházet nedorozumění, efektivně řešit konkrétní případy dětí bez zdlouhavých administrativních postupů, případně konstruktivně řešit nedostatky ve vzájemné spolupráci.
- ✓ Podporovat vzájemnou výměnu zkušeností mezi školou a OSPOD, vzájemně se informovat o svých potřebách a názorech na řešení problému, ve spolupráci s OSPOD realizovat případové konference.
- ✓ Pověřit některého člena/členy pedagogického sboru, aby zastupoval/li školu v komisi pro sociálně-právní ochranu dětí.
- ✓ Naučit se vnímat OSPOD jako primárně poradenský, nikoli restriktivní orgán.
- ✓ Zvýšit informovanost škol o nabídce NNO a dalších subjektů, které se v dané lokalitě nacházejí, zmapovat dostupné NNO, poskytovatele sociálních služeb a další subjekty v blízkém i vzdálenějším okolí školy, vytvořit si mapu poskytovatelů služeb, která škole poslouží k snadnější orientaci v systému poradenských, sociálních a dalších podpůrných služeb.
- ✓ Iniciativně vyhledávat kontakty na spolupracující subjekty v obci a jejím blízkém okolí, aktivně mapovat nabídky NNO a dalších subjektů a zorientovat se v nich. Pokud není v dané lokalitě dostupná NNO, s níž by škola mohla navázat spolupráci, měla by se pokusit kontaktovat nejbližší NNO poskytující potřebnou službu z okolních lokalit.
- ✓ Navázat pravidelný kontakt s externími subjekty a vytvářet vazby na konkrétní pracovníky, protože dobré a zaběhnuté pracovní vztahy usnadňují komunikaci s příslušnými subjekty v případě, kdy vyvstane krizová situace vyžadující urgentní řešení. To platí i pro spolupráci s OSPOD.
- ✓ Hned na počátku dohodnout jasná pravidla spolupráce s externím subjektem.
- ✓ Ustanovit ve škole garanta, který bude odpovídat za navazování kontaktů s externími subjekty, komunikaci s těmito subjekty a rozvíjení spolupráce.

- ✓ Evidovat průběh spolupráce s jednotlivými organizacemi, aby bylo zpětně možné dohledat, proč v některých případech došlo k přerušení či ustrnutí započatých aktivit.
- ✓ Přizvat NNO k neformálním prezentacím své činnosti na akcích školy (např. dny otevřených dveří, sportovní dny, besedy, konference, kulturní akce, kulaté stoly).
- ✓ Pořádat případové konference, jejichž cílem je výměna informací mezi odborníky, kteří pracují s dítětem či rodinou, zhodnocení jejich situace, hledání optimálního řešení a plánování společného postupu, který povede k naplňování potřeb dítěte.
- ✓ Podporovat zajištění dostupnosti služeb NNO ve spolupráci se zřizovatelem a místní samosprávou, případně podporovat jejich vznik či rozšíření jejich územní působnosti nebo spektra poskytovaných služeb.
- ✓ Založit občanské sdružení při škole, které bude poskytovat žákům a jejich rodičům potřebné služby (např. nízkoprahový klub pro děti a mládež, v němž by mohly probíhat volnočasové a zájmové aktivity, doučování atd.).

2.5 Vybrané příklady intervencí CPIV

Získání kompenzačních pomůcek pro žáka s kombinovaným postižením

Chlapec (7. ročník) má kombinovaný handicap DMO a zrakového postižení. Školu navštěvuje společně se svým asistenčním psem. Zrakové postižení chlapci velkou měrou znesnadňuje orientaci při výuce v jednotlivých předmětech, přesto je velice pracovitý a má snahu dosáhnout při práci ve škole co nejlepších výsledků.

Speciální pedagožka CPIV, která na škole intervenovala, předala projektové manažerce CPIV bližší informace týkající se tohoto žáka. Společně pak vyhodnotily, že nejpotřebnějšími kompenzačními pomůckami pro žáka s tímto znevýhodněním budou notebook se zoomem a čtecí lupa.

Projektová manažerka poté vybrala Fond Miroslava Dušánka Komunitní nadace Euroregionu Labe, který vyhlásil výzvu k předkládání žádostí o nadační příspěvek v rámci 2. ročníku grantového programu na podporu zrakově postižené mládeže z Ústeckého kraje. Cílem grantového programu je umožnit mládeži se zrakovým postižením rozvoj dalšího vzdělání a zvýšit tak jejich šance pokračovat ve studiu na středních či v budoucnu na vysokých školách. Společně s matkou žáka projektová manažerka vyplnila žádost o nadační příspěvek. K žádosti vyjádřila své doporučení také pracovnice nestátního speciálně pedagogického centra a speciální pedagožka CPIV.

Předkládaná žádost splňovala všechny náležitosti a byla podpořena. Žák má nyní k dispozici notebook a lupu nejen při výuce ve škole, ale také při domácí přípravě. Má tak příležitost pro rozvoj svého osobnostního potenciálu a získávání znalostí a dovedností rozšiřující jeho možnosti pro budoucí uplatnění ve společnosti a na trhu práce.

Klíčová témata: Žáci – Péče o žáky se SVP; Vnější faktory – Financování vybavení a rekonstrukce školy.

Práce s problémovou třídou

Na základě mapování potřeb školy a komunikace s vedením a pedagogy školy vyplynula závažná situace ve 4. třídě. Třída je považována za tzv. náročnou, učitelé ji označují za problémovou, sdělují, že na výuku v této třídě se vůbec netěší a působení zde je pro ně celkově stresující. Výjimkou je pouze třídní učitelka, pod jejímž vedením třída při hodinách pracuje vzorně. V hodinách ostatních pedagogů není atmosféra třídy dobrá.

V průběhu spolupráce speciální pedagožky CPIV s pedagogickými pracovníky školy probíhaly pravidelné náslechy v hodinách 4. třídy a následné konzultace s pedagogy. Třída se projevovala nevhodným chováním při hodinách, ke kterému docházelo nejen mezi žáky navzájem, ale bylo namířeno především k vyučujícím. Docházelo ke kázeňským prohřeškům, porušování zásad slušného chování, verbálnímu i fyzickému napadání. Škola si bohužel nestanovila jednotný koncept nápravy, a tak danou situaci řešil každý pedagog zvlášť a individuálně. Vyučující tak byli po výuce ve 4. třídě vyčerpaní a dostavovali se u nich pocity neúspěchu a frustrace.

Společně byly podniknuty intervenční kroky, které by měly nastartovat dlouhodobější proces k ozdravení třídního kolektivu 4. třídy a k prevenci vzniku obdobných problémů v dalších třídách školy. Návrhem řešení byla ukázka projektového vyučování jako formy práce pro posílení přirozené autority vyučujících prostřednictvím zavedení krátkých socializačních skupin na začátku vyučování a za využití didaktických her. Intervence se odehrávala na několika úrovních – na úrovni práce se třídou, kde byl kladen důraz na hodnotový žebříček jednotlivců i celé skupiny; na úrovni práce s jednotlivci, žáky, kteří potřebují podpořit individuálně v rámci skupiny a na úrovni nastavení vzájemných konzultací mezi pedagogickými pracovníky, kde je cílem aktivně podporovat předávání zkušeností mezi jednotlivými pedagogy, kteří tuto třídu vyučují. Způsob nastavení konzultací se dále zaměřil na poskytnutí prostoru pedagogům pro vlastní reflexi vyučovacího stylu.

Klíčová témata: Žáci – Práce se třídou, Výchovné problémy.

Spádová oblast školy

Tento příklad intervence pracovníků CPIV popisuje možný způsob řešení rovnoměrnějšího zastoupení sociálně znevýhodněných žáků ve školách, které se nachází v okolí sociálně vyloučených lokalit.

Jedna ze spolupracujících škol je spádovou školou pro většinu sociálně vyloučených lokalit v obci, což významně ovlivňuje počet a skladbu žáků se SVP – na školu dochází 42 % žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí. Takto vysoký podíl vede k tomu, že je škola vnímána obyvateli obce jako škola „romská“, zatímco druhá základní škola v obci je vnímána jako škola „výběrová“. Protože se škole nepodařilo změnit „spádovost školy“, usilovala alespoň o sloučení s druhou základní školou v obci nebo se základní uměleckou školou, aby si pomohla zvýšit prestiž školy a nedocházelo tak k odlivu žáků z majoritní společnosti.

Pracovníci CPIV se v rámci spolupráce s Královéhradeckým krajem podíleli na tvorbě Krajské strategie integrace obyvatel vyloučených lokalit pro období 2011–2016. Účastnili se

pracovních skupin, které se zaměřovaly na oblast vzdělávání, meziresortní spolupráce a oblast venkovských vyloučených lokalit. V rámci těchto setkání byl diskutován a vypracován seznam priorit pro řešení situace v sociálně vyloučených lokalitách spolu s návrhem opatření, které jednotliví aktéři v kraji (krajský úřad, obecní úřady, NNO, školy, PPP, ÚP, CPIV, diagnostické ústavy, SVP a dětské domovy) mohou v tomto ohledu realizovat. Pracovníkům CPIV se podařilo prosadit podporu vzájemné spolupráce vzdělávací a sociální sféry v kraji, vzdělávání všech aktérů setkávajících se v rámci své činnosti se skupinou sociálně znevýhodněných obyvatel a aktivity směřující k rovnoměrnému zastoupení sociálně znevýhodněných žáků na jednotlivých školách ze strany zřizovatelů.

Klíčová témata: Vnější faktory – Lokalita; Žáci – Skladba žáků.

Plány pedagogické podpory

Jednalo se o školu s prvním až devátým ročníkem bez úzké specializace, která se nachází v širším centru Prahy. Sídlí v historické budově, jejíž prostory obývají další dva vzdělávací subjekty. V blízkosti školy se nachází azylový dům a nízkoprahové centrum. Využívání dalších služeb neziskového sektoru bylo narušeno politikou tamní městské části, která neziskovým organizacím udělila tržní nájemné. Nepříliš dobrá pověst školy vychází ze skutečnosti, že v budově v minulosti sídlila „zvláštní“ škola a z vyššího výskytu rodin se sociálně slabým zázemím. Z tohoto důvodu škola využila nabídky zejména sociálního pracovníka, který poskytl metodickou podporu v práci se žáky se sociálním znevýhodněním, a pedagožky didakticky. Ačkoliv učitelé čelí složité situaci (snižování počtu žáků, úbytek financí, špatná pověst apod.), z čehož vyplývá určitý pocit rezignace, aktivity CPIV vítají.

Vzhledem k tomu, že se škola potýká s velkým počtem žáků ze sociálně znevýhodněných rodin, kde rodiče mnohdy nejsou schopni pomoci svému dítěti překonat případnou školní neúspěšnost, projevila výchovná poradkyně zájem o tzv. Plány pedagogické podpory (dále PPPo). Jedná se o pomoc žákům s podprůměrným nadáním, kteří mají omezenější předpoklady ke zvládnutí nároků výuky, tj. školní práce je pro ně obtížnější. Jsou vystaveny riziku selhání a tím je snižována i jejich motivace. V sociálním chování můžeme pozorovat zvyšující se lhostejný až odmítavý postoj ke škole, někdy až agresivní chování ke spolužákům a dokonce i k učitelům.

Pro vytvoření PPPo, který byl modifikován dle potřeb školy, pedagožka didaktička využila informace z Metodiky č. 7 od Mgr. Aleny Beranové (vydal IPPP). Pilotní ověřování podpůrných plánů probíhá od 2. pololetí školního roku 2011/2012.

Podpůrný studijní plán, tj. stanovení přiměřeného rozsahu učiva – učitel stanovuje rozsah učiva určený k osvojení tak, aby odpovídal žakovým vzdělávacím možnostem (intelektovým i sociálním). Dochází k individuální úpravě učiva, tj. vyučující vybere z učiva to klíčové a sdělí žákovi, jaké učivo nebo jaké příklady budou odpovídat hodnocení „dostatečnou“. V podstatě se zaměří na příklady a cvičení nejnižší náročnosti, o učivu normálního rozsahu žák běžně slyší v hodině, pracuje se třídou, ale učitel mu pak v sešitě či učebnici označí pouze učivo postačující na hodnocení „dostatečnou“. Z tohoto učiva dává úkoly s jasným termínem odevzdání, s jasnou informací, co je považováno za splněný úkol.

Tento plán je formálně ukotven smlouvou mezi školou, žákem a rodiči, kde jsou přesně vypsány práva a povinnosti jednotlivých zúčastněných stran.

Klíčová témata: Žáci – Skladba žáků; Vnější faktory – Lokalita.

Podpora školy v prevenci problémového chování žáků

Cílem poskytnuté intervence bylo zvýšení spolupráce rodiny a školy při aplikaci modelu žádoucího chování u žáků s ADHD syndromem, poruchou chování a výchovnými obtížemi.

Vedení školy se na speciální pedagožku CPIV obrátilo se zakázkou metodicky podpořit školu v oblasti prevence problémového chování žáků s výchovnými obtížemi. Řešení této problematiky bylo pojato komplexně, neboť uvedení žáci jsou současně ohroženi selháváním ve výuce vlivem symptomů syndromu ADHD (snížení pozornosti, hyperaktivita, nesystematičnost přípravy na výuku) a současně negativně ovlivnění v dosahování kvalitní úrovně vzdělání nevhodnými vzory chování, které si do školy přinesli z rodiny včetně nízké úrovně domácí přípravy na vyučování.

V rámci podpory pedagogického sboru školy speciální pedagožka uskutečnila seminář k problematice výchovy a vzdělávání žáků s ADHD a poruchou chování, zaměřený na aplikaci vhodných přístupů a modelu žádoucího chování u problémových žáků. Pro rodiče následně proběhl seminář na stejné téma, doplněný diskuzí a individuálními konzultacemi pro rodiče, o který byl velký zájem. Pro pedagogy a rodiče žáků byly zavedeny poradenské dny. Speciální pedagožka se pravidelně účastní rizikových momentů vyučování a vyučovacích předmětů, kde se vyskytují u žáků obtíže (náhledy, speciálně pedagogické pozorování), poskytuje metodickou podporu pedagogům a konkrétní doporučení u jednotlivých případů. Rodiče využívají možnost individuálních poradenských konzultací, kde se řeší preventivní opatření (primární a sekundární prevence) u žáků s výchovnými problémy.

Poskytované poradenství a metodická podpora speciální pedagožky CPIV napomohla ke zlepšení spolupráce mezi rodiči a školou, začíná se dařit společně a jednotně aplikovat speciálně pedagogické přístupy u konkrétních žáků, které mají za cíl modifikovat nežádoucí chování a fixovat společensky přijatelné vzory chování ve školním prostředí. V několika případech se podařilo přesvědčit rodiče k návštěvě odborného lékaře se svými dětmi a k zahájení etopedické intervence u jejich dětí (SVP Spirála), v dalších případech spojit rodiče s místní PPP.

Pedagogickými pracovníky je možnost pravidelných konzultací a včasné řešení aktuálních problémů se žáky vnímáno jako velký přínos vedoucí ke zkvalitnění prevence rizikového chování žáků.

Klíčová témata: Žáci – Výchovné problémy; Škola – Spolupráce ze strany školy.

Spolupráce s rodiči

Tento příklad je ukázkou pomoci CPIV škole s integrací žáka sociálně znevýhodněného a zároveň systematické spolupráce se školou v oblasti výchovného poradenství.

Na základě žádosti školy bylo poskytnuto rodině sociálně znevýhodněného žáka, který opakuje ročník, dlouhodobé výchovné poradenství se zaměřením především na řešení jeho rozsáhlých absencí ve škole. Práce probíhala jak s matkou, tak s dítětem a zároveň docházelo ve škole k pravidelným metodickým konzultacím pracovnice CPIV, výchovného poradce a třídní učitelky. Podporou týmového řešení se podařilo mírnit pocity bezmoci pedagogů. Od počátku kontaktu se školou byla do spolupráce přizvána sociální pracovnice OSPOD, která se některých společných setkání také účastnila. Postupným uvědoměním a přijetím odpovědnosti za plnění školní docházky, kterou dříve matka nechávala pouze na dítěti, se podařilo zajistit jeho pravidelnou docházku do školy a upevnit základní pravidla a vědomí této povinnosti u matky, a tím i u jejího dítěte. V závěru podpory se podařilo matku motivovat ke spolupráci s PPP, kde rodina bude pokračovat v řešení stávajících problémů dítěte – nedostatečná příprava úkolů a pomůcek a slabý prospěch. V průběhu práce s rodinou CPIV také poskytla sociální poradenství matce žáka.

Tato spolupráce s CPIV pomohla škole zaměřit se více na preventivní možnosti práce s rodinou a dítětem tam, kde se objevuje nebo se dá předpokládat zvýšené riziko oslabené adaptace na školní prostředí, na vhodné způsoby začleňování žáka do třídy a jeho přijetí třídou a včasné a systematické zapojování rodičů a dítěte do neformálních aktivit školy.

Klíčová témata: Žáci – Skladba žáků; Škola – Spolupráce ze strany školy; Vnější faktory – Spolupráce školy s NNO a dalšími subjekty.

Síťování školy dobrovolnickým centrem a spolupráce s rodiči

Koordinační skupina školy zapojené do projektu CPIV, složená z ředitelky školy a dvou speciálních pedagožek, projevila zájem o zajištění doučování pro žáky pocházející ze sociálně znevýhodňujícího prostředí. Sociální pracovník CPIV na základě této skutečnosti kontaktoval koordinátora dobrovolnického centra (dále jen DC).

Během úvodní schůzky mezi sociálním pracovníkem CPIV a koordinátorem DC se konzultovaly možnosti a postupy vedoucí k zajištění doučování žáků na této škole. Koordinátor DC se spoluprací s danou školou a CPIV souhlasil. Na dalších schůzkách sociální pracovník spolu s koordinátorem DC postupně vytvářeli metodiku, kde jsou rozpracovány jednotlivé kroky všech zapojených aktérů (koordinátor DC, dobrovolník, pedagog, rodič) vedoucí k samotnému doučování dětí, které pocházejí ze sociálně znevýhodněného prostředí. Nakonec se vytvořená metodika konzultovala s koordinační skupinou z dané školy během společné schůzky. Také došlo k vzájemnému seznámení členů spolupracujících subjektů a upřesnění samotné komunikace a spolupráce mezi jednotlivými aktéry.

Třídní učitelé tak mají možnost zajistit doučování pro své žáky pocházející ze sociálně znevýhodněného prostředí. Jedná se o podporu jak samotného žáka, tak i vyučujícího

pedagoga. Pedagog vytipuje žáka ze své třídy, kde by bylo doučování prospěšné a tuto možnost prokonzultuje s rodičem žáka. Pokud rodič projeví zájem, je podepsána třístranná smlouva mezi dobrovolníkem, dobrovolnickým centrem a rodičem. Poté již probíhá samotné doučování dětí. To je realizováno primárně v domácím prostředí dětí. Pokud tato varianta není možná, tak se dobrovolník s žákem scházejí v sídle dobrovolnického centra. Ze školy přichází instrukce k doučování a zpětná vazba k výsledkům doučování. Ta je dávana koordinátorovi dobrovolnictví, který ji dále předává dobrovolníkovi, popř. pedagog komunikuje přímo s dobrovolníkem.

Klíčová témata: Žáci – Skladba žáků; Vnější faktory – Spolupráce školy s NNO a dalšími subjekty.

Spolupráce škol mezi sebou

Pracovníci CPIV uspořádali ve spolupráci s běžnou základní školou a základní školou vzdělávající dle RVP ZV s přílohou LMP a RVP ZŠS akci „Přeskočme ten plot“, jejímž cílem bylo poukázat na přednosti myšlenky inkluzivního prostředí nejen v souvislosti se vzděláváním, ale také s všeobecným společenským životem. Poukázat na různorodost společnosti a potřeby pochopení a tolerance vůči odlišnostem. V průběhu jednoho týdne byly realizovány aktivity, kterých se účastnili žáci stejného ročníku obou základních škol. Ještě dříve, nežli došlo k propojení třídních kolektivů, byl každý třídní kolektiv zvlášť seznámen s cíli a formou průběhu projektu. Po úvodním seznámení byli žáci rozděleni do smíšených skupin z obou škol po cca 6 žácích. Během projektu se žáci poznávali navzájem, společně prozkoumávali město a seznamovali se s jeho etnickými menšinami, navštívili se ve školách. V průběhu celého projektu tak docházelo k vzájemné interakci a kooperaci žáků, která jim umožnila seznámit se rozdílnými způsoby vyučování. Druhou vyučovací hodinu proběhla reflexe a zhodnocení celého projektu. Cílem projektu bylo seznámit žáky škol, jejich pedagogy, rodiče i širokou veřejnost s myšlenkou inkluzivního vzdělávání (začleňováním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných základních a středních škol). Poukázat na různorodost společnosti a potřeby tolerance vůči odlišnostem.

Klíčová témata: Škola – Práce se třídou; Spolupráce ze strany školy.

Sociální situace obyvatel

Tento příklad je ukázkou pomoci CPIV se zasíťováním školy s organizacemi, které se zabývají vzděláváním žáků-cizinců a organizacemi, které cizincům pomáhají.

Škola oslovila CPIV s akutní žádostí o podporu týkající se neplánované integrace dětí cizinců do vzdělávání. Děti se přistěhovaly do Čech s otcem a komunikovaly pouze rodným jazykem. Problémem se tedy stala obtížná komunikace s úřady, lékaři, v komunitě malé obce a orientace v běžném životě. Také sociální situace rodiny byla neuspokojivá. CPIV zmapovalo možnosti pomoci a poskytlo škole kontakty na organizace zabývající se vzděláváním žáků-cizinců a poradenstvím cizincům.

Pracovníci CPIV vyhledali kontakty na Centrum na podporu integrace cizinců, které poskytuje

právní a sociální poradenství cizincům v jejich rodném jazyce (poskytování potřebných informací týkajících se zajištění náležitostí pro pobyt v naší republice, problematika pracovních vztahů, informace o sociálním a vzdělávacím systému, zajištění služeb tlumočnicka). Tato organizace nabízí i bezplatné kurzy českého jazyka pro cizince. Dále byla doporučena nezisková organizace Most pro lidská práva, která provozuje Poradnu pro cizince. Konzultace v poradně je možná i přes skype Videomost, také tato nezisková organizace nabízí cizincům bezplatné kurzy českého jazyka. Konzultace týkající se začleňování žáků-cizinců do českého vzdělávacího systému nabízí i občanské sdružení Meta, na které CPIV škole poskytl kontakt. Součástí jejich nabídky je i služba pro pedagogy, kterým organizace pomáhá se začleňováním žáků-cizinců do vzdělávání. Vedení školy byl doporučen portál Inkluzivní škola, který se orientuje na začleňování žáků-cizinců.

Vedení školy byly poskytnuty další metodické materiály týkající se začleňování žáků-cizinců do výuky. Byla nabídnuta metodická podpora ze strany CPIV a možnost zasíťování s dalšími organizacemi v kraji, které se věnují problematice cizinců.

Klíčová témata: Žáci – Skladba žáků; Vnější faktory – Spolupráce školy s NNO a dalšími subjekty.

Realizace odborných seminářů pro vyučující na ZŠ se zvýšeným počtem žáků se SVP

Z konzultací speciální pedagožky CPIV vyplynula potřeba realizace seminářů zaměřených na konkrétní témata dle složení žáků se SVP ve škole.

Učitelé si vyžádali několik odborných seminářů, které připravila a realizovala speciální pedagožka CPIV. Témata byla zaměřena na konkrétní potřeby školy, které vyplynuly z rozhovorů s vyučujícími. Odborné semináře se uskutečnily v ZŠ, zaměřily se na vzdělávání žáků s Tourettovým a Aspergerovým syndromem a také na témata Vzdělávání žáků s poruchami autistického spektra, komplikované projevy agresivity, dále také na vzdělávání žáků s projevy ADHD a ADD. Přednášky byly doplněny o diskuze se zaměřením na konkrétní metodické vedení těchto žáků, které se setkaly s pozitivním ohlasem z řad pedagogů školy.

DVPP konkrétní školy bylo doplněno o tematické semináře, zaměřené na speciální vzdělávací potřeby dětí. Semináře byly cíleny tak, aby poznatky získané v semináři uměli pedagogové používat i v praktické výuce.

Klíčová témata: Vnější faktory – DVPP (kurzy pro žáky se SVP).

Nastavení spolupráce mezi školou a SPC

Třídní učitelka žáka (7. ročník) s tělesným postižením požádala o intervenci speciální pedagožky CPIV Most. Na schůzku byla přizvána také matka žáka, která předložila závěry lékařského vyšetření chlapce. Byla zjištěna anamnéza osobní i rodinná, pohled na život a vzdělávání chlapce z širšího úhlu. Speciální pedagožka zjistila, že kombinovaný handicap chlapce, tj. DMO a zrakové postižení do této chvíle nebylo ze strany školy řešeno v domnění, že se jedná o běžnou ztrátu zrakové ostrosti s korekcí brýlí. Chlapec má přesto velmi dobré

výsledky, při výuce má v blízkosti asistenčního psa, na některé předměty také asistenta pedagoga.

Speciální pedagožka CPIV zrealizovala náslechové hodiny při výuce v 7. ročníku, v nichž sledovala práci chlapce, proběhl rozbor výukových problémů žáka s pedagogem. Z intervencí vyplynulo, že nezbytná je pro žáka kompenzační pomůcka.

Speciální pedagožka na základě zjištěných skutečností kontaktovala oftalmopeda ze speciálně pedagogického centra a nastínila mu situaci žáka. Následně iniciovala společnou schůzku chlapce, jeho matky, ředitele školy, zástupkyně ředitele, třídní učitelky chlapce a oftalmopeda, kde došlo k nastavení pravidelné spolupráce s rodinou, žákem a školou, pravidelné setkávání s oftalmopedem, pomoc při vypracování individuálního vzdělávacího plánu (IVP) pro žáka s kombinovaným tělesným a smyslovým handicapem, zajištění kompenzačních mechanismů, které má žák k dispozici po celou dobu výuky (lupy, kopírování textů). Kompenzační pomůcky byly zajištěny ve spolupráci s projektovou manažerkou CPIV (více viz příklad intervence – Získání kompenzačních pomůcek pro žáka s kombinovaným postižením).

Klíčová témata: Žáci – Skladba žáků; Vnější faktory – Kvalita podpory ze strany školského poradenského zařízení.

Možnosti získávání financí na rozšíření ŠPP o další odborné pracovníky

Tento příklad intervence poukazuje na možnosti projektového poradenství ze strany CPIV ve prospěch spolupracujících základní školy.

Povyhlášení výzvy krajského úřadu v rámci OP VK, prioritní osy 1. Počáteční vzdělávání, oblasti podpory 1.2 Rovné příležitosti dětí a žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, se jedna ze spolupracujících škol obrátila na projektovou manažerku CPIV s žádostí o pomoc při zpracování projektové žádosti. Projekt měl být zaměřen na financování platu školního speciálního pedagoga, který na škole funguje již několik let, ale škola již neměla finanční prostředky na jeho další působení. Dále mělo být součástí projektu zavedení pozice školního psychologa v rámci školního poradenského pracoviště. Škola chtěla také rozvíjet další činnosti orientované na podporu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami.

Projektová manažerka se zúčastnila semináře pro žadatele, který krajský úřad organizoval, a zajistila všechny potřebné informace pro tvorbu projektové žádosti. Společně se zástupcem školy definovala cíle projektu a náplň jednotlivých projektových aktivit. Pomáhala také se zpracováním rozpočtu.

Škole se podařilo získat projekt v celkové výši 4 184 896,- Kč, který zajistí finanční prostředky na systematickou práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami do 31. 8. 2014.

Klíčová témata: Vnější faktory – Financování školního poradenského pracoviště.

Možnosti získávání zdrojů financování práce s žáky se sociálním znevýhodněním

Situaci ve škole a pozici školy výrazně ovlivňuje značný podíl dětí ze sousedního dětského domova na celkovém počtu žáků školy, kdy jde často o žáky s výchovnými problémy. Škola je tak vystavena vyšším nárokům na zvládání práce s těmito dětmi. Škola pracuje s dětmi se sociálním znevýhodněním a jejich potřebám se postupně přizpůsobuje, přičemž se ale snaží udržet ve škole podmínky pro studium všech žáků, tedy i žáků nadaných. Jako pozitivum lze vnímat také fakt, že škola má sice ojedinělou, ale velmi dobrou zkušenost z praxe s dětmi cizinci a jejich rodinami. V ZŠ byla pracovníky CPIV realizovaná konzultační a poradenská činnost v souvislosti s vyhlášením Rozvojového programu na podporu škol vzdělávajících sociálně znevýhodněné žáky a směřujících k inkluzivnímu vzdělávání (MŠMT).

Škola vypracovala koncept projektové žádosti na podkladě požadavků dané výzvy. Na to navázaly konzultace projektové manažerky CPIV a zástupce vedení školy ke znění této žádosti, zejména ke kritériím identifikace sociálně znevýhodněných žáků a formálním náležitostem žádosti. Současně se uskutečňovaly průběžné konzultace k fenoménu sociálního znevýhodnění mezi kulturním antropologem CPIV a vedením školy. Žádost byla dopracována a v řádném termínu podána na Krajský úřad. Následně byla žádost schválena a škola získala 256 000,- Kč na podporu výuky žáků se sociálním znevýhodněním, neboť škola splňuje kritérium minimálního podílu žáků se sociálním znevýhodněním (škola má 29,8 % žáků se sociálním znevýhodněním, požadavek v žádosti byl 25 %).

Klíčová témata: Vnější faktory – Financování vybavení školy.

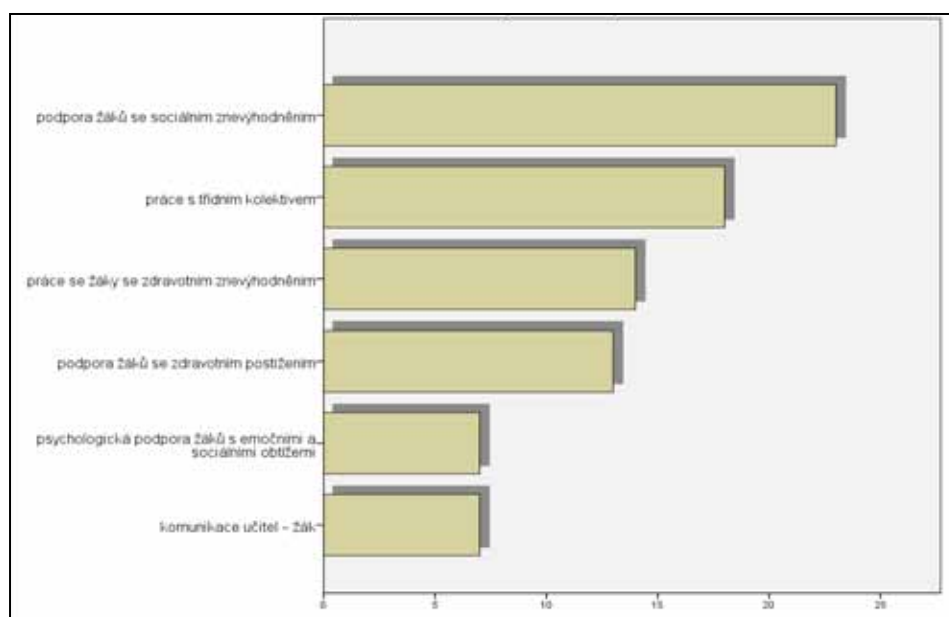
3. ČINNOST PROJEKTU CPIV

3.1 Metodická podpora ze strany center CPIV

Toto sledované období - poslední rok projektu CPIV - je charakterizováno, obdobně jako v předchozím roce, především metodickou podporou a konzultační pomocí, které odborné týmy regionálních center CPIV poskytovaly školám zapojeným do projektu. V rámci této metodické a konzultační podpory byly realizovány zakázky škol, tj. takové aktivity, které probíhaly v časovém rozsahu 6 a více měsíců pro danou školu. Jednotlivé zakázky byly naplňovány řadou více či méně se opakujících aktivit a intervencí. Dále uvedené vyhodnocení je zpracováním dat, která shromáždila jednotlivá regionální centra.

V průběhu posledního školního roku 2011/2012 (do února 2012) bylo realizováno celkem 13 typů nejvýznamnějších zakázek, což je o něco méně než v roce předchozím. Tento stav má svou logiku - je dokladem toho, že jsou potřeby škol v tomto směru do značné míry uspokojeny s výjimkou škol, které vstoupily do projektu až v tomto školním roce.

Graf 2: Metodická podpora zapojeným školám ze strany CPIV ve školním roce 2012 (počet dlouhodobých zakázek)

Nejčteněji zastoupenou zakázkou byla **Podpora žáků se sociálním znevýhodněním** – v objemu 23 % realizovaných zakázek; naplněná byla především metodickou podporou vedení školy (36 případů), dále metodickou podporou pedagogických pracovníků (32 případů) a rovněž konzultacemi poskytovanými zákonným zástupcům žáka (26 případů).

V pořadí dalším významným typem zakázky byla **Práce s třídním kolektivem** představující 18 % zakázek. V rámci této zakázky se jednalo zejména o tři aktivity, a to Konzultace s učiteli (27 případů), Sociometrické šetření a následná práce se třídou (19 případů) a také Konzultace s vedením školy (12 případů).

Třetí nejvýznamnějším typem zakázky byla **Práce se žáky se zdravotním postižením (SPU, LMD, ADD, ADHD)**, představující 14 % všech zakázek. Tato kategorie byla reali-

zována aktivitami: Náslechy v hodinách, poradenskou podporu pedagogů v otázkách reedukace (9 případů), Individuální poradenství k individuálním vzdělávacím plánům – IVP (6 případů) a Individuální práce se žáky s SPU (6 případů).

Zakázka **Podpora žáků se zdravotním znevýhodněním** představuje 13 % celkového počtu zakázek. V rámci této zakázky se jednalo nejčastěji o aktivity, jakými jsou Konzultace s pedagogy (25 případů), Konzultace s vedením školy (14 případů), Náslechové hodiny (13 případů) a Konzultace k IVP (11 případů).

Na dalším místě – podle četnosti – jsou 2 zakázky (po 7 procentech z celkového počtu zakázek), a to **Psychologická podpora žáků s emočními a sociálními obtížemi reprezentovaná dvěma aktivitami** – Konzultace s vedením školy (6 případů) a Konzultace se zákonnými zástupci (také 6 případů), dále pak zakázka **Komunikace Učitel – Žák** významně realizovaná aktivitou Konzultace s vedením školy (14 případů).

Jako specifickou zakázku je třeba uvést **Finanční a projektovou podporu** představovanou aktivitami vztahujícími se k přípravě a distribuci informací o aktuálních výzvách rozvojových programů MŠMT spolu s grantovým kalendářem a o oblastech podpory od jednotlivých občanských sdružení, nadací a fondů, přičemž tento informační servis byl školám v projektu poskytnut ve 162 případech. Na něj pak navazovaly aktivity: Konzultace projektových záměrů do výzev OP VK, k dílčím částem projektů a pomoc se zpracováním projektových žádostí (12 případů) a Konzultace k financování adaptačních pobytů pro žáky (11 případů). Přínosem této zakázky je úspěšnost řady škol zapojených v projektu CPIV, které tak získaly finanční prostředky na vytváření a rozvoj inkluzivních podmínek a vzdělávání (podrobněji viz kap. 3.5 Projektové poradenství zapojeným školám).

Vedle zakázek, které mají povahu dlouhodobější podpory škol, uskutečnily týmy regionálních CPIV celou řadu jednorázových aktivit. Uvádíme je v pořadí podle počtu jejich realizací: **Konzultační pomoc vedením škol** v oblastech – sociální, financování, práce s pedagogy v zájmu inkluzivity podmínek, PR školy apod. (168 akcí); **Další vzdělávání pedagogických pracovníků** – DVPP k různým tématům podle potřeb pedagogů i celých pedagogických sborů (106 akcí); **Práce s třídním kolektivem, sociometrická šetření** – krátkodobá, doplněná rozbohem zjištění a následnou konzultací s třídním učitelem (67 akcí); **Poradenství a individuální práce se žáky s SPU** – nabídka i ukázka (ukázkové hodiny) metod a forem práce s těmito žáky (61 akcí); **Přímá intervence ve třídách, metoda komunitního kruhu** – se zaměřením na problémové vztahy ve třídě a pomoc ke zlepšení klimatu (54 akcí); **Prezentace projektu, tvorba zakázky** – na základě prezentace projektu a vzdělávacího tématu „Inkluze po špičkách“ včetně mapování byly formulovány zakázky škol pro týmy CPIV (47 akcí); **Skupinové řešení vybraných problémů s pedagogy** – především výukových, ale i výchovných, hrozby a rizik vyhoření (42 akcí); **Metodická podpora pedagogů v oblasti výukových strategií** – efektivní uplatňování výukových strategií nebo jejich kombinací s cílem dosahování maximálního vzdělávacího efektu (39 akcí) a také **Konzultace k IVP** – individualizované, vztahující se k jejich tvorbě (interpretace diagnostických zpráv ze ŠPZ), kontrole naplňování a vyhodnocování (32 akcí).

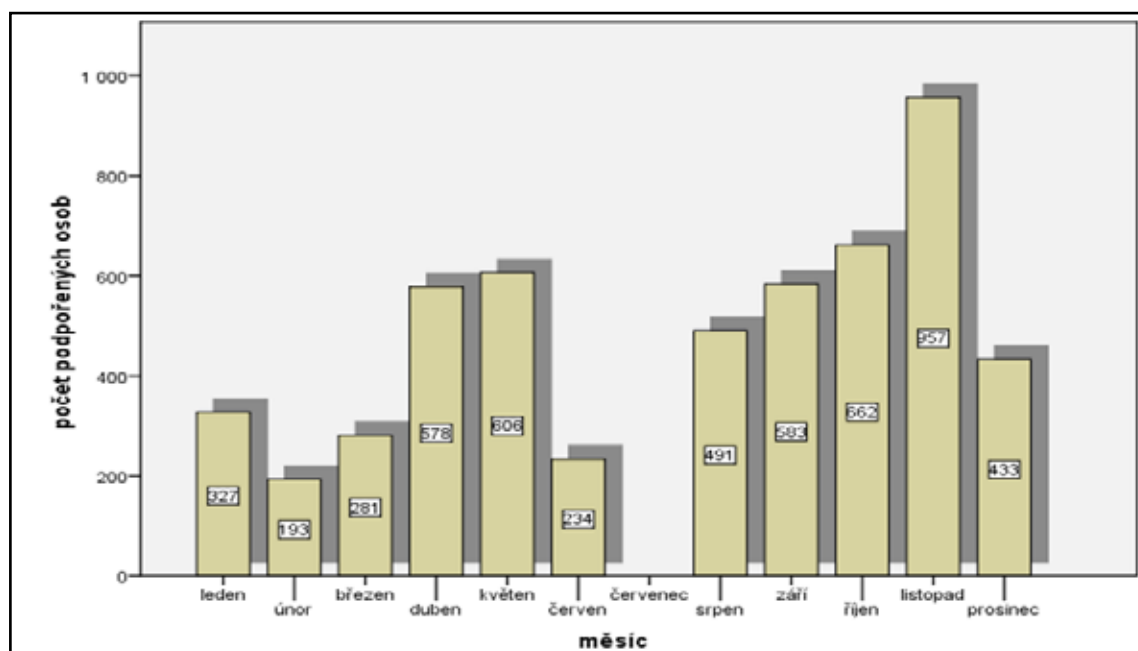
Metodická podpora poskytovaná odbornými týmy regionálních CPIV byla tvořena dvěma formami: zakázkami škol jako časově rozsáhlejší metodickou a konzultační pomocí (6 měsíců a více) formulovanou ve spolupráci CPIV a škol na základě zjištěných potřeb a naplňovaných souborem jednotlivých odborných aktivit. Další formou pomoci byly jednotlivé, převážně jednorázové intervence podle aktuální nebo akutní potřeby škol, pedagogických sborů, vedení škol či jednotlivých pedagogů. Stejně jako v předešlém roce se jednalo o podporu učitelům pracujícím se žáky zdravotně postiženými a znevýhodněnými i samotným žákům, konzultace a poradenství pro vedení škol, práci s třídním kolektivem, ukázkové hodiny a ná sledy v hodinách, volbu a využívání učebních strategií, oblast prevence rizikového chování, konzultace a poradenství pro rodiče/zákonné zástupce, informační servis, oblast financování a projektů, spolupráci s NNO a další. Zmíněný přehled dokládá široké spektrum potřeb pedagogických pracovníků, žáků i rodičů škol v projektu, které odborně zajišťovaly multiborové týmy CPIV a výrazně plošně převažující pozitivní zpětné vazby ze škol, svědčí o míře a kvalitě poskytované metodické podpory.

3.2 Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Projekt CPIV v rámci komplexní podpory zapojeným školám zajišťuje též další vzdělávání pedagogických pracovníků těchto škol (DVPP). Jedná se o DVPP v oblastech souvisejících s podporou připravenosti škol na zavádění inkluzivních principů do vzdělávání (metody a formy výuky/úpravy ve vzdělávání pro žáky se SVP, zvyšování odborných kompetencí pedagogických pracovníků, prevence rizikového chování, rozvoj osobnosti pedagoga, úpravy ŠVP s důrazem na kapitolu 8 RVP ZV týkající se vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami). Cílem poskytovaného vzdělávání bylo především nabídnout cílovým skupinám dostatek nových informací k problematice inkluze, a pomoci jim tak při vytváření podmínek pro práci s žáky se SVP. Jednotlivé kurzy DVPP byly pro pedagogy zajištěny po předchozím mapování vzdělávacích potřeb, které bylo realizováno na školách, konzultacích s vedením a pedagogy škol a na základě stanovených priorit spolupráce CPIV s danou školou. Vzdělávání bylo zajišťováno jak individuálně, tak skupinově.

Od počátku projektu do 31. 12. 2011 bylo v rámci 387 uskutečněných vzdělávacích akcí podpořeno celkem 6146 pedagogických pracovníků zapojených škol a NNO. Počet vzdělávacích akcí zajištěných pro pedagogické pracovníky rostl s každým započatým školním rokem. Ve školním roce 2009/10 bylo podpořeno 648 pedagogických pracovníků ze zapojených škol a pracovníků NNO v rámci 41 uskutečněných programů. Ve školním roce 2010/11 pak bylo podpořeno již 2372 pedagogů zapojených škol a pracovníků NNO v rámci 146 uskutečněných programů. Do konce roku 2011 se podařilo pro pedagogy zapojených škol zrealizovat již 200 kurzů DVPP a podpořit dalších 3126 pedagogů. Jen za rok 2011 tak bylo zrealizováno další vzdělávání pro pedagogické pracovníky v celkové časové dotaci 2063 hodin.

Jak ukazuje následující graf, v dubnu a květnu 2011 vrcholilo zajištěné DVPP pro pedagogy především ze škol zapojených do projektu ve školním roce 2010/11. Od září 2011 začalo být DVPP zajišťováno i pro pedagogy nově zapojených škol. Absolutně nejvyšší počet pedagogů absolvovalo DVPP zajištěné v rámci projektu CPIV v měsíci listopadu 2011 (957 pedagogů).

Graf 3: Počty podpořených pedagogických pracovníků v rámci DVPP v roce 2011

B. Další vzdělávání ostatních cílových skupin projektu CPIV

Další vzdělávání je zajišťováno i pro ostatní cílové skupiny projektu: pracovníky školských poradenských zařízení, pracovníky nestátních neziskových organizací či pracovníky České školní inspekce. Poskytováno je také další vzdělávání pracovníkům projektu CPIV.

V období 2010-2011 se pro pracovníky PPP, SPC a České školní inspekce uskutečnilo celkem 43 vzdělávacích programů, kterých se zúčastnilo 873 podpořených osob (v roce 2010 se jednalo o 93 absolventů a 5 vzdělávacích akcí, v roce 2011 o 780 absolventů a 38 vzdělávacích akcí).

C. DVPP realizované v rámci projektu CPIV v číslech

Od zahájení projektu CPIV v r. 2009 do konce roku 2011 bylo v oblasti dalšího vzdělávání podpořeno celkem 7 819 osob v rámci 595 uskutečněných programů a bylo akreditováno 43 vzdělávacích programů. Následující tabulka podává přehled o rozdělení aktivit DVPP realizovaných v projektu mezi jednotlivé cílové skupiny

Tabulka 4: DVPP zajištěné v rámci projektu CPIV v období 2009–2011

<i>Cílová skupina</i>	<i>Počet uskutečněných vzdělávacích programů</i>	<i>Počet podpořených osob (2009–2011)</i>
<i>Pracovníci center CPIV</i>	<i>165</i>	<i>800</i>
<i>Pedagogičtí pracovníci škol a pracovníci neziskových organizací</i>	<i>387</i>	<i>6146</i>
<i>Pracovníci PPP, SPC a České školní inspek- ce</i>	<i>43</i>	<i>873</i>
<i>Počet programů akreditovaných v projektu CPIV</i>	<i>43</i>	

DVPP bylo zajišťováno jak odbornými pracovníky CPIV, tak externími pracovníky. Externími pracovníky byli lektoři z krajských vzdělávacích center, z nestátních neziskových organizací, z vysokoškolských pracovišť, z přímo řízených organizací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a dalších státních institucí. Ve školním roce 2010/2011 zajistili pracovníci CPIV pedagogickým pracovníkům 42 % vzdělávacích akcí (nárůst o 8 % oproti školnímu roku 2010/11). Externí pracovníci zajistili 58 % vzdělávacích akcí.

Pedagogičtí pracovníci se nejčastěji účastnili vzdělávání vztahující se k metodám a formám výuky ve vzdělávání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (30 %). Stejnému zájmu se těšily i kurzy zaměřené na zvyšující odborné kompetence (30 %). Kurzy z oblasti prevence sociálně patologických jevů představovaly 25 % uskutečněných kurzů. Oblast rozvoje osobnosti pedagoga tvořilo 15 % z uskutečněných kurzů.

Pedagogičtí pracovníci měli nejčastěji zájem o kurzy s tématem metody a formy výuky pro žáky s poruchami učení (55 uskutečněných kurzů). Dále pak o nové metody a formy výuky v oboru (51 kurzů). Mezi časté téma DVPP patřily dále kurzy k poruchám učení a chování (39 kurzů), k šikaně a extrémním projevům agrese (31 kurzů), ke komunikaci (s žáky, rodiči, v rámci školy, 30 kurzů) a k problémovému chování (20 kurzů). Četnost zastoupení jednotlivých témat více méně korespondovalo s četností kurzů ve školním roce 2010/11.

3.3 Tvorba školních podpůrných programů

V rámci projektu CPIV jsou postupně zpracovávány školní podpůrné programy (Špp) pro všechny školy zapojené do projektu. Špp nastavují podmínky pro možné zajištění rovných příležitostí vzdělávání pro všechny žáky. Zaměřují se zejména na podporu rozvoje inkluzivních podmínek pro vzdělávání žáků s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření (tj. žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných) ve školách hlavního vzdělávacího proudu. Špp jsou nastavovány pro každou školu zcela individuálně – jsou zpracovány „na míru“ podle potřeb konkrétní školy. Je tak respektována různorodost podmínek pro vzdělávání ve školách v jednotlivých regionech. Zároveň je zohledňována specifická vzdělávání ve školách různého typu i velikosti.¹⁸⁾

Za celou dobu realizace projektu vzniklo 233 Špp, z toho 105 Špp bylo zpracováno pro školy zapojené do projektu ve školním roce 2009/2010 a 128 Špp pro školy zapojené do projektu ve školním roce 2010/2011. V průběhu května a června 2012 budou zpracovány Špp pro školy zapojené do projektu ve školním roce 2011/12. Celkem vznikne za dobu trvání projektu CPIV 342 Špp.

Všechny Špp byly vytvořeny podle modelové struktury, která byla průběžně revidována a upravována na základě zpětných vazeb ze škol a v souvislosti se vzrůstajícími zkušenostmi pracovníků regionálních center s tvorbou Špp a poskytováním metodických podpor. Postup vypracování Špp vycházel především z informací zjištěných v průběhu mapování potřeb škol, z analýz školních dokumentů a vymezení konkrétních zakázek škol. Důležitým vstupem pro tvorbu Špp bylo stanovení priorit spolupráce CPIV se školou. Tvorba Špp byla jednou z činností, na které se podíleli všichni odborní pracovníci CPIV. Multioborové složení externích odborníků, a zejména jejich nestranný pohled „zvnějšku“, který se do Špp promítal, byl hlavní přidanou hodnotou projektu CPIV, kterou školy vnímaly velice pozitivně. V průběhu samotné tvorby Špp probíhaly konzultace k těmto dokumentům ve školách, jejichž cílem bylo získat zpětnou vazbu k jednotlivým částem Špp. Na základě získaných připomínek a podnětů byly Špp upraveny a předány školám k jejich zavedení do praxe. Zavádění Špp ve školách zapojených do projektu CPIV by mělo zajistit dostatečné ověření modelu Špp i jeho budoucího využití v ostatních školách.

Pilotní ověřování Špp ve školách zapojených do projektu ve školním roce 2009/10 ukázalo, že školy tento dokument vnímají jako užitečný, přínosný a využitelný v každodenní práci školy. Jako nejpřínosnější hodnotily školy ty části Špp, které jim poskytují konkrétní návrhy a metodická doporučení pro práci s žáky s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření. Dále oceňovaly návrhy na úpravy či doplnění ŠVP, přehledy školských poradenských zařízení v kraji, kontakty na subjekty neziskového sektoru a informace o možnostech financování (např. nákup pomůcek, zajištění DVPP aj.). Zároveň Špp vnímaly jako cennou zpětnou vazbu,

18) Základní informace o Špp byly uvedeny ve Zprávě o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR 2010 (kapitola 1. Představení projektu, podkapitola 1.3 Klíčové aktivity projektu – KA 02 „Tvorba školních podpůrných programů“). Podrobný popis procesu tvorby Špp a vyhodnocení výsledků pilotního ověřování Špp ve školách zapojených do projektu ve školním roce 2010/11 je součástí Zprávy o stavu inkluzivního vzdělávání v ČR 2011 (kapitola 4. Činnost projektu CPIV ve školním roce 2010/11, podkapitola 4.2.3 Tvorba školních podpůrných programů).

jak na tom škola je při vytváření podmínek pro začleňování žáků s různými potřebami do hlavního vzdělávacího proudu. Dokument proto často využily jako podnět k revizi a úpravám ŠVP a k zavádění pozitivních změn do vzdělávání.

V souvislosti se vznikem jednotlivých Špp a s průběžnými revizemi modelové struktury Špp začala na počátku roku 2012 vznikat metodika tvorby Špp, která je založena na zkušenostech pracovníků CPIV s tvorbou Špp, jejími přínosy a úskalími. Metodika je určena pro školy, které nebyly zapojeny do projektu CPIV. Klade si za cíl pomoci těmto školám identifikovat a odstraňovat překážky, které znevýhodňují žáky s různými potřebami v přístupu ke vzdělávání v běžných školách a nastavit systém vytváření inkluzivních podmínek pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami včetně žáků mimořádně nadaných. Součástí metodiky je modelová struktura Špp, která má uživatelům poskytnout přehled o základních okruzích či tématech vztahujících se k vytváření a rozvíjení inkluzivních podmínek ve školách hlavního vzdělávacího proudu. K jednotlivým bodům modelové struktury jsou připojeny komentáře, které si kladou za cíl přiblížit obsah a smysl jednotlivých témat v rámci Špp a ukázat jejich vzájemnou provázanost.

3.4 Síťování NNO a dalších subjektů se školami

V souvislosti s tvorbou školních podpůrných programů a poskytováním metodických podpor ve školách zapojených do projektu probíhalo síťování nestátních neziskových organizací (NNO) a dalších subjektů se školami i síťování škol mezi sebou. Jedním z důležitých cílů síťování bylo zprostředkovat spolupracujícím školám kontakty na subjekty, jejichž činnost je zaměřena na podporu škol při začleňování žáků s různou mírou potřeby podpůrných a vyrovnávacích opatření do hlavního vzdělávacího proudu, a usnadnit navázání vzájemné spolupráce. Okruh síťovaných subjektů v jednotlivých regionech byl průběžně aktualizován a rozšiřován podle zakázek škol a podle vzniku dalších subjektů vhodných ke spolupráci. Síť spolupracujících subjektů byla doplňována informacemi z příslušných webových portálů i dostupných tištěných materiálů. Spolupráce se zasíťovanými organizacemi byla dále rozvíjena a prohlubována s ohledem na potřeby konkrétních škol.

Vytváření sítě poskytovatelů služeb vycházelo ze zjištěných potřeb škol a mapování nabídky organizací, které mohou školám poskytnout odbornou pomoc a metodickou podporu při vytváření optimálních podmínek pro vzdělávání žáků s různými potřebami. Síťování rozšířilo okruh organizací, na něž se školy mohou obrátit při řešení konkrétních problémů týkajících se péče o tyto žáky. Školy díky němu získaly možnost navázat kontakty a dohodnout konkrétní formy spolupráce s novými subjekty. Zejména zasíťování s NNO a soukromými subjekty jim poskytlo nové impulzy a cenné podněty do budoucna.

V průběhu realizace projektu bylo se školami zasíťováno celkem 402 subjektů. Z tohoto počtu bylo 231 NNO, 60 školských poradenských zařízení (ŠPZ) a 111 dalších subjektů (šlo např. o městské a obecní úřady, krajské úřady, krajské pobočky a kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR, OSPOD, střediska výchovné péče, subjekty z podnikatelské sféry a vysoké školy).

V rámci NNO byly kontaktovány rozmanité subjekty, jako jsou občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, organizace zřizované církvemi, případně subjekty, které jsou součástí výše uvedených organizací (např. nízkoprahová zařízení pro děti a mládež). Tyto subjekty školám nabízejí širokou škálu aktivit a služeb, jako jsou např. doučování, realizace výukových, výchovných, zájmových či volnočasových aktivit, programy primární prevence rizikového chování, zajištění tlumočnicků pro žáky-cizince aj. Pracovníci center školám rovněž zprostředkovávali kontakty na různé nadace, nadační fondy a podnikatelské subjekty, které školám nabízejí pomoc při zajišťování finančních prostředků na nákup potřebného vybavení nezbytného pro práci s žáky s různou mírou znevýhodnění či postižení (např. didaktických, reedukačních, rehabilitačních, kompenzačních či jiných pomůcek).

V rámci ŠPZ se podařilo zasíťovat 60 subjektů, z toho pedagogicko-psychologické poradny byly zasíťovány ve 37 případech a speciálně-pedagogická centra ve 23 případech. Síťování těchto subjektů se školami vycházelo ze zmapování aktuální situace a zjištěných potřeb škol i ze zkušeností škol s těmito subjekty. Odborní pracovníci CPIV často působili jako facilitátoři komunikace mezi školou a ŠPZ. Tam, kde byla spolupráce efektivní, k síťování nedocházelo, protože školy s těmito subjekty spolupráci navázaly již dříve bez intervence CPIV. Mimo to bylo v návaznosti na specifické zakázky škol zasíťováno 7 středisek výchovné péče.

Souběžně s NNO a ŠPZ byly kontaktovány orgány státní správy a samosprávy (včetně příspěvkových organizací zřizovaných těmito orgány) a jiné veřejné instituce a orgány, z nichž se podařilo zasíťovat 85 subjektů. Nejčastěji byly síťovány krajské úřady, městské či obecní úřady a jiné krajské, městské či obecní orgány a instituce (OSPOD, krajské pobočky a kontaktní pracoviště Úřadu práce ČR aj.). Téměř všechna centra navázala spolupráci s Agenturou pro sociální začleňování v romských lokalitách, která je jedním z odborů Sekce pro lidská práva při Úřadu vlády ČR. Pět center zasíťovalo Centra na podporu integrace cizinců, jejichž činnost probíhá v rámci Správy uprchlických zařízení MV ČR, a to v 7 krajích podle okruhu působnosti regionálních CPIV.¹⁹⁾ Čtyři centra se pravidelně zúčastňovala komunitního plánování sociálních služeb v rámci setkání pracovních skupin „Děti, mládež, rodina“. Tato pravidelná setkání poskytla zapojeným centrům příležitost k síťování se širokým spektrem zainteresovaných subjektů, zejména poskytovatelů sociálních služeb a OSPOD.

Dále bylo se školami zasíťováno několik soukromých podnikatelských subjektů a 7 vysokých škol (Masarykova univerzita v Brně, Mendelova univerzita v Brně, Karlova univerzita v Praze, Univerzita Hradec Králové, Univerzita Palackého v Olomouci, Technická univerzita v Liberci, Západočeská univerzita v Plzni). Dvě vysoké školy byly zasíťovány více centry. Nejčastěji byly síťovány katedry psychologie a pedagogiky, speciální pedagogiky, sociální pedagogiky, sociální politiky a sociální práce.

V procesu realizace projektu CPIV probíhalo rovněž síťování škol mezi sebou, a to nejen těch, které byly zapojeny do projektu, ale i škol mimo projekt. Síťování škol probíhalo například formou vzájemných návštěv a poskytování metodické podpory, výměny zkušeností a příkla-

19) Vzhledem k regionální specifičnosti působení Center na podporu integrace cizinců spolupracovalo CPIV Praha přímo se Správou uprchlických zařízení MV ČR.

dů dobré praxe, společného vzdělávání apod. Regionální centra také pravidelně organizovala setkání ředitelů spolupracujících škol. Ve druhém a třetím roce projektu tato setkání často probíhala za účasti zástupců škol zapojených do projektu v předchozím školním roce, případně i zástupců NNO a dalších subjektů. Některá centra navíc realizovala setkání asistentů pedagogů ze zapojených škol. Tato setkání školy hodnotily jako velmi přínosná. Zástupci škol měli příležitost navazovat vzájemné kontakty, vyměňovat si zkušenosti, vzájemně si poskytovat zpětnou vazbu, prodiskutovat možnosti spolupráce a konzultovat řešení konkrétních problémů či témat spojených se vzděláváním žáků s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření. Školy oceňovaly možnost navázat kontakty i s dalšími subjekty (např. s NNO, ŠPZ, zástupci škol mimo projekt aj.).

3.5 Projektové poradenství zapojeným školám

Projektové poradenství představovalo významnou aktivitu CPIV, jejímž hlavním cílem bylo naučit zapojené školy využívat projektové výzvy k získávání finančních prostředků. Poradenství zajišťovali projektoví manažeři a probíhalo formou metodické podpory, která zahrnovala široké spektrum aktivit od jednorázových konzultací po intenzivní pomoc při vypracování žádostí. Metodická podpora byla poskytována na základě mapování potřeb škol, konzultací s vedením škol a stanovených priorit spolupráce CPIV s danou školou.

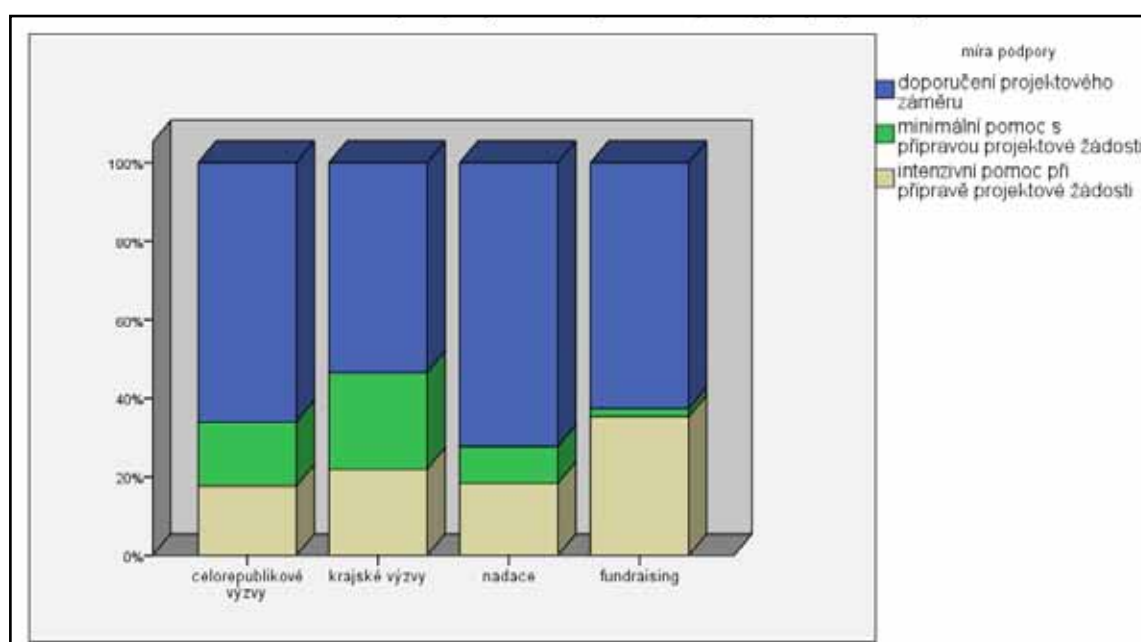
Míra podpory, kterou projektoví manažeři školám poskytovali, se lišila zejména podle informovanosti škol o možnostech získávání projektových prostředků, jejich zájmu o účast v projektech a zkušeností se zpracováním projektových žádostí a s realizací projektů. Všechny školy byly průběžně informovány formou e-mailových nabídek přehledů aktuálních výzev a zajímavých odkazů na finanční zdroje o aktuálních výzvách a seznamovány s možnostmi financování svých aktivit z dalších zdrojů (nadace, nadační fondy, firemní programy). Současně se projektoví manažeři věnovali konkrétním zakázkám a významně se podíleli na vytvoření projektových záměrů, vypracování žádostí a zpracování grantových formulářů.

V prosinci 2011 a lednu 2012 proběhlo rámcové šetření metodické podpory v oblasti projektového poradenství poskytnutého zapojeným školám. Toto šetření vyhodnocovalo vybrané aktivity této metodické podpory od září 2009 do listopadu 2011. Byla sledována například míra poskytnuté podpory a to ve třech úrovních: 1 – doporučení projektového záměru, 2 – minimální pomoc s přípravou projektové žádosti, 3 – intenzivní pomoc při přípravě projektové žádosti (nebylo tedy zohledňováno plošné informování o aktuálních projektových výzvách, ale pouze individuální metodická podpora jednotlivým školám). Dále byl sledován typ projektových žádostí, a to v kategoriích: 1 – celorepublikové výzvy, 2 – krajské výzvy, 3 – nadace a 4 – firmy. Byl též sledován počet podaných projektových žádostí, počet úspěšných a neúspěšných projektových žádostí a suma získaných a žádaných finančních prostředků. Při interpretaci získaných dat je nezbytné vzít v úvahu, že a) v případě projektových žádostí s nižší mírou metodické podpory (stupeň 1) se ne vždy podařilo zjistit, zda škola projekt podala či zda byl úspěšný, b) v některých případech nebyly školy ochotny sdělit získanou/žádanou výši finančních prostředků, c) celková částka získaných/žádaných finančních prostředků je tedy z výše zmíněných důvodů spíše orientační.

Celkem byla individuální metodická podpora poskytnuta v 546 případech. V 67 % těchto případů byla míra poskytnuté podpory na úrovni 1 (367 případů), tedy doporučení projektové žádosti. Poskytnutá podpora na úrovni 2 (minimální pomoc s přípravou projektové žádosti) se vyskytla ve 13 % (69 případů) a podpora na úrovni 3 (intenzivní pomoc při přípravě projektové žádosti) ve 20 % (110 případů). Vzhledem k typu projektové výzvy se nejčastěji jednalo o žádosti k nadacím a to ve 49 % (267 případů). Ve 28 % byly řešeny celorepublikové výzvy (153 případů), ve 13 % výzvy krajské (73 případů) a v 10 % fundraising (53 případů).

Míra podpory se u jednotlivých typů výzev lišila (viz graf). Nejvyšší míra metodické podpory na úrovni 3 byla poskytnuta v případě fundraisingu (přibližně 1/3 případů). V případě ostatních typů výzev (celorepublikové, krajské výzvy a nadace) se míra podpory pohybovala okolo 20 %.

Graf 5: Míra metodické podpory v rámci jednotlivých typů projektových žádostí

Z celkového počtu metodicky podpořených celorepublikových projektových žádostí bylo dle našich informací (tedy v případech, kdy se podařilo získat údaje o výši žádané částky) podáno 29 žádostí (19 % z daného typu žádostí), z nichž se podařilo získat 20 051 134,- Kč a o dalších 10 745 856,- Kč bylo žádáno neúspěšně (nicméně metodická podpora CPIV proběhla) nebo k datu šetření nebylo jisté, zda žádané finanční prostředky budou schváleny.

V případě krajských výzev bylo dle našich informací podáno 31 žádostí (43 % z daného typu žádostí), bylo získáno 28 698 057,- Kč a bylo žádáno, nebo k datu šetření nebylo jisté, zda žádané finanční prostředky budou schváleny, o 18 490 803,- Kč.

V případě nadací bylo podáno 71 žádostí (27 % z daného typu žádostí), získáno 937 112,- Kč a žádáno, nebo k datu šetření nebylo jisté, zda žádané finanční prostředky budou schváleny, o celkovou částku 6 567 285,- Kč.

V případě fundraisingu bylo dle našich informací podáno 16 žádostí (30 % z daného typu žádostí) a získáno 98 000,- Kč a bylo žádáno, nebo k datu šetření nebylo jisté, zda žádané finanční prostředky budou schváleny, o celkovou částku 51 000,- Kč.

Průměrná výše požadované finanční částky na jeden projekt byla v případě celorepublikových výzev 1 061 965,- Kč, v případě krajských výzev se jednalo o 1 522 221,- Kč na jednu podanou žádost, v případě nadací o 105 695,- Kč na jednu podanou žádost a v případě fundraisingu o 9 312,- Kč na jednu podanou žádost.

Celkově lze se zohledněním všech výše uvedených skutečností konstatovat, že pro potřeby škol se i díky metodické podpoře projektových manažerů CPIV **podařilo získat 49 784 303,- Kč a byly podány žádosti v celkové výši 85 639 247,- Kč.**

Mezi klíčové oblasti, které pracovníci CPIV pomáhali zapojeným subjektům finančně zabezpečit pomocí projektových výzev, patřily například 1) kompenzační a didaktické pomůcky pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, 2) kurzy dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky v tématech souvisejících s inkluzí, 3) finanční zajištění pozic asistenta pedagoga, školního psychologa a školního speciálního pedagoga, 4) financování volnočasových aktivit zejména pro žáky se sociálním znevýhodněním a 5) financování stavebních úprav školních budov.

3.6 Vyhodnocení působení CPIV ve školním roce 2011/12

Školy jsou ovlivněny regionálními podmínkami (míra nezaměstnanosti, výskyt sociálně vyloučených lokalit, dostupnost poradenských služeb škole a další faktory), které působí i na činnost CPIV. Proto i požadavky škol na poskytování podpory ze strany CPIV mělo krajově odlišné priority. Mezi vysoce hodnocené aktivity CPIV lze zařadit ty, které přímo souvisí se zkvalitňováním vzdělávacího procesu, ale školy na ně nemají kapacitu časovou, personální ani finanční, např. zajištění didaktických pomůcek.

Velký zájem měly školy o **metodickou podporu a poradenství**, které souvisely se zaváděním inkluzivních prvků do výchovně vzdělávacího procesu. Školami nejčastěji požadovaná a vysoce hodnocená byla práce s třídními kolektivy: sociometrické šetření s následnou intervencí, realizace a metodika adaptačních programů nebo programů tematicky zaměřených na prevenci rizikového chování jako jsou např. šikana a kyberšikana, týrání a zneužívání dětí, na komunikativní dovednosti a vytváření kvalitních interpersonálních vztahů mezi vrstevníky. Jednou z nabízených aktivit CPIV byla podpora a poradenství při tvorbě IVP žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, často spojená s informacemi, jak lze získat asistenta pedagoga. Pedagogičtí pracovníci se aktivně zajímali o možnosti včasné diagnostiky žáků se specifickými poruchami učení a chování, o nové poznatky z práce se žáky s poruchou autistického spektra a o to, jak motivovat rodiče pro spolupráci se školou. Mezi další aktivity patřilo poradenství pro rodiče zaměřené na nejčastější problémy spojené se vzděláváním dětí, na specifické obtíže žáků se speciálními vzdělávacími nebo výchovnými potřebami, na besedy o formách domácí přípravy na vyučování, na volbu další vzdělávací cesty a jiné. Mezi

významné aktivity patří zprostředkování spolupráce mezi školami, např. metodická podpora výuky češtiny pro cizince byla realizována ve spolupráci se školou, která se v Hradci Králové na výuku cizinců specializuje. Mimořádnou podporou ze strany CPIV Olomouc byla koordinace spolupráce mezi základní školou a SOS dětskou vesničkou, v CPIV Opava probíhaly ukázkové hodiny multikulturní výchovy s potřebnými metodickými materiály pro učitele, který ve škole tyto aktivity zajišťuje, v CPIV Karviná se uskutečnily ukázkové hodiny pro předškolní děti v MŠ.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků zprostředkované CPIV oceňují pedagogové škol jako významnou odbornou pomoc. Jednotlivá centra již vytvořenou nabídku programů a přednášek i v tomto roce aktualizovala. Z široké nabídky byly realizovány vzdělávací akce prakticky zaměřené na práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a na žáky, jejichž chování a postoje jsou negativně ovlivňovány životem v sociálně vyloučených lokalitách. Odborní pracovníci CPIV s učiteli konzultovali v přednáškách a seminářích vliv sociálního prostředí na rozvoj školní zralosti dětí, na možnosti jejich učení a jak lze dětem méně připraveným na zahájení školního vzdělávání pomáhat. Dále se pracovníci CPIV zaměřili i na žáky mimořádně nadané a na kooperativní učení. Velký zájem ze strany pedagogů byl o vzdělávání posilující psychickou odolnost učitelů, např. v Plzni na téma syndrom vyhoření.

Významnou úlohu zastávalo i **síťování**, jehož cílem je propojovat a navazovat podpůrné služby tak, aby byly co nejefektivnější a dostupné pro všechny. Spolupráce byla navazována v oblasti sociálních služeb, mezi školami navzájem, se školskými poradenskými zařízeními, s nestátními neziskovými organizacemi, dobrovolnickými či kontaktními nízkoprahovými zařízeními pro děti a mládež, která mají regionální, ale i krajevou či celostátní působnost. Dobře připravená spolupráce má důležitou roli zejména při práci s dětmi žijícími v sociálně vyloučených lokalitách, např. při doučování dětí, při vyplňování jejich volného času jako tomu je v Mostě. Důležitá je i skutečnost, že síťování podává informace o subjektech zabývajících se nebo podílejících se na výchově a vzdělávání dětí. CPIV se stala také prostředníkem mezi subjekty, které by se bez jeho pomoci nedomluvíly. Právě to školy vysoce hodnotí.

Některé školy nemohou zajišťovat **volnočasové aktivity dětí** v potřebné míře a kvalitě. Odborní pracovníci CPIV ve spolupráci s nestátními neziskovými organizacemi, různými sdruženími a charitami proto zprostředkovávaly školám cíleně připravené programy podle věku a zájmů dětí realizovatelné v době mimo vyučování, o prázdninách atp. a nabídkou oslovovali i rodiče. Obsah programů má herní a sportovní charakter, využívá přirozené soustěživosti dětí, podporuje jejich odolnost v zátěži, učí je vzájemnému respektu a v některých programech poskytuje i prostor pro volný čas strávený společně se svými rodiči. Smysluplně strávený volný čas má nezpochybnitelný efekt v prevenci působení negativních jevů na vznik rizikového chování.

Získávání finančních prostředků nad rámec běžného školního rozpočtu je významnou pomocí školám, které jim umožňuje zajišťovat pro své žáky pomoc a aktivity, na které by jinak vůbec nedosáhly. Jedná se o financování pomůcek pro žáky se zdravotním handicapem, o kompenzační pomůcky, různé metodické materiály pro učitele, úhradu nákla-

dů na jejich vzdělávání, na vytvoření a podporu fungování školních poradenských pracovišť a mnohé jiné. Tak se podařilo např. zajistit polohovací židli a stolek pro zdravotně handicapovaného žáka, potřebné asistenty pedagoga i pro žáky se sociálním znevýhodněním, např. pro ZŠ v Českých Budějovicích, na rozšíření školního poradenského pracoviště. Pracovníci CPIV pomáhají školám orientovat se ve zdrojích k získávání financí na všech úrovních a v různých rezortech, oslovovat je a následně zpracovávat projekty. Průběžně školy informují o aktuálních možnostech, nových výzvách, upozorňují na možnosti získat finanční prostředky ze soukromého sektoru a z řad solventních rodičů, kteří tak přispívají konkrétním dětem – spolužákům svých dětí.

Pro posílení prestiže je pro CPIV důležitá široká **publicita**, a to na všech úrovních. Centra k tomu využívají webových stránek projektu CPIV, prezentují svou činnost ve sdělovacích prostředcích (ČT 1 Události, regionální tisk, rozhlasové regionální vysílání), vydávají své vlastní informační materiály elektronické i písemné, vyhotovují propagační letáky pro školy, rodiče, nepedagogickou veřejnost aj. Aktivně prezentují činnost CPIV na různých odborných konferencích např. Mezinárodní konference „Tam, kde postižení není překážkou“, na setkáních zaměřených na inkluzivní výchovu, na práci s dětmi a mládeží a svou činností se tak spolupodílejí na zavádění a ověřování koncepce inkluzivního vzdělávání a výchovy v ČR. Každé CPIV zorganizovalo, nebo v současné době připravuje Regionální konferenci spolupracujících škol, na kterou jsou zváni zástupci všech spolupracujících státních (zástupci státní správy, zřizovatelů škol, školských poradenských pracovišť, české školní inspekce, jiných škol) i nestátních organizací. Významným bodem programu byla vystoupení učitelů škol zapojených v projektu, v nichž na příkladech dobré praxe informovali o svých zkušenostech získaných při zavádění inkluzivních prvků do vzdělávání.

Z dosavadní zpětné vazby škol je již zřejmé, že činnost CPIV školám významně prospěla. Zejména v tzv. síťování zařízení, které umožňuje školám orientovat se v nabídce možných služeb, dále v informovanosti a orientaci pro získávání finančních prostředků na zkvalitnění výuky zlepšující podmínky vzdělávání žáků se zdravotním postižením, se sociálním znevýhodněním, při získávání a fungování asistentů pedagoga a také v rozvoji odborných kompetencí samotných učitelů. Pedagogové školy oceňovali lepší a širší možnosti svého dalšího vzdělávání a možnosti odborných konzultací ke konkrétním problémům při zavádění inkluzivních prvků do vzdělávání i do celkového klimatu školy. Významně oceňovanou pomocí při výchovně vzdělávacím procesu byla přímá práce pracovníků CPIV ve školách s třídními kolektivy žáků zaměřená na prevenci rizikového chování, posilování kvality vzájemných vztahů mezi žáky třídy i podpora při navazování vztahu a spolupráce školy a rodičů žáků. Zároveň je třeba zmínit to nejdůležitější – tedy, že pomoc pracovníků CPIV byla podle podmínek škol rychlá, konkrétní a přímá, poskytovala činnosti, které by si školy samy nemohly zajistit, a pomohla tak k zavádění inkluzivních prvků do výchovně-vzdělávacího procesu nejen v pedagogickém sboru, ale i mezi samotnými žáky.

Závěry

- ✓ Odborné dovednosti pro práci se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami pedagog získává v rámci dlouhodobé praxe nebo dalšího vzdělávání. Pedagogové mnohdy nezískávají tyto dovednosti v rámci pregraduálního vzdělávání.

Odborní pracovníci CPIV poskytovali metodickou podporu pedagogům pro práci se žáky se SVP. Dále bylo zajišťováno a poskytováno další vzdělávání pedagogických pracovníků k tomuto tématu, jako např. Metody nácviku čtení a psaní; Napiš mi individuální vzdělávací plán; ADHD u dětí – metody a formy zacházení; Práce s žáky s autismem; Hry a hraní pohledem ŠVP; Práce s portfoliem ve výuce; Komunikace s rodiči a žáky ze sociálně znevýhodňujícího prostředí.

Doporučujeme více zaměřit pregraduální vzdělávání pedagogů na oblast speciální pedagogiky, psychologie, psychodidaktiky a sociální problematiky. Současně přesunout dominance z oborové na profesní učitelskou přípravu vč. dostatečné přípravy praktické (např. prožitkové výcviky s ohledem na inkluzivní a speciálně pedagogické přístupy).

- ✓ Na základě zkušeností z realizace projektu CPIV se osvědčilo sdílení metodické podpory v rámci sítě spolupracujících subjektů (škol mezi sebou, poradenského a neziskového sektoru, vysokých škol, institucí veřejné a státní správy). Zároveň se ukazuje jako potřebné, aby metodická podpora byla systematická a dlouhodobá a zahrnovala nejen rovinu znalostí a dovedností, ale také rovinu osobnostního růstu.

V rámci projektu CPIV probíhaly regionální konference a setkání ředitelů spolupracujících škol. Na tato setkání byli zváni např. zástupci poradenského a neziskového sektoru, zřizovatelé, zástupci krajských odborů školství a institucí veřejné a státní správy. Rovněž se uskutečnila setkání asistentů pedagoga a zástupců tzv. lázeňských škol.

Doporučujeme pokračovat v této dobré praxi. Vhodným iniciátorem vytváření sítě spolupracujících subjektů jsou dle našeho názoru odbory školství jednotlivých krajských úřadů. Iniciativa by měla vycházet i ze strany škol samotných, např. navazovat kontakty s jinými školami, vyměňovat si s nimi zkušenosti.

- ✓ Důležitým prvkem při vytváření inkluzivního prostředí je intenzivní spolupráce školy s rodinou a její zapojení do života školy. Tato spolupráce by měla být založena na partnerském vztahu a důsledném uplatňování pravidel partnerské komunikace.

Pracovníci center organizovali pro školy volnočasové aktivity, do nichž zapojovali i rodiny žáků. Psychologové a sociální pracovníci CPIV působili jako facilitátoři komunikace mezi rodiči žáků a pedagogy, popř. vedením školy.

Doporučujeme, aby školy systematicky a dlouhodobě rozvíjely partnerské vztahy s rodinami žáků a fungovaly jako přirozená centra místní komunity.

- ✓ Nezbytným předpokladem pro úspěšné zavádění inkluzivních principů do života školy je zapojení všech pedagogů i ostatních pracovníků školy do procesu postupné přeměny školy. Vedení školy by mělo usilovat o vytváření příznivého školního klimatu.

V rámci projektu CPIV proběhlo v zapojených školách k tomuto tématu další vzdělávání pedagogických pracovníků. Byly realizovány např. následující kurzy a semináře: Třídní klima, školní klima; Komunitní kruh; Pedagogická komunikace; Práce s problémovým chováním dětí; Agrese a agresivita u dětí a mládeže; Šikana jako narušení vztahů ve skupině; Strategie vyšetřování šikany; Prevence aneb co dělat když ...; Práce s dítětem s poruchou chování v třídě; Komunikace s obtížným žákem nebo rodičem; Úpolové hry pro školní děti; Jóga a její využití ve výchově; Řešení konfliktů a výchova k toleranci; Nácvik sociálních dovedností v rámci práce s třídním kolektivem; Vedení třídnických hodin; Prevence extremismu; Emoční inteligence; Syndrom vyhoření.

Doporučujeme do plánů DVPP pravidelně a systematicky zařazovat témata související s vytvářením příznivého klimatu ve škole, např. týmová spolupráce, konflikt a komunikace, neverbální komunikace, komunikativní dovednosti, vedení třídnických hodin, nastavování pravidel a jejich vymáhání, zvládání zlosti a agresivity, školní klima a třídní klima, práce s třídním kolektivem, šikana a extrémní projevy agrese, výchova k toleranci, ale i témata zaměřená na přístup pedagogů k sobě samým – sebereflexe učitele, osobní psychohygiena učitele, syndrom vyhoření, koučování.

- ✓ Dlouhodobé demografické a socioekonomické trendy vedly ke změnám ve skladbě žáků (např. snížil se celkový počet žáků ve školách, dochází k odchodům některých žáků na víceletá gymnázia, zvýšil se počet žáků ze sociálně znevýhodňujícího prostředí a žáků-cizinců), což klade na pedagogy zvýšené nároky.

Jednou z hlavních činností multioborových týmů regionálních center bylo poskytování metodické podpory pedagogům pro práci se žáky s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření. Probíhalo DVPP k tématům vztahujícím se k práci s těmito žáky. Odborní pracovníci CPIV zajišťovali pro pedagogy semináře multikulturní výchovy (např. prevence rasismu a xenofobie). Dále byly realizovány aktivity jako např. práce s třídním kolektivem (diagnostika, preventivní programy, adaptační programy, intervence), metodické vedení při tvorbě a uplatňování IVP. Projektoví manažeři pomáhali školám při získávání finančních prostředků na speciální pomůcky, podporu mimoškolních a volnočasových aktivit pro žáky, zlepšení materiálního a technického vybavení apod. Z finančních prostředků projektu CPIV se podařilo zajistit pro všechny základní školy zapojené do projektu sadu pomůcek v celkové hodnotě 5,4 mil. Kč.

Doporučujeme propagovat inkluzi na veřejnosti a tím podpořit přijímání rozmanitosti žáků jako přirozeného stavu a jejího využití ve výchovném a vzdělávacím procesu. V praxi to znamená individualizovat přístup ke všem žákům bez rozdílu a poskytovat všem žákům rovné příležitosti ve vzdělávání. Dále doporučujeme omezit počet víceletých gymnázií a zamezit tak odlivu nejenom žáků nadaných, ale i žáků „průměrných“. Současně zavádět opatření, která povedou k rovnoměrnějšímu umístování žáků ze sociálně vylou-

čeného prostředí do více škol v dané lokalitě. Klást větší důraz na prevenci potenciálního selhávání žáků ve vzdělávacím procesu a zajistit včasnou péči pro žáky ze sociálně znevýhodňujícího prostředí. Systematicky vést žáky k pravidelné sebereflexi a sebehodnocení. Jako systémové opatření zařazovat do plánů DVPP pravidelně témata vztahující se k problematice žáků s potřebou podpůrných a vyrovnávacích opatření.

- ✓ Pracovníci CPIV zaznamenali v případě školních poradenských pracovišť (ŠPP) problémy spojené s nedostatečným obsazením ŠPP v tzv. rozšířené verzi, tj. absence školního psychologa a/nebo školního speciálního pedagoga vedle výchovného poradce a školního metodika prevence. Navíc v některých případech (zejména v menších školách) docházelo ke spojování funkce výchovného poradce a školního metodika prevence.

V řadě škol se pracovníci CPIV metodicky spolupodíleli na ustavení ŠPP v rozšířené verzi. Zároveň podporovali komunikaci a spolupráci členů ŠPP s ostatními pedagogy školy, poskytovali jim metodickou pomoc a podíleli se na rozvoji spolupráce se školními poradenskými zařízeními.

Doporučujeme jako systémové opatření zřizovat školní poradenská pracoviště v rozšířené verzi včetně prostorového a materiálního zajištění ve všech školách. V případě, že toto opatření nebude řešeno systémově, je možno získat potřebné finanční prostředky z grantů, dotací a dalších zdrojů. Kde dosud není ŠPP obsazeno v rozšířené verzi, doporučujeme poskytovat školám větší metodickou podporu ze strany školských poradenských zařízení.

- ✓ Týmy CPIV zaznamenaly, že stále převládá počet škol, kde asistent pedagoga (AP) zcela chybí nebo je jejich počet nedostatečný. Pozici asistenta pedagoga včetně míry úvazku doporučují pro jednotlivé žáky školská poradenská zařízení. Samotné doporučení z hlediska potřeby žáka však nestačí, protože přiznání úvazku a míry finančních prostředků na mzdy AP je v kompetenci odboru školství příslušného kraje.

V rámci projektu CPIV byla zpracována metodika „Spolupráce s asistentem pedagoga“, která se podrobněji zabývá zřizováním, vzděláváním a činností AP a obsahuje i návrhy standardů jejich činnosti. Některá centra uspořádala setkání asistentů pedagoga zaměřená na vzájemnou výměnu zkušeností a metodickou podporu. Multioborové týmy CPIV pomáhaly školám při zpracování žádostí o přiznání pozice asistenta pedagoga.

Doporučujeme vytvářet vhodné podmínky pro kvalifikační studium a další vzdělávání asistentů pedagoga, poskytovat jim potřebnou metodickou podporu prostřednictvím ŠPP a více je zapojit do spolupráce se všemi členy pedagogického sboru.

Přílohy

Příloha1: Seznam zkratk

ZKRATKA	PLNÉ ZNĚNÍ/VYSVĚTLENÍ
ADD	Porucha pozornosti – hypoaktivita
ADHD	Porucha pozornosti – hyperaktivita
AP	Asistent pedagoga
CPIV	Centra podpory inkluzivního vzdělávání
DC	Dobrovolnické centrum
DMO	Dětská mozková obrna
DVPP	Další vzdělávání pedagogických pracovníků
IPPP	Institut pedagogicko-psychologického poradenství
IVP	Individuální vzdělávací plán
IVýp	Individuální výchovný plán
LMD	Lehká mozková dysfunkce
LMP	Lehké mentální postižení
MPP	Minimální preventivní program
MŠ	Mateřská škola
MŠMT ČR	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MV ČR	Ministerstvo vnitra ČR
NNO	Nestátní nezisková organizace
OP VK	Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
OSPOD	Odbor sociálně právní ochrany dětí
PC	Personální počítač
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
PPPo	Plán pedagogické podpory
RVP ZŠS	Rámcový vzdělávací program pro ZŠ speciální
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
SPC	Speciálně-pedagogické centrum

<i>SPU</i>	<i>Specifické poruchy učení</i>
<i>SŠ</i>	<i>Střední škola</i>
<i>SVP</i>	<i>Středisko výchovné péče</i>
<i>ŠPP</i>	<i>Školní poradenské pracoviště</i>
<i>Špp</i>	<i>Školní podpůrný program</i>
<i>ŠPZ</i>	<i>Školské poradenské zařízení</i>
<i>ŠVP</i>	<i>Školní vzdělávací program</i>
<i>ÚP</i>	<i>Úřad práce</i>
<i>VIP</i>	<i>Vzdělávání-Informace-Poradenství (Projekt ESF)</i>
<i>ZŠ</i>	<i>Základní škola</i>
<i>Žáci se SVP</i>	<i>Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami</i>

Příloha2: Školy zapojené do projektu CPIV ve školním roce 2011/12**Jihočeský kraj****ZŠ a MŠ T.G.M. Rudolfovska, České Budějovice**

- > Typ školy – mateřská škola a základní škola jen pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – město České Budějovice
- > Další specifikace – zaměření na žáky se sociálním znevýhodněním

ZŠ a ZUŠ Bezdrevská, České Budějovice

- > Typ školy – úplná základní škola a základní umělecká škola
- > Zřizovatel – město České Budějovice

MŠ a ZŠ Šindlový Dvory

- > Typ školy – mateřská škola a základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Litvínovice
- > Další specifikace – škola rodinného typu

ZŠ a MŠ Dub u Prachatic

- > Typ školy – mateřská škola a základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Dub
- > Další specifikace – speciální málotřídní skupina složená z žáků s lehkým mentálním postižením (výuka probíhá dle RVP ZV – příloha LMP)

ZŠ a MŠ Brloh

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Brloh

ZŠ praktická a speciální Kaplická, Český Krumlov

- > Typ školy – základní škola praktická a základní škola speciální
- > Zřizovatel – Krajský úřad Jihočeského kraje
- > Další specifikace – speciální třídy s výukou dle RVP ZV – příloha LMP

ZŠ Hlinecká, Týn nad Vltavou

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Český Krumlov
- > Další specifikace – speciální třídy s výukou dle RVP ZV – příloha LMP

ZŠ Alešova, Vodňany

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Vodňany

ZŠ a MŠ Ratibořské hory

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Ratibořské hory

MŠ Růžová, Jindřichův Hradec

- > Typ školy – mateřská škola
- > Zřizovatel – město Jindřichův Hradec
- > Další specifikace – speciální třídy se zaměřením na vzdělávání dětí se zdravotním postižením (především tělesným a kombinovaným), zaměření na prevenci SPU

Jihomoravský kraj**ZŠ Palackého 68, Brno**

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Jihomoravský kraj se sídlem v Brně
- > Další specifikace – zaměření na žáky s vývojovými poruchami chování a lehkým mentálním postižením (vzdělává dle RVP ZV s přílohou LMP)

ZŠ a MŠ Elišky Přemyslovny, Brno

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Statutární město Brno, MČ Brno – Starý Lískovec
- > Další specifikace – zaměření na žáky s vývojovými poruchami učení a žáky s tělesným postižením

Střední odborná škola a Střední odborné učiliště obchodní, Jánská 22

- > Typ školy – střední odborná škola a střední odborné učiliště
- > Zřizovatel – Jihomoravský kraj se sídlem v Brně
- > Vyučované obory – škola nabízí výuční obory (prodavač, aranžér) a maturitní obory (obchodník, ekonomika a podnikání, propagace)

MŠ Jihomoravské náměstí 3/5

- > Typ školy – mateřská škola
- > Zřizovatel – Statutární město Brno, ÚMČ Brno Slatina
- > Další specifikace – škola je členem Asociace českých daltonských škol

ZŠ a MŠ Husova 17, Brno

- > Typ školy – úplná základní a mateřská škola
- > Zřizovatel – Statutární město Brno, Městská část Brno-střed
- > Další specifikace – škola je členem Asociace českých daltonských škol

ZŠ Cyrilometodějská Brno, Lerchova 65

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Česká provincie Kongregace sester sv. Cyrila a Metoděje
- > Další specifikace – všeobecné zaměření s výchovným systémem založeným na křesťanských hodnotách

ZŠ Brno, Tuháčkova 25

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Statutární město Brno, Městská část Brno – jih

Karlovarský kraj

ZŠ a MŠ Dolní Žandov

- > Typ školy – mateřská a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Dolní Žandov

ZŠ a MŠ Drmoul

- > Typ školy – mateřská a málotřídní základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Drmoul

ZŠ Františkovy Lázně, Česká 39/1

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Františkovy Lázně

ZŠ a MŠ Horní Blatná

- > Typ školy – mateřská a neúplná základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Horní Blatná

1. ZŠ Horní Slavkov, Nádražní 683

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Horní Slavkov

ZŠ a MŠ Lázně Kynžvart

- > Typ školy – mateřská a úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Lázně Kynžvart

ZŠ a MŠ Lipová

- > Typ školy – mateřská a málotřídní základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Lipová

ZŠ a MŠ Oloví

- > Typ školy – mateřská a úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Oloví

ZŠ a MŠ Štědrá

- > Typ školy – mateřská a málotřídní základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Štědrá

ZŠ a MŠ Tři Sekery

- > Typ školy – mateřská a málotřídní základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – obec Tři Sekery

ZŠ a MŠ Útvina

- > Typ školy – mateřská a málotřídní základní škola pro 1.-3. ročník
- > Zřizovatel – obec Útvina

ZŠ Teplá

- > Typ školy – úplná základní škola s přípravnou třídou
- > Zřizovatel – město Teplá

ZŠ a MŠ škola Valeč

- > Typ školy – mateřská a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Valeč

1. soukromá základní škola Karlovy Vary, s.r.o.

- > Typ školy – neúplná základní škola pro 1. stupeň
- > Zřizovatel – 1. soukromá základní škola Karlovy Vary, s.r.o.

Kraj Vysočina**ZŠ a MŠ Luka nad Jihlavou, Školní 177**

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Jihlava

ZŠ Jihlava, Demlova 32

- > Typ školy – úplná základní škola se dvěma speciálními třídami
- > Zřizovatel – Město Jihlava

ZŠ Pelhřimov, Komenského 1465

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Pelhřimov

ZŠ Telč, Masarykova 141

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Telč
- > Další specifikace – komunitní škola

ZŠ Telč, Hradecká 234

- > Typ školy – úplná základní škola se třemi třídami základní školy praktické
- > Zřizovatel – kraj Vysočina

ZŠ a MŠ Doubravník

- > Typ školy – málotřídní neúplná základní škola se dvěma třídami
- > Zřizovatel – Městys Doubravník

Královéhradecký kraj

CZECH SALES ACADEMY Hradec Králové - vyšší odborná škola a střední odborná škola s.r.o.

- > Typ školy – střední odborná a vyšší odborná škola
- > Zřizovatel – Omega Investment, a. s.
- > Zaměření – soukromá střední a vyšší odborná škola se zaměřením na ekonomiku a podnikání

CZECH SALES ACADEMY Trutnov - střední odborná škola s.r.o.

- > Typ školy – střední odborná škola
- > Zřizovatel – Omega Investment, a. s.
- > Zaměření – soukromá střední odborná škola se zaměřením na ekonomiku a podnikání

ZŠ a MŠ Bílá Třemešná

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Obec Bílá Třemešná

ZŠ a MŠ Pohádka, Hradec Králové, Mandysova 1434

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Statutární město Hradec Králové

ZŠ a MŠ Hradec Králové - Malšova Lhota, Lhotecká 39

- > Typ školy – málotřídní škola pouze s I. stupněm
- > Zřizovatel – Statutární město Hradec Králové

ZŠ Mozaika, o.p.s. Rychnov nad Kněžnou

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Občanské sdružení Společnost přátel základní soukromé školy v Rychnově nad Kněžnou

ZŠ Smiřice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Smiřice

Liberecký kraj

ZŠ, Hrádek nad Nisou - Donín, Donínská 244, Hrádek nad Nisou

- > Typ školy – základní škola málotřídního typu
- > Zřizovatel – Město Hrádek nad Nisou

ZŠ Chrastava, náměstí 1. máje 228

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Chrastava
- > Další specifikace – speciální třídy dle RVP ZV s přílohou LMP

ZŠ Poniklá, okres Semily, Poniklá 148

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Obec Poniklá

ZŠ a MŠ Brniště, okres Česká Lípa

- > Typ školy – základní škola s pěti postupnými ročníky
- > Zřizovatel – Obec Brniště

ZŠ a MŠ Pod Ralskem 572, Mimoň

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Mimoň

ZŠ a MŠ Tomáše Ježka Ralsko - Kuřívody, Mimoň

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Ralsko

MŠ Železný Brod, Stavbařů

- > Typ školy – mateřská škola
- > Zřizovatel – Město Železný Brod

Moravskoslezský kraj**ZŠ a MŠ Brumovice**

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Brumovice
- > Další specifikace – budova školy je uzpůsobená pro žáky s poruchami pohybového ústrojí (výtahy, bezbariérový přístup), rovněž se zaměřuje na výuku nadaných žáků a žáků se specifickými poruchami učení

ZŠ Bartošovice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Bartošovice

ZŠ Břidličná

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Břidličná

ZŠ Háj ve Slezsku

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Háj ve Slezsku

ZŠ Město Albrechtice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Město Albrechtice

ZŠ Mladecko

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Mladecko
- > Další specifikace – základní škola se zaměřuje na vytváření podmínek pro žáky talentované a žáky se SVP

ZŠ Stěbořice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Stěbořice

ZŠ a MŠ Štítina

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Štítina

ZŠ Velké Hoštice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Velké Hoštice

ZŠ Žimrovice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Hradec nad Moravicí

ZŠ Cihelní, Karviná

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Karviná

ZŠ a MŠ Frýdecká, Havířov

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – statutární město Havířov

MŠ Sadová, Havířov

- > Typ školy – mateřská škola
- > Zřizovatel – statutární město Havířov

ZŠ U Haldy, Ostrava

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Moravskoslezský kraj
- > Další specifikace – Základní škola vzdělává žáky s lehkou mentální retardací a má i dvě třídy pro žáky se středně těžkou mentální retardací (vyučuje dle RVP ZV s přílohou pro LMP)

ZŠ U Kříže, Ostrava

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – statutární město Ostrava – Městský obvod Michálkovice

ZŠ Zelená, Ostrava

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – statutární město Ostrava, MOB Moravská Ostrava a Přívoz

ZŠ Vratimov

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Šenov

ZŠ a MŠ Stráž

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Nýdek

Olomoucký kraj**ZŠ Bohutín**

- > Typ školy – základní škola pouze s 1. stupněm (dvoutřídní s 1.-5. postupným ročníkem)
- > Zřizovatel – obec Bohutín
- > Další specifikace – málotřídní základní škola rodinného typu

ZŠ Hraběnov

- > Typ školy – základní škola pouze s 1. stupněm (dvoutřídní s 1.-5. postupným ročníkem)
- > Zřizovatel – obec Ruda nad Moravou
- > Další specifikace – málotřídní základní škola rodinného typu

ZŠ a MŠ Hrábišín

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Hrábišín

ZŠ a MŠ Hrabová

- > Typ školy – základní škola pouze s 1. stupněm (dvoutřídní s 1.-5. postupným ročníkem)
- > Zřizovatel – obec Hrabová
- > Další specifikace – málotřídní základní škola rodinného typu

ZŠ a MŠ Gorkého Olomouc

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – statutární město Olomouc

ZŠ sv. Voršily v Olomouci

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily
- > Další specifikace – základní škola poskytující vzdělání na křesťanských principech

ZŠ Haškova Uničov

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Uničov

Pardubický kraj

MŠ Stonožka Sopotnice

- > Typ školy – mateřská škola
- > Zřizovatel – Obec Sopotnice

ZŠ Sopotnice

- > Typ školy – úplná základní málotřídní škola
- > Zřizovatel – Obec Sopotnice

ZŠ Chrast

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Chrast

ZŠ Heřmanův Městec

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Heřmanův Městec

ZŠ Hrochův Týnec

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Obec Hrochův Týnec

MŠKLUBÍČKO Ústí nad Orlicí, Dělnická 63

- > Typ školy – mateřská škola
- > Zřizovatel – Město Ústí nad Orlicí

ZŠ a MŠ Červená Voda

- > Typ školy – mateřská škola a úplná základní škola
- > Zřizovatel – Obec Červená Voda

Praha

ZŠ a MŠ Koloděje, Praha 21 - Koloděje, Lupenická 20

- > Typ školy – mateřská škola a základní škola pouze s 1. stupněm
- > Zřizovatel – Úřad MČ Praha - Koloděje

ZŠ při psychiatrické léčebně – dislokované pracoviště ZŠ Poznaňská, Praha 8 - Bohnice, Poznaňská 830/32

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Hlavní město Praha

ZŠ Ratibořická, Praha 9 – Horní Počernice, Ratibořická 1700

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Městská část Praha 20

ZŠ T. G. Masaryka, Praha 7, Ortenovo nám. 34

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Městská část Praha

ZŠ U Obory, Praha 10 - Uhříněves, Vachkova 630

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Městská část Praha 22

Středočeský kraj**ZŠ a MŠ Bratronice, Bratronice 76**

- > Typ školy – mateřská škola a základní škola pouze s 1. stupněm
- > Zřizovatel – Obec Bratronice

ZŠ Horoměřice, okr. Praha – západ, Horoměřice, Velvarská 310

- > Typ školy – základní škola pouze s I. stupněm
- > Zřizovatel – Obec Horoměřice

ZŠ Libušín, Libušín, Komenského 237

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Libušín

ZŠ T. G. Masaryka Mnichovice, okr. Praha – východ, Mnichovice, Bezručova 346

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Mnichovice

ZŠ Velké Přílepy, okr. Praha – západ, Velké Přílepy, Pražská 38

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Obec Velké Přílepy

Ústecký kraj**ZŠ a MŠ Braňany**

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Obec Braňany

ZŠ a MŠ, Louka u Litvínova, Husova 136

- > Typ školy – základní škola málotřídního typu
- > Zřizovatel – Obec Louka u Litvínova

ZŠ a MŠ Vroutek, Karlovarská 460

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Vroutek

ZŠ, Tovární 110/86, Dubí 2

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Dubí

ZŠ Podbořany, Husova 276

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Podbořany

ZŠ TGM Česká Kamenice, Palackého 535

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Česká Kamenice

ZŠ, Teplice, U Nových lázní 1102

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – Město Teplice

Zlínský kraj**ZŠ a MŠ Karolinka**

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Karolinka

ZŠ a MŠ Prakšice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Prakšice

ZŠ Na Výsluní Uherský Brod

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Uherský Brod

ZŠ Újezdec Uherský Brod

- > Typ školy – neúplná základní škola (s 5 samostatnými ročníky)
- > Zřizovatel – město Uherský Brod
- > Další specifikace – základní škola rodinného typu

ZŠ Křižná Valašské Meziříčí

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – město Valašské Meziříčí

ZŠ Velké Karlovice

- > Typ školy – úplná základní škola
- > Zřizovatel – obec Velké Karlovice

ZŠ a MŠ Vítonice

- > Typ školy – základní škola pouze s 1. stupněm (dvoutřídní s 1.-5. postupným ročníkem)
- > Zřizovatel – obec Vítonice
- > Další specifikace – málotřídní základní škola rodinného typu

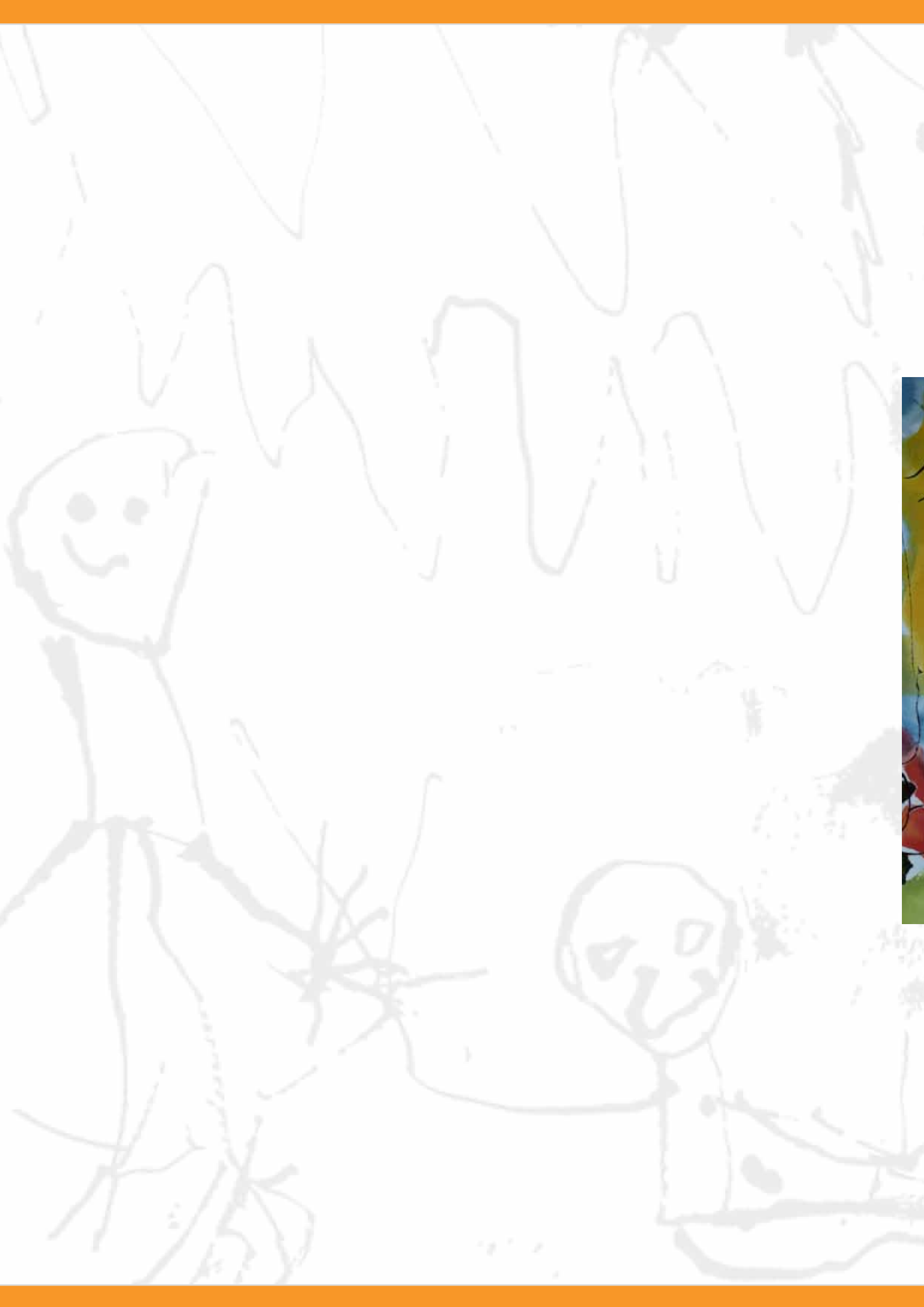
ZPRÁVA O STAVU INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V ČR 2012

Autorský kolektiv: Mgr. et Mgr. Matěj Bulant, Ph.D. (ed.), PhDr. Viola Horská, Mgr. Lenka Marethová, RNDr. Jiřina Oulovská, PhDr. Hana Palatová, Mgr. František Tomášek, Mgr. Helena Vlčková, členové jednotlivých pracovišť CPIV

Jazyková úprava: Mgr. Lukáš Adámek

Vydal: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, Praha 2012

ISBN: 978-80-87652-73-2

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

